

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

JOURNAL OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
PHRANAKHON SI AYUTTHAYA RAJABHAT UNIVERSITY

ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

Vol. 12 No. 2 [July - December 2024]

ISSN 2774-0277 [Print]

ISSN 2985-1246 [Online]

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 [กรกฎาคม – ธันวาคม 2567]

วารสารวิชาการ ราย 6 เดือน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่งานค้นคว้าวิจัยและองค์ความรู้ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

[กองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิ]

ศาสตราจารย์ ดร.วิบูลย์ ตรีกุลฮุ่น	มหาวิทยาลัยรังสิต
รองศาสตราจารย์ ดร.กาสัก เตชะขันหมาก	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
รองศาสตราจารย์ ดร.ชรินทร์ มั่งคั่ง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.ปรัชญา ชุมนานเสียว	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รองศาสตราจารย์ ดร.รติชัย รุททอง	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ศรีบริสุทธิสกุล	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กันยารัตน์ เควียะเช่น	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลชัย กุลตวนิช	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ แก้วบุญมา	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนิดา สมประจบ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลดาวัลย์ แก้วศรีนวล	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรพร ภู่งศ์พันธุ์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัญญา พานิช	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

[บรรณาธิการบริหาร]

รองศาสตราจารย์ ดร.ภาคิน โขติเวศย์ศิลป์

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

[บรรณาธิการประจำฉบับ]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวินท์ ศาสนพิทักษ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

[ประจำกองบรรณาธิการ]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภกานต์ นานรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

อาจารย์ ดร.ณรงค์ คุ้มมะณี

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นราธิป ปิติธนบดี

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุกัลยา คงประดิษฐ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วราภรณ์ ปัญญาณี

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

อาจารย์ ดร.ชญาพัฒน์ เลิศอำนาจกิจเสรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

อาจารย์กฤษีร์ บรรจุก้าว

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

อาจารย์ภูวรินทร์ วาดเขียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

อาจารย์ ดร.ศิรินทร์ แสงเพชร นาเรือง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

อาจารย์ ดร.รวมศักดิ์ เจียมศักดิ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

[พิสูจน์อักษรภาษาอังกฤษ]

อาจารย์ศิริวิมล นกทรัพย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

อาจารย์วราภรณ์ สืบวงศ์สุวรรณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

[จัดรูปเล่ม]

นางสาวกชณิชา ศิริธาदानันท์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

[ออกแบบปก]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เด่นเดือน เลิศทยากุล ไชยยะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

[สำนักงานวารสาร]

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
ถนนปรีดีพูนมยงค์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13000
โทร. 0 3527 6555 ต่อ 4523
โทรสาร. 0 3524 5400
E-mail: husoarujournal@aru.ac.th

[สถานที่พิมพ์]

บริษัท เดแนกซ์ อินเทอร์เน็ตปอเรชั่น จำกัด
เลขที่ 99/164 หมู่ 2 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่
กรุงเทพมหานคร 10210
โทรศัพท์ 0 2575 1791 3
โทรสาร 0 2575 1791 3 ต่อ 16
Email: protexts@hotmail.com

เนื้อหาของบทความหรือข้อคิดเห็นใด ๆ ที่ตีพิมพ์ในวารสารนี้ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน
กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

[บทบรรณาธิการ]

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ปัจจุบันได้ดำเนินการตีพิมพ์เป็นปีที่ 12 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2567 มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์จะได้รับการพิจารณากลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับบทความจากหลากหลายสถาบันอย่างน้อย 3 ท่าน เพื่อให้บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารมีคุณภาพและมาตรฐานทางวิชาการ ซึ่งวารสารฉบับนี้ยังได้รับการรับรองมาตรฐานจาก (Thai-Journal Citation Index Centre: TCI) ในกลุ่มที่ 2

สำหรับในฉบับนี้มีบทความวิจัยจำนวน 5 เรื่อง ประกอบด้วย (1) อัตลักษณ์ไทโส่ ตำบลพะทาย อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดนครพนม (2) แนวทางการพัฒนารูปแบบองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงาน สังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย (3) การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (4) บทบาทของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองซอน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม และ (5) การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นอกจากนี้ยังมีบทความวิชาการอีก 3 บทความ ประกอบด้วย (1) อัตลักษณ์การแต่งกายของคณะสงฆ์อนัมนิกายในประเทศไทย (2) การสร้าง “ชุมชนสันติสุข” ในวรรณกรรมเรื่องอาณาจักรแห่งหัวใจ และ (3) ประเด็นที่น่าขบคิดบางประการ กรณีผู้สอนภาษาอังกฤษระหว่างผู้สอนที่เป็นเจ้าของภาษาและผู้สอนที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา ในบริบทการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ

ในนามของกองบรรณาธิการวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ขอขอบคุณผู้ประพันธ์บทความและผู้ทรงคุณวุฒิที่ร่วมพิจารณาบทความในฉบับนี้ กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อท่านผู้อ่านทุกท่าน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครวิทย์ ศาสนพิทักษ์)

รองคณบดี ฝ่ายวิชาการและวิจัย

บรรณาธิการ

[สารบัญ]

บทความวิจัย

อัตลักษณ์ไทโส้ ตำบลพะทาย อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

วิสิษฐิ์ คิดคำส่วน -- วัชชระพร โคตรชมพู -- ลูน่า โอเซน 1

แนวทางการพัฒนารูปแบบองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงาน สังกัดกระทรวงแรงงานใน
จังหวัดบึงกาฬและหนองคาย

สุปรียา ลาคำ -- ธนวิทย์ บุตรอุดม 20

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและ
ทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ธีรศักดิ์ พูนเกตุ -- สุธิดา ทองคำ -- วัชราภรณ์ ประภาสะโนบล
กฤษณะ พวงระย้า -- จรรยา อุดมทรัพย์ 40

บทบาทของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบล
หนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม

दनัย ลามคำ 51

การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

นฤมล ภูเงิน -- วัชราภรณ์ ประภาสะโนบล -- สุธิดา ทองคำ -- บุษกร อู่ยวงษ์ 62

บทความวิชาการ

อัตลักษณ์การแต่งกายของคณะสงฆ์อานัณนิกายในประเทศไทย

ไชยพร สมานมิตร -- ศรุตานนท์ ชอบประดิษฐ์ 75

การสร้าง “ชุมชนสันติสุข” ในวรรณกรรมเรื่องอาณาจักรแห่งหัวใจ

อามานี จะปะเกีย -- พัชลินจ์ จินนุ่น 90

ประเด็นที่น่าขบคิดบางประการ กรณีผู้สอนภาษาอังกฤษระหว่างผู้สอนที่เป็นเจ้าของภาษา
และผู้สอนที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา ในบริบทการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ

เอษณ ยามาลี 107

หลักเกณฑ์การส่งบทความตีพิมพ์ในวารสาร

125

อัตลักษณ์ไทโส้ ตำบลพะทาย อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

The Identity of Thai So, Phathai Sub-District, Tha Uthen District,
Nakhon Phanom Province

วิสิษฐ์ คิตคำส่วน^{1*} | Wisit Kidkhamsuan

วัชชิระพร โคตรชมพู² | Watchiraporn Khotchomphu

ลูน่า โอเซน³ | Luna Olsen

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม, ประเทศไทย;

Faculty of Liberal Arts and Science, Nakhon Phanom University, Thailand

*Corresponding author email: wisitte@hotmail.com

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the history of the Thai So ethnic group in Phathai sub-district, Tha Uthen district, Nakhon Phanom province and 2) to study the identity of the Thai So ethnic group in Phathai sub-district, Tha Uthen district, Nakhon Phanom province. The qualitative research method was used by gaining information from documents and interviews through the concept of invented tradition, identity, ethnicity, and local history. The results showed that the Thai So ethnic group originated in the Lao People's Democratic Republic of Lao with their migration into the Northeast and scattered in various provinces such as Nakhon Phanom, Sakon Nakhon, Nong Khai and Mukdahan, but the highest occurrence was in Kusuman district, Sakon Nakhon province. The Thai So Phathai ethnic group separated from Kusuman district, Sakon Nakhon province due to epidemics in the past, the increasing population and drought problems. As a result, they migrated to settle in Phathai sub-district because it was a fertile and suitable place for living. In terms of ethnic identity, it was found that the Thai So people of Phathai sub-district had the identities of the distinctive language, traditions and cultures, rituals, and beliefs. Each year, there was a tradition of " Thai So Reunion " for people in the community to preserve the local cultures and traditions of the Thai So ethnic group, to create love and unity in the community, and to reflect other different ethnic identities in Nakhon Phanom Province.

Keywords: Thai So, Phatai, Ethnic Identity

Received: August 7, 2023 Revised: September 21, 2023 Accepted: October 22, 2023

<https://doi.org/10.14456/husoaru.2024.9>

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้ในตำบลพะทาย อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม และ 2) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้ในตำบลพะทาย อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและสัมภาษณ์ และใช้แนวคิดประเพณีประดิษฐ์ (Invented tradition) แนวคิดอัตลักษณ์ (Identity) แนวคิดชาติพันธุ์ (Ethnic) และแนวคิดประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (Local history) เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์และตีความข้อมูล ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีการอพยพเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือกระจัดกระจายไปตามจังหวัดต่าง ๆ เช่น นครพนม สกลนคร หนองคาย และมุกดาหาร เป็นต้น โดยพบมากในอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร กลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้ ตำบลพะทาย อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม เป็นส่วนหนึ่งที่แยกตัวมาจากไทโส้ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร เนื่องจากในอดีตเกิดโรคระบาด รวมทั้งมีประชากรที่เพิ่มขึ้นและปัญหาความแห้งแล้ง จึงพากันอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ตำบลพะทาย เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์และเหมาะแก่การอยู่อาศัย ด้านอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่า ไทโส้ตำบลพะทายมีอัตลักษณ์ทางด้านภาษา ประเพณีและวัฒนธรรม พิธีกรรมและความเชื่อที่โดดเด่น โดยในแต่ละปีได้มีการจัดประเพณี “รวมใจไทโส้” เพื่อให้ประชาชนในชุมชนอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้ และเพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีในชุมชน อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ทางด้านชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในจังหวัดนครพนมอีกด้วย

คำสำคัญ: ไทโส้, พะทาย, อัตลักษณ์ชาติพันธุ์

บทนำ

คำว่า “ชาติพันธุ์” กลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มวัฒนธรรมมีลักษณะเด่นคือ เป็นกลุ่มคนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือด และทางวัฒนธรรมพร้อม ๆ กันไปเป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของบุคคลและของชาติพันธุ์ เป็นแรงกระตุ้นและผลักดันให้มีความรัก ห่วงแหนและร่วมสืบทอดอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ของตนไว้อย่างยั่งยืน และในขณะเดียวกันก็สามารถเร้าอารมณ์

ความรู้สึกให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์นับถือศาสนาเดียวกันความรู้สึกผูกพันนี้อาจเรียกว่า “สำนึก” ทางชาติพันธุ์ หรือชาติลักษณะ (Ethnic identity) (กันธิมา เผือกเจริญ, ม.ป.ป.) ในประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ต่างก็มีอัตลักษณ์เฉพาะของแต่ละกลุ่ม เช่น ภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และความเชื่อที่แตกต่างกันออกไป

จังหวัดนครพนมเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคอีสานตอนบน เป็นแหล่งชุมชนตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในอดีตจังหวัดนครพนมเคยเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรศรีโคตรบูรณอันรุ่งเรือง กระทั่งถึง พ.ศ. 1800 เจ้าศรีโคตรบูรณได้สร้างเมืองมรุกขนครขึ้นใหม่ที่เมืองท่าแขกบนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ใน พ.ศ. 2057 สมัยพระเจ้านครหลวงพิชิตทศพิศราชธานีศรีโคตรบูรณ ได้เปลี่ยนชื่อเมืองใหม่กลายเป็นเมืองศรีโคตรบูรณ ตรงตามชื่ออาณาจักรเดิม จนถึง พ.ศ. 2280 พระธรรมราชา เจ้าเมืองศรีโคตรบูรณองค์สุดท้าย ได้ย้ายเมืองมาตั้งบนฝั่งขวา (ฝั่งไทย) เยื้องเมืองเก่าไปทางเหนือแล้วขนานนามเมืองใหม่ว่า เมืองนคร จากนั้นมีการโยกย้ายชุมชนเมืองอีกหลายครั้ง พ.ศ. 2321 ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้มีการย้ายเมืองมาตั้งที่บ้านหนองจันทร์ ห่างขึ้นไปทางเหนือ 52 กิโลเมตร ใน พ.ศ. 2333 รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมืองนครก็ได้ขอขึ้นตรงต่อกรุงเทพมหานคร โดยพระองค์ทรงพระราชทานนามใหม่ขึ้นว่านครพนม (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดนครพนม, ม.ป.ป.)

ปัจจุบันจังหวัดนครพนมมีกลุ่มชาติพันธุ์ 7 กลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบด้วย ผู้ไท (ภูไท) ญ้อ แสก กะเลิง โส้ ข่า ไทลาว (ไทยอีสาน) ไทกวน และไทตาด นอกจากนี้ยังมี 2 เชื้อชาติ คือ จีน เวียดนาม โดยกลุ่มชนเหล่านี้มีลักษณะเด่นทางภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง จะเห็นได้ว่านอกจากนครพนมจะเคยเป็นอาณาจักรที่เรียกกันในภายหลังว่า “ศรีโคตรบูร” หรือบริเวณที่เคยมีกลุ่มชนชาติพันธุ์ใดชาติพันธุ์หนึ่งมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนมาแต่โบราณ และเป็นไปได้ว่าเป็นเขตสะสมที่รองรับการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์อันหลากหลายแล้ว ปัจจัยทางการเมืองในช่วงสงคราม เจ้าอนุวงศ์จึงน่าจะเป็มูลเหตุประการหนึ่งที่ทำให้นครพนมเป็นที่รองรับของกลุ่มชาติพันธุ์อันหลากหลาย (Biodiversity) (ชญญา อภิบาลกุล และชลธิชา เจริญพันธุ์, 2554)

ในจังหวัดนครพนม พบว่า ไทโส้ได้อพยพเข้ามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 ของกรุงรัตนโกสินทร์ ในระหว่างช่วง พ.ศ. 2385 - 2387 ซึ่งเป็นการกวาดต้อนเอาไทโส้จากเมืองตะโปน และเมืองเชียงฮ่ม (ปัจจุบันอยู่ในแขวงสุวรรณเขตของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) เข้ามาและให้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองรามราช ให้ขึ้นตรงต่อเมืองนครพนม (ปัจจุบันเมืองรามราชก็คือ ตำบลรามราช อยู่ในเขตอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม) ในปัจจุบันตั้งถิ่นฐานอยู่ในอำเภอท่าอุเทน อำเภอเมือง อำเภอศรีสงคราม อำเภอบ้านแพง อำเภอโพนสวรรค์ และบางส่วนของอำเภอนาแก (อรัญชัย ไพทิล, 2562) ถึงแม้ไทโส้เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนไม่มากนัก แต่มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะวัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่ไทโส้ได้สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ภาคภูมิใจในความเป็นไทโส้

สำหรับไทโส้ ตำบลพะทาย อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้ที่แยกตัวมาจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้ โดยได้พากันชักชวนกันเพื่อหาที่อยู่ใหม่ อันเนื่องมาจากเกิดโรคระบาดในอดีต กอปรกับการเพิ่มขึ้นของประชากรไทโส้ ทำให้ถิ่นที่อยู่เดิมมีความแออัดและเกิดปัญหาความแออัด จึงมีการโยกย้ายมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ตำบลพะทาย โดยเริ่มแรกมีประมาณ 4-5 ครัวเรือน มีการเดินทางมาด้วยเกวียน เดินเท้า และเรือ กล่าวกันว่าในอดีตพื้นที่ในตำบลพะทายมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก จึงมีการตั้งถิ่นฐานของไทโส้ในพื้นที่นี้ขึ้น ปัจจุบันมีประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลพะทายเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยประชากรส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทโส้ในการสื่อสาร นอกจากนั้นไทโส้ยังมีอัตลักษณ์ทางด้านประเพณีและวัฒนธรรม พิธีกรรมและความเชื่อที่โดดเด่น ซึ่งทุก ๆ ปีจะมีการจัดงานประเพณีประจำปี คือ “งานประเพณีรวมใจไทโส้” ในช่วงระหว่างวันที่ 16-17 กุมภาพันธ์ ของทุกปี เพื่อให้ประชาชนในชุมชนอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และเพื่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีในชุมชนตำบลพะทาย (องค์การบริหารส่วนตำบลพะทาย, ม.ป.ป.) ประเพณีรวมใจไทโส้ จึงเป็นประเพณีประจำปีที่โดดเด่น และสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ทางด้านชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในจังหวัดนครพนมอีกด้วย

ด้วยหลักการและเหตุผลดังกล่าว การศึกษานี้ นอกจากจะเกิดองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ด้านภาษา ด้านการแต่งกาย และด้านความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้แล้ว ยังส่งผลให้เกิดความตระหนักและเห็นความจำเป็นที่จะช่วยกันร่วมมือฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของตนเองให้ยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้ ตำบลพะทาย อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม
2. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ด้านภาษา ด้านการแต่งกาย และด้านความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้ ตำบลพะทาย อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการศึกษา งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์ ทำการศึกษาในพื้นที่ตำบลพะทาย อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม การเลือกพื้นที่ในการศึกษาใช้การเลือกแบบเจาะจง ทำการศึกษาในช่วงเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2565 ถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2565

2. การเก็บข้อมูล ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์ โดยมีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) จากการทบทวนเอกสารและ ข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้นำชุมชน ราชการ และประชาชนชาวบ้าน รวมทั้งสิ้นจำนวน 12 คน การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกเน้นประเด็นเรื่อง ประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ด้านภาษา ด้านการแต่งกาย และด้านความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจัดระบบข้อมูล แยกประเภทข้อมูล และวิเคราะห์จากเนื้อหาที่ได้ เพื่ออธิบายให้เข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ด้านภาษา ด้านการแต่งกาย และด้านความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้ให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative analysis)

ผลการวิจัย

1. ประวัติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้ ตำบลพะทาย อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม
ไทโส้ถูกจัดอยู่ในกลุ่มพวกบูรหรือข่า ซึ่งมักถูกเรียกรวมกันว่า “ข่ากะโส้” อันหมายถึง ข่าพวกหนึ่งในกลุ่มมอญ-เขมร อยู่ในกลุ่มมองโกลอยด์ มีขนบธรรมเนียมประเพณี คล้ายคลึงกับพวกข่า ภาษาคลายคลึงกับภาษาเขมรหรือภาษาส่วยในแถบสุรินทร์ ศรีสะเกษ (สุรัตน์ วราครัตน์, 2524) ถิ่นฐานดั้งเดิมของไทโส้ก่อนอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในประเทศไทย

พบว่า มีถิ่นฐานดั้งเดิมกระจุกกระจายอยู่หลายเมืองในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ เมืองอู เมืองวัง เมืองมหาชัยกองแก้วหรือภูวานากะแต้ และในบริเวณภาคกลางของประเทศ ได้แก่ เมืองพิณ เมืองนอง เมืองอ่างคำ เมืองพะลาน เมืองตะโปน เมืองน้ำ เมืองบก เมืองสูง เมืองคำเกิด คำม่วน และสะหวันนะเขต เป็นต้น

การเข้ามาประเทศไทย พบว่า ไทโส้ได้อพยพจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงข้ามมาฝั่งขวา แม่น้ำโขง และมาตั้งถิ่นฐานในบริเวณเมืองสกลนคร นครพนม มุกดาหาร โดยอพยพเข้ามาหลายครั้ง โดยมีครั้งสำคัญ 2 ครั้งใหญ่ ๆ คือ 1) ใน พ.ศ. 2359 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ไทโส้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณอำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร 2) ในระหว่าง พ.ศ. 2371-2387 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว บริเวณที่กลุ่มไทโส้เข้ามาอาศัยและตั้งถิ่นฐาน มี 3 แห่งใหญ่ ๆ คือ 1) เขตอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร 2) เขตอำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร 3) เขตอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม (รวิชัย ไพไหล, 2559) โดยไทโส้ในจังหวัดนครพนมเป็นการกวาดต้อนเอาไทโส้จากเมืองตะโปนและเมืองเชียงฮ่อม (ปัจจุบันอยู่ในแขวงสุวรรณเขตของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) เข้ามาและให้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองรามราช ให้ขึ้นตรงต่อเมืองนครพนม (ปัจจุบันเมืองรามราชคือตำบลรามราช อยู่ในเขตอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม) ในปัจจุบันตั้งถิ่นฐานอยู่ในอำเภอท่าอุเทน อำเภอเมือง อำเภอศรีสงคราม อำเภอบ้านแพง อำเภอโพนสวรรค์ และบางส่วนของอำเภอนาแก (รวิชัย ไพไหล, 2562)

สำหรับไทโส้ ตำบลพะทาย จังหวัดนครพนมเป็นส่วนหนึ่งที่แยกตัวมาจากอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ดังมีประวัติศาสตร์กล่าวไว้ว่า เมื่อ พ.ศ. 2381 พระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ พรหมสาขา ณ สกลนคร) เจ้าเมืองสกลนครได้นำไพร่พลไปเกลี้ยกล่อมเอาครอบครัวเมืองลาวที่ค้างอยู่ปากฝั่งแม่น้ำโขงทิศตะวันออก เพื่อเข้าสู่ใต้ร่มพระบรมโพธิสมภาร โดยมีท้าวโรงกลางบุตร ท้าวเพี้ยเมืองสูง ท้าวชัตติยะ ใน พ.ศ. 2387 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้แต่งตั้งให้ท้าวโรงกลางบุตร เป็นพระยาเสนาณรงค์ปกครองเมืองพันนา ท้าวเพี้ยเมืองสูง เป็นหลวงอรัญอาสาปกครองเมืองกุสุมาลย์ ท้าวชัตติยะเป็นพระยาไพศาลเสนานุรักษ์ ปกครองเมืองโพธิไพศาล ใน พ.ศ. 2453 เกิดความแห้งแล้งและเกิดโรคระบาด พระยาไพศาลเสนานุรักษ์ (ท้าวชัตติยะ) นำครอบครัวและบ่าวไพร่พร้อมทั้งชาวบ้าน จำนวน 10 กว่าครอบครัวย้ายถิ่นฐานจากเมืองโพธิไพศาลมาขึ้นเมืองนครพนม ต่อมาเมื่อมีการส่งเจ้านายมาเป็นผู้สำเร็จราชการมณฑลฝ่ายเหนือ เมืองต่าง ๆ รวมทั้งเมือง

กุสุมาลย์ยกฐานะเป็นอำเภอเมือง เมืองโพธิ์ไพศาลยกฐานะเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอกุสุมาลย์ การย้ายถิ่นฐานของพระยาไพศาลเสนานุรักษ์ ซึ่งประกอบด้วยผู้นำและหัวหน้าครอบครัวหลักของเผ่าไทโส้ คือ 1) ท้าวชัตติยะ ต้นสกุล นามพะธาย (พระยาไพศาลเสนานุรักษ์) 2) หลวงพนม ต้นสกุล มะละ 3) มหาชานนท์ ต้นสกุล ริยะบุตร 4) เจ้าพระราช ต้นสกุล อินธิราช 5) หลวงไชย ต้นสกุล กุลวงศ์

ครั้งนั้นคณะนำช่างมา 4-5 เชือก พักอยู่ที่ “กะทามบักค้อ” (กะทามคือ แผ่นดินที่ลุ่มน้ำท่วมไม่ถึง) ช่างขุดลงเล่นน้ำและกินน้ำ ต่อมาเรียกว่า “ท่าช่าง” ตรงสะพานข้ามห้วยอ้วนในปัจจุบัน) ในฤดูแล้งจะมีประเพณีสงกรานต์ปีละครั้ง ไทโส้ซึ่งประกอบด้วยหนุ่มสาวและผู้เฒ่าพากันตบพะทาย โปรดอกไม้ 2 กอง (การตบพะทาย คือ การชนทรายมากองหน้าบ้าน) จึงได้ตั้งชื่อที่อยู่ตามประเพณีที่สืบทอดกันมา คือ “บ้านพะทาย” เมื่อปี พ.ศ. 2495 เกิดอหิวาตกโรคชาวบ้านเรียกว่า ทำกินคน ชาวบ้านบางส่วนอพยพย้ายบ้านไปอยู่บ้านหนองแวง (บ้านร้าง) จนเมื่อปี พ.ศ. 2499 จึงย้ายกลับคืนมาเนื่องจากปัญหาโจรภัย (องค์การบริหารส่วนตำบลพะทาย, ม.ป.ป.)

จากคำสัมภาษณ์นายสมบูรณ์ กุลวงศ์ ประชาชนชาวบ้าน ได้เล่าว่า “ไทโส้อพยพมาเพราะแต่ก่อนเกิดโรคระบาด ย้ายมากุสุมาลย์แต่กุสุมาลย์เป็นหมู่บ้านที่แห้งแล้ง ตามสัญชาตญาณที่ไหนอุดมสมบูรณ์ก็โยกย้ายไปตั้งถิ่นฐาน แต่ก่อนหมู่บ้านพะทายเป็นหมู่บ้านที่อุดมสมบูรณ์เป็นดงเป็นดอนหากินง่ายไร่นาเยอะ จึงได้มีไทโส้บางส่วนจากกุสุมาลย์อพยพย้ายมาที่นี่ เริ่มแรกของการโยกย้ายมีประมาณ 4-5 ครัวเรือนได้ไปตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ตำบลพะทาย มีการเดินทางมาด้วยเกวียน เดินเท้า และเรือ เนื่องจากในอดีตพื้นที่พะทายมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การอยู่อาศัย จึงมีการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มไทโส้ในพื้นที่ตำบลพะทายขึ้น” (สมบูรณ์ กุลวงศ์, 2565)

ในอดีตมีอยู่เพียง 2 หมู่บ้าน คือ บ้านพะทายที่แยกออกมาจากบ้านพนอม ผู้คนในชุมชนทั้ง 2 หมู่บ้านเป็นไทโส้ทั้งหมดและเป็นตระกูลใหญ่เพียงตระกูลเดียวคือ นามพะทาย (กรภฏ ทุมวรรณ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 ตุลาคม 2565) สภาพบ้านเรือนสมัยโบราณเป็นบ้านเรือนมีลักษณะยกสูงเป็นบ้านไม้ ด้านล่างเป็นใต้ถุนเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย บ้านมุงด้วยใบไม้สานไผ่หญ้า มุงด้วยหญ้าคาหรือหญ้าแฝก คล้ายกระท่อม ด้านบนจะโล่ง มีห้องนอนเพียงห้องเดียว มักจะเป็นที่เก็บของสำคัญ เช่น พระพุทธรูป ของมีค่าต่าง ๆ (สมใจ นามพะธาย, 2565) สภาพหมู่บ้านในสมัยอดีตไม่มีความเจริญ ยังไม่มีไฟฟ้า ถนนเป็นลูกรัง ต่างจากปัจจุบันมาก

โดยปัจจุบันบ้านเรือนไทโสส่วนใหญ่จะปลูกตามสมัยนิยมคล้ายคลึงหรือเหมือนกับบ้านเรือนคนไทยทั่ว ๆ ไป กอปรกับมีไทโสส่วนหนึ่งได้เดินทางกลับจากการไปทำงานยังต่างถิ่น จึงรับเอารูปแบบการปลูกบ้านที่เน้นความสวยงามและประโยชน์ใช้สอย โดยมีปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจเข้ามาเป็นตัวกำหนดด้วย (ฐิติพร แสงกล้า, 2565)

จึงเห็นได้ว่า ไทโสได้อพยพมาจากฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ไทโสนอกจากจะอยู่อาศัยหนาแน่นในอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนครแล้ว ในจังหวัดนครพนมยังมีกระจายตามตำบลพะทาย อำเภอท่าอุเทนอีกด้วย ซึ่งแยกตัวออกมาจากกุสุมาลย์เมื่อ พ.ศ. 2381 เพื่อหนีภัยจากโรคระบาดและหาแหล่งที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับการอยู่อาศัย

2. อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส ตำบลพะทาย อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม
กลุ่มชาติพันธุ์ไทโสมีอัตลักษณ์ทางด้านภาษา การแต่งกาย ความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณี ดังนี้

2.1 อัตลักษณ์ด้านภาษา ไทโสอยู่ในกลุ่มเชื้อสายมองโกลอยด์ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่มีภาษาพูดอยู่ในตระกูลออสโตรเอเชียติก (Astro-Asiatic) กลุ่มมอญ-เขมร และกลุ่มย่อยกะตู่ (Katuic) มีลักษณะรวมกันกับภาษากูย กวย หรือส่วย ภาษาญอ ภาษาบรู ซึ่งใช้กระจายอยู่ทั่วพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ประเทศกัมพูชา ประเทศลาวทางตอนใต้ และติดชายแดนของประเทศเวียดนาม กลุ่มที่พูดภาษากะตู่อีกส่วนมากอาศัยอยู่ในแขวงสาละวันทางตอนใต้ของประเทศลาวติดกับชายแดนประเทศกัมพูชา (คุณหญิงสุริยา รัตนกุล, 2548)

ภาษาของไทโสมีแต่ภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียนหรือตัวอักษร คำในภาษามักเป็นคำ 2-3 พยางค์ และเป็นภาษาที่ไม่มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ แต่มีลักษณะสำคัญคือ มีลักษณะน้ำเสียงปกติและน้ำเสียงต่ำทู่เพื่อการจำแนกความหมายของคำ กล่าวกันว่าแต่เดิมนั้นไทโสมีตัวอักษรเหมือนกันแต่เขียนไว้บนหนังควายแห้ง ต่อมาไทโสนำมา “จี่” ไฟกิน จนในที่สุดหนังควายก็หมด ตัวอักษรโสก็หายไปด้วย การออกเสียงภาษาโสคล้ายภาษาเขมรและภาษาส่วย ไทโสออกเสียงตัว ร และควบกล้า ร ล ชัดเจนมาก การออกเสียงคำต่าง ๆ มักจะมีเสียง “หึ่ง ๆ” ที่หน้าคำอาจจะเป็นเสียง “อะ” “อ้ง” หรือ “อัน” และสระเอี้ยมักจะลากเสียงยาว เป็น “เอี้ย-อา” (อภิชาติ ภัทรธรรม, 2558) เช่น

ไทย	โล้	ไทย	โล้
ผาขวามา	เปร	ผาสีน (ผาถุง)	จิกัด
กางเกง	โส่ง	เสื่อ	สะลก
ขาวเหนียวสุก	อะวะจิ้น	ขาวจาวสุก	อะวะเลีย
ขาวจาว	ทรอยา	ขาวसार	อะเซอะ
พ้อ	เปียะ	แม่	เบะ
ปู่	เปียะเอาะ	ย่า	เบะเอาะ
ตา	เปียะนาย	ยาย	เบะนาย
ดิน	กุกแตก	น้ำ	เตีอะ
ลม	กุกาลล	ไฟ	อู๋

สำหรับสำนวนสุภาษิตไทโล้มีตัวอย่างดังนี้

สำนวนสุภาษิตไทโล้	ความหมาย
บาป-บน เอ็ดนึ่งพุตะ ประระแยง เอ็ดนึ่งพุเทริง	บาปบุญอยู่กับผู้กระทำ เงินค่า (เงินทอง) อยู่กับคนขยัน
ตะเมอเมิก ปินนาเวียะ ตะเมอจิลีเยะ ปินเวียะ ปี	ตื่นเช้าทำงานได้มาก ตื่นสายทำงาน ได้น้อย
ไฮถก เนาจิจัง ไฮรัง เนาจัง ปายแซมอาย	เรายากจน คนหัวเราะเยาะ เราร่ำรวย เขาจึงถือเป็นพี่น้อง
ปะแกก ปีเปียะ เบาระนะเปอะ สะโอะ	โต้เถียงพ่อแม่ สิ่งไม่ดีมาเยี่ยม

ปัจจุบันไทโล้มีการสื่อสารกันภายในกลุ่มด้วยภาษาโล้ แต่เมื่อสื่อสารกับคนอื่นที่ไม่ใช่ไทโล้จะใช้ภาษาของกลุ่มชนนั้น ๆ เช่น ใช้ภาษาลาว ภาษาเขมร และภาษากะเลิงในการสื่อสารกับคนอื่น ๆ ได้ด้วย ในปัจจุบันภาษาโล้จัดอยู่ในกลุ่มภาษาวิฤตที่กำลังอยู่ในภาวะเสื่อมถอยหรือถดถอยจากการใช้โดยผู้พูดในสังคม และมีโอกาสกลายเป็นภาษาที่ตายแล้วหรือการสูญภาษา กอปรกับพ่อแม่หรือคนในครอบครัวรุ่นปัจจุบันพูดภาษาโล้น้อยลง นอกจากรุ่นปู่ย่า ตายาย และรุ่นทวดที่ยังคงใช้พูดกันอยู่ ส่งผลให้เด็กไทโล้รุ่นปัจจุบันไม่ใช่ภาษาโล้

แต่ก็ยังพอฟังได้ และพูดได้บ้าง เพราะมีความรู้สึกอับอายที่จะพูดภาษาโล้กับคนต่างถิ่น และคนต่างถิ่นไม่เข้าใจภาษาโล้ แต่จะหันไปพูดภาษาอีสาน (ลาว) แทน (ฐิติพร แสงกล้า, 2565) จึงมีเฉพาะคนสูงอายุและคนบางกลุ่มเท่านั้นที่ยังพูดอยู่ในชุมชน แต่ทางโรงเรียนก็มีการส่งเสริมเกี่ยวกับด้านภาษาโล้ให้กับนักเรียนอยู่เสมอ โดยตระหนักว่าหากภาษาโล้สูญหายไป อาจทำให้การสืบทอดทางวัฒนธรรมอันดีงามของไทยโล้สูญหายไป หรืออาจสูญสิ้นอัตลักษณ์ต่าง ๆ ของตนเองด้วย โดยในหนึ่งสัปดาห์จะมีหนึ่งวันที่โรงเรียนให้ใส่ชุดไทยโล้ทุกระดับชั้น ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา เพื่อเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมและภาษาโล้ (ณัฐชญา ชุ่มผึ้ง, 2565)

จึงเห็นได้ว่า ภาษาโล้จัดเป็นภาษาที่อยู่ในตระกูล “ออสโตรเอเชียติก” กลุ่มมอญ-เขมร ไทยโล้มีเพียงภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียนหรือตัวอักษร ไม่มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ การออกเสียงคล้ายภาษาเขมรและภาษาส่วย ปัจจุบันภาษาโล้จัดอยู่ในกลุ่มภาษาวิกฤตที่กำลังอยู่ในภาวะเสื่อมถอยหรือถดถอยจากการใช้ เนื่องจากมีความรู้สึกอับอายที่จะพูดภาษาโล้กับคนต่างถิ่น แต่จะพูดด้วยภาษาอีสาน (ลาว) แทน ซึ่งเป็นที่น่าห่วงกังวลต่อการสูญสิ้นความสามารถในการใช้ภาษาที่สะท้อนอัตลักษณ์ตัวตนของไทยโล้ อันรวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของสังคมมนุษย์ในสังคม

2.2 อัตลักษณ์ด้านการแต่งกาย ในอดีตไทยโล้จะทอผ้าไว้ใช้เองทุกครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นผ้าฝ้าย นำมาตัดเย็บเป็นเสื้อ ผ้าขาวม้า ปลอกผ้านวม เป็นต้น ผู้ชายจะสวมใส่เสื้อดำ คอกกลมตั้งเล็กน้อย ข้างหน้าผ่าอกตลอด กางเกง ใช้กางเกงขาก๊วย บางครั้งนุ่งผ้าดำสอดเตี้ยวสูง (ผ้าทาง) ตัดผมทรงกระตุ่ม เมื่อมีงานเทศกาลจะใช้ผ้าเก็บโปกหัวมัดเอว ใส่รองเท้าวาดด้วยหนังควาย สำหรับชายที่เรียนวิชาอาคมทางไสยศาสตร์ มักคล้องลูกปะคำทำด้วยแก้วหรือลูกมะกล่ำไว้ด้วย

สำหรับหญิงไทยโล้จะนุ่งผ้าซิ่นในชีวิตประจำวัน ผ้าซิ่นนี้ประกอบด้วยผ้าสามส่วน แถบบนเป็นหัวซิ่น ช่วงกลางเป็นตัวซิ่น และส่วนล่างคือตีนซิ่น ซึ่งมักต่อเชิงด้วยผ้าทอยกดอก หากเป็นผ้าซิ่นไหม ส่วนตีนซิ่นจะเย็บต่อเชิงด้วยไหมมัดหมี่ ข้างทอบางคนทอผ้าขาวรองเป็นชั้นใน ทรงผมของหญิงมักเกล้ามวยให้ทรงผมสูงชัน หากแต่งตัวเพื่อร่วมในพิธีสำคัญจะใส่กำไลข้อมือ ข้อเท้า สร้อยเงิน (หมากตุ้ม) คล้องคอ ต่างหูเงิน และมีผ้าสไบพาดบ่า ซึ่งผ้านี้นิยมทอด้วยกรรมวิธีขิด (สมใจ นามพธาย, 2565)

ภาพที่ 1 การแต่งกายของไทโส้

ในปัจจุบันการแต่งกายของไทโส้เป็นไปตามสมัยนิยม เพราะความสะดวกในการซื้อหาและการทอผ้าพื้นเมืองมีจำนวนลดน้อยลง ส่วนการแต่งกายตามชาติพันธุ์นั้นจะสวมใส่เนื่องในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ เช่น ในงานประเพณีรวมใจไทโส้ หรือในโอกาสสำคัญที่ต้องไปร่วมงานต่าง ๆ เท่านั้น

2.3 อัตลักษณ์ด้านความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม ระบบความเชื่อที่เด่นชัดของไทโส้คือความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยเชื่อว่าการผิศาจิตประเพณีเป็นการผิผีทำให้ผีโกรธและลงโทษครอบครัว แต่ถ้าบูชาอย่างถูกต้อง ผีนั้นก็จะให้ประโยชน์มากกว่าโทษ ซึ่งมีความเชื่อหลายอย่างคล้ายกันกับผู้ไท ดังเช่น การจัดพิธีสวดพระอภิธรรมหรือสวดยอดमुखของผู้ไทมีความหมายคล้ายพิธีขางกระมุตของไทโส้ที่ต้องการให้วิญญาณอยู่ในอาการสงบ ส่วนความแตกต่างในพิธีกรรมสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องวิญญาณที่แตกต่างกัน การโปรยข้าวตอกตามเส้นทางไปสู่ป่าช้าของผู้ไทหมายถึงการไม่กลับมาอีก แต่ไทโส้เชื่อว่าข้าวตอกจะช่วยบอกเส้นทางกลับบ้าน ผู้ไทจะทำบุญให้ผู้ตายไปสู่สุคติ แต่ไทโส้จะเรียกวิญญาณผู้ตายให้กลับมาอยู่ในบ้านเพื่อเป็นผีบ้านผีเรือนคุ้มครองลูกหลาน นอกจากนี้ไทโส้และผู้ไทยังมีความเลื่อมใสการรักษาพยาบาลแบบพื้นบ้านตามวิถีทางไสยศาสตร์ ด้วยความเชื่อที่ว่าความเจ็บป่วยเกิดจากอำนาจเหนือธรรมชาติ การแก้ไขก็ต้องใช้อำนาจเหนือธรรมชาติเช่นเดียวกัน บุคคลที่จะรักษาได้ต้องเป็นผู้สามารถแก้ปัญหาที่เกิดจากผีหรืออำนาจเหนือธรรมชาติได้ นั่นคือหมอเหยาหรือหมอไสยศาสตร์ซึ่งจะรักษาไปตามประสบการณ์ของแต่ละคน (สุรัตน์ วรางครัตน์, 2524) สำหรับความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมในชีวิตที่เกี่ยวข้องด้วยผีของไทโส้ที่มีความโดดเด่น ได้แก่

1) ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ ไทโซ้เชื่อว่า ธรรมชาติมีวิญญาณประจำอยู่ในสิ่งนั้น ๆ เช่น ลำห้วย ต้นไม้ใหญ่ ทุ่งนา ป่าเขา เรียกว่า “เฮียง” นอกจากนี้ผู้ที่ตายไปแล้ววิญญาณจะยังคงปกป้องรักษาให้คุณหรือโทษแก่ลูกหลานได้ เช่น ทำให้เกิดความเจ็บป่วย ดังนั้น ไทโซ้จะมีพิธีกรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อวิญญาณ เช่น การมีศาลเจ้าปู่แม่เฮี้ยง การเลี้ยงเจ้าปู่แม่เฮี้ยงในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 เป็นต้น

2) ประเพณีในการแต่งงาน ในอดีตไทโซ้ถือว่าประเพณีการแต่งงานนั้นจะมีการลักพาเจ้าสาวหนีลงจากเรือน โดยเจ้าบ่าวจะวางง้าว (ดาบ) ไว้ที่บนเรือนเพื่อบอกให้ทราบว่าจะไม่ต้องตามตัวหญิงสาวคืน เมื่ออยู่กับเจ้าบ่าวอีกระยะเวลาหนึ่งเป็นเวลา 3 เดือน 6 เดือน หรือ 1 ปี สามารถมาขอมาโทษและจัดพิธีเลี้ยงแขกและผีบ้านให้ทราบ

3) ประเพณีในการจัดงานศพ มีลักษณะพิเศษคือ เมื่อทำพิธีเผาศพแล้วจะต้องเชิญวิญญาณผู้ตายมาอยู่ที่มุมผีเรือน เพื่อให้ผีเรือนช่วยปกป้องรักษาคุ้มครองลูกหลานสืบไป

4) ประเพณีที่เกี่ยวกับความเจ็บป่วย มีความเชื่อว่าความเจ็บป่วยอาจเกิดมาจากผีป่า ผีนา ผีน้ำ ผีฟ้า ผีมูลหรือผีตระกูล จึงเกิดแนวปฏิบัติในการรักษาด้วยหมอเหยา เพื่อหาสาเหตุและความต้องการของผีให้ผู้ป่วยพ้นจากอาการเจ็บป่วย โดยหมอผีจะทำหน้าที่เป็นล่ามสอบถามวิญญาณของบรรพบุรุษ

5) โส้ทั้งบั้ง เป็นการแสดงที่สืบเนื่องมาจากความว่าผีบรรพบุรุษจะคอยดูแลปกป้องรักษาอยู่ตลอดเวลา เมื่อมีงานประเพณี หรือมีการเจ็บไข้ได้ป่วย ไทโซ้จะจัดให้มีการรำโส้ทั้งบั้ง เพื่อเชิญวิญญาณบรรพบุรุษมาให้ความช่วยเหลือและคอยดูแลลูกหลาน

6) ชางกระมุด เป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับคนตาย ไทโซ้ถือว่าเมื่อคนตายไปแล้วจะเป็นผีดิบ จึงต้องกระทำพิธีชางกระมุดเสียก่อน เพื่อให้ผีดิบและวิญญาณของผู้ตายได้สงบสุข มิฉะนั้นอาจทำให้ญาติพี่น้องเกิดเจ็บป่วยขึ้นได้

นอกจากนี้ ไทโซ้จะมีการจัดประเพณีรวมใจไทโซ้ โดยภาคส่วนและองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบลพะทาย ส่วนราชการภายในเขตตำบล กำหนดผู้ใหญ่บ้านและประชาชนไทโซ้ที่อาศัยอยู่ในตำบลพะทาย อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม โดยกำหนดการจัดงานประเพณี “รวมใจไทโซ้” ระหว่างวันที่ 16-17 กุมภาพันธ์ของทุกปี (สมาน ยะเทียม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 ตุลาคม 2565) ประชาชนในเขตตำบลพะทายและชุมชนใกล้เคียง มีส่วนร่วมอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของไทโซ้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนในชุมชนอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นและสืบสาน

ชนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทยโซ่พะทาย เพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีในชุมชน ตำบลพะทาย และเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีของไทยโซ่ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย กล่าวได้ว่า ประเพณีรวมใจไทยโซ่เป็นหนึ่งในประเพณีประจำปีที่โดดเด่น มีกิจกรรมที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางด้านชาติพันธุ์ที่สำคัญ ได้แก่ การประกวดขบวนแห่วิถีชีวิตของไทยโซ่ในแต่ละหมู่บ้าน โดยมีทั้งหมด 10 หมู่บ้านในตำบลพะทาย (ผาย นามพะทาย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 ตุลาคม 2565)

สำหรับกิจกรรมที่โดดเด่นที่สุดในงานคือ โส้ทั้งบั้ง แสงสะหนาม และพิธีเหย้าซึ่งเป็นหัวใจหลักของงาน โดยมีการเอาคนเฒ่าคนแก่มาเหย้าก่อนพิธีเปิด เชิญผีมาลงเพื่อเสี่ยงทายดูฝนฟ้าอากาศ การทำมาหากินของลูกหลาน ไรศภัยไข้เจ็บ เป็นต้น เมื่อเสร็จพิธีแล้วจะมีการแสดงโส้ทั้งบั้งและแสงสะหนาม โส้ทั้งบั้งคือ การใช้ไม้ไผ่มากะทุ้งแทนจิ้งหะกลอง ในอดีตบั้งไม้ไผ่จะใช้บรรจุน้ำสำหรับดื่มกินกลางป่า แล้วนำมากะทุ้งใส่พื้นตอนกลางคืนเพื่อขับไล่สัตว์ป่า ทำให้เกิดเสียงคล้ายกลอง จึงได้ตัดแปลงเป็นโส้ทั้งบั้ง แต่ในปัจจุบันไม้เล็ก ๆ เพียงอันเดียวเพื่อมาใช้ประกอบการแสดงเท่านั้น ส่วนแสงสะหนามจะเป็นลักษณะคล้าย ๆ รำเหย้าแต่ไม่ได้เหย้าจริง โดยการแสดงจะมีแม่หม่อคือคนรำข้างหน้าแล้วมีการถือขวดเหล้ารำและมีลูกทิมประมาณ 6-8 คนรำรอบ ๆ ต้นไม้จะอยู่ตรงกลาง มีเหล่าไห เพื่อเป็นการเสี่ยงทาย การรำแสงสะหนามจะเป็นการที่รำสนุกกว่ารำทั้งบั้ง (กรภฏ ทุมวรรณ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 ตุลาคม 2565)

อย่างไรก็ตาม ประเพณีรวมใจไทยโซ่ทำให้เห็นและเข้าใจรูปแบบและลักษณะของประเพณีที่เกิดจากการต่อเติม การปรุงแต่ง การตัดแปลง และการสร้างความหมายใหม่ เพื่อให้เกิด “มูลค่า” แต่ยังเห็นความพยายามในการรักษาและอนุรักษ์ประเพณีในฐานะที่เป็นสิ่งที่มี “คุณค่า” ให้คงอยู่กับสังคมให้มากที่สุด ดังเห็นได้จากภายในงานจะมีกิจกรรมโส้ทั้งบั้งและแสงสะหนาม อันเป็นลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของชุมชนที่เสริมสร้างความเข้าใจถึงอัตลักษณ์ของไทยโซ่ในหมู่นักท่องเที่ยว และเสริมสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง

สรุปผลการวิจัย

ไทยโซ่มีถิ่นฐานดั้งเดิมกระจัดกระจายอยู่หลายเมืองในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีครั้งสำคัญ 2 ครั้งใหญ่ ๆ คือ 1) ในพ.ศ.2359 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ไทยโซ่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณอำเภอคงหลวง

จังหวัดมุกดาหาร 2) ในระหว่าง พ.ศ.2371–2387 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว บริเวณที่กลุ่มไท่ส่วยเข้ามาอาศัยและตั้งถิ่นฐาน มี 3 แห่งใหญ่ ๆ คือ 1) เขตอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร 2) เขตอำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร 3) เขตอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ซึ่งไท่ส่วยตำบลพะทาย อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม เป็นส่วนหนึ่งที่แยกตัวมาจากอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร เนื่องจากในอดีตเกิดโรคระบาด รวมทั้งมีประชากรที่เพิ่มขึ้นและปัญหาความแห้งแล้ง จึงได้ชักชวนกันหาที่อยู่ใหม่ที่อุดมสมบูรณ์กว่า

ในส่วนของอัตลักษณ์ด้านภาษาไท่ส่วยนั้นจัดอยู่ในกลุ่มเชื้อสายมองโกลอยด์ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่มีภาษาพูดอยู่ในตระกูลออสโตรเอเชียติก (Astro-Asiatic) กลุ่มมอญ-เขมร และกลุ่มย่อยกะตู่ มีลักษณะร่วมกันกับภาษา กวย หรือ ส่วย ภาษาเงอ ภาษาบรู ซึ่งไท่ส่วยจะมีการสื่อสารกันภายในกลุ่มด้วยภาษาส่วย แต่เมื่อสื่อสารกับคนอื่นที่ไม่ใช่ส่วยจะใช้ภาษาของกลุ่มชนนั้น ๆ ได้ เช่น ใช้ภาษาลาวและภาษากะเลิงในการสื่อสารกับคนอื่น ๆ ได้ด้วย แต่ในปัจจุบันเยาวชนรุ่นใหม่ไม่มีใครจะสนใจภาษาชาติพันธุ์ของตนมากนัก จนเกิดภาวะวิกฤตทางภาษา ทำให้ชุมชนต้องร่วมมือกับโรงเรียนในการเร่งฟื้นฟูภาษาส่วยให้คงอยู่เป็นอัตลักษณ์และมรดกทางวัฒนธรรมต่อไป

ด้านการแต่งกายของไท่ส่วย ผู้ชายจะสวมใส่เสื้อดำ คอกลมตั้งเล็กน้ย ข้างหน้าผ่าอกตลอด กางเกง ใช้กางเกงขาก๊วย บางครั้งนุ่งผ้าดำสอดเตี๋ยวสูง (ผ้าหาง) ตัดผมทรงกระตุ่ม เมื่อมีงานเทศกาลจะใช้ผ้าเก็บโพกหัวมัดเอว ใส่รองเท้านักด้วยหนังควาย ส่วนผู้หญิงจะนุ่งผ้าขึ้นเกล้ามวยให้ทรงผมสูงขึ้น หากแต่งตัวเพื่อร่วมในพิธีสำคัญจะสวมใส่กำไลข้อมือ ข้อมเท้า สร้อยเงิน (หมากตุ้ม) คล้องคอ ต่างหูเงิน และมีผ้าสไบพาดบ่า

สำหรับอัตลักษณ์ด้านความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ไท่ส่วยยังคงให้ความสำคัญเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ มีการนับถือผี มีพิธีกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับผี โดยเชื่อว่า ผู้ที่ตายไปแล้ว วิญญาณจะยังคงปกป้องรักษาให้คุณหรือโทษแก่ลูกหลานได้ เช่น ทำให้เกิดความเจ็บป่วย ไท่ส่วยจะมีพิธีกรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อวิญญาณ เช่น การมีศาลเจ้าปู่แม่เหล็ก การเลี้ยงเจ้าปู่แม่เหล็ก การเชิญวิญญาณบรรพบุรุษมาให้ความช่วยเหลือและคอยดูแลลูกหลานในพิธีส่วยทั้งบั้ง การขอขมาโทษผีบ้านในพิธีแต่งงาน การเหยาเพื่อหาสาเหตุและความต้องการของผีให้ผู้ป่วยพ้นจากอาการเจ็บป่วย และการทำพิธีขางกระมุดเพื่อให้ดวงวิญญาณของผู้ตายมีความสุข เป็นต้น

นอกจากนี้ไทโสยังจัดประเพณีประจำปีคืองานประเพณี “รวมใจไทโส” โดยจัดในช่วงระหว่างวันที่ 16-17 กุมภาพันธ์ของทุกปี เพื่อให้ประชาชนในชุมชนอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และเพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีในชุมชนตำบลพะทายอีกด้วย อีกทั้งยังเป็นการรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน นำมาสู่รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ซึ่งจะช่วยให้เกิดการสร้างมูลค่าด้านการท่องเที่ยวและกระจายโอกาสในการสร้างรายได้ไปสู่ชุมชนและท้องถิ่นอย่างทั่วถึงและยั่งยืนต่อไป

อภิปรายผล

ไทโสเป็นชาติพันธุ์ที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะ มีภาษาพูดเป็นของตนเอง มีการละเล่นพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อในด้านต่าง ๆ ที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง (ธวัชชัย ไพไธล, 2559) ลักษณะเด่นของไทโสที่มองเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม ความเชื่อที่แสดงผ่านพิธีกรรม ภาษา และการแต่งกาย สิ่งเหล่านี้เมื่อนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบพิธีกรรม ที่ต้องการสื่อให้คนทั่วไปในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ท่ามกลางกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายในพื้นที่เดียวกันได้รับรู้ว่ามีพิธีกรรมที่จัดขึ้นนี้เป็นพิธีกรรมของไทโสโดยเฉพาะ อันเป็นการแสดงตัวตนด้วยความภาคภูมิใจในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่อาศัยอยู่ในดินแดนที่มีโซมาติกูมิของตน (ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล, 2529)

ปัจจุบันสังคมในท้องถิ่นมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจและการคมนาคม รวมถึงการผสมผสานและเข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตกและวัฒนธรรมมวลชน จึงทำให้สังคมชนบทเกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกพื้นที่ โดยเฉพาะท้องถิ่นที่ถนนตัดเข้าไปในชุมชนและการที่คนต่างถิ่นเข้าไปอาศัยหรือแต่งงานกับคนไทโส ทำให้วัฒนธรรมเก่าของชุมชนเริ่มหายไป ส่วนกระแสวัฒนธรรมใหม่และแตกต่างเริ่มเข้ามาแทนที่และผสมผสานกลมกลืนกันจนเป็นหนึ่งเดียว พร้อมกับการที่มีคนในชุมชนเองก็ต่างพยายามที่จะสร้างอัตลักษณ์ใหม่ขึ้น เช่น การสร้างบ้านเรือนตามสมัยนิยมจากอิทธิพลภายนอก การแต่งกายตามสมัยนิยมเพราะความสะดวกในการซื้อหา และภาษาที่เด็กและเยาวชนไทโสไม่นิยมพูดเพราะมีความรู้สึกอับอายที่จะพูดภาษาสื่อกับคนต่างถิ่น เป็นต้น ซึ่งสะท้อนแนวคิดที่ว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่มีความยืดหยุ่นไม่ตายตัว สามารถปรับเปลี่ยนได้ โดยเมื่อสถานการณ์หรือบริบททางสังคม

เปลี่ยนไป ผู้ที่เป็นเจ้าของอัตลักษณ์ก็จะปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ไปตามสถานการณ์และบริบทที่เปลี่ยนไปดังเช่นปรากฏการณ์การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ (Cultural assimilation) หรือการบูรณาการทางวัฒนธรรม (Cultural integration) ของกลุ่มชาติพันธุ์ 2 กลุ่ม ตลอดทั้งการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ทางสังคมที่ตนเองเข้าไปมีประสบการณ์ร่วมอยู่ด้วยตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic identity) ตนเองไว้ (อมรา พงศาพิชญ์, 2533)

ด้วยความตระหนักถึงปัญหานี้ ไทโสจึงได้ร่วมกันจัดงานประเพณี “รวมใจไทโส” ขึ้นเป็นประจำทุกปี เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของตนและส่งผ่านอัตลักษณ์นั้นผ่านการใช้อัตลักษณ์และภูมิปัญญาเป็นแรงบันดาลใจในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์กิจกรรมต่าง ๆ ภายในงานเพื่อให้คนในชุมชนอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทโส เพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีในชุมชนตำบลพะทาย และเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีของไทโสให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย สาระสำคัญของงานประเพณีนี้คือ “การนำเอาเรื่องราวในอดีต ซึ่งเรื่องราวในนี้หมายถึงข้อมูลประเพณีมาใช้ในบริบทของสังคมปัจจุบันที่เรียกว่า ประเพณีประดิษฐ์ อันเป็นการนำวิถีปฏิบัติ (อาจหมายถึง ประเพณี พิธีกรรม ค่านิยมจารีตฯ) มาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสถานการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (สินทรัพย์ ยืนยาว, 2563)

ดังเห็นได้จากภายในงานจะมีการจัดแสดงวิถีชีวิตของชนเผ่าไทโสในแต่ละหมู่บ้าน โดยมีทั้งหมด 10 หมู่บ้านในตำบลพะทาย กิจกรรมที่โดดเด่นที่สุดในงานคือ โส้ทั้งบั้ง แขงสะหนาม และพิธีเหยา สิ่งเหล่านี้ทำให้ไทโสได้รับรู้ความเป็นมาของตนเอง เข้าใจสังคมที่อาศัยอยู่และใช้สติปัญญาสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าขึ้นใหม่อย่างมีระเบียบแบบแผน เพื่อใช้ปรับตัวและอยู่ร่วมกันในสังคม (เฉลิม มลิตา นิตีเขตต์ปรีชา, 2559) และแสดงถึงการอ้างอิงความต่อเนื่องกับประวัติศาสตร์ใน “อดีต” ของไทโสมาสร้าง “ประเพณีประดิษฐ์” จนเกิดการปฏิบัติซ้ำ (Repetition) การปฏิบัติอย่างเป็นทางการ (Formalization) และทำให้เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติอย่างเป็นทางการ (Ritualization) ด้วยการอ้างอิงการสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนเป็นที่ยอมรับโดยปริยาย (Automatically implies) โดยการกระทำซ้ำแบบเดิมเพื่อแสดงถึงความต่อเนื่องกับ “อดีต” โดยเป็นอดีตเชิงประวัติศาสตร์ที่ “ประเพณีใหม่” เพื่อรับใช้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป (ภัทรานิษฐ์ ทิพย์สุมาลัย, 2557)

สำหรับการจัดงานรวมใจไท้สื่อเป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและเอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของไท้ได้อย่างชัดเจน และเป็นกระบวนการสำคัญในการก่อเกิดจิตสำนึกร่วมกันในการรักษาอัตลักษณ์ชุมชนที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ของสังคม จนกลายเป็นพลังในการสร้างฐานความรู้สำหรับการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน (พระครูใบฎีกาวิชาญ วิสุทโธ (ทรงราชย์) และภักดี โพธิ์สิงห์, 2565) สอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (5) ประเด็นการท่องเที่ยว (พ.ศ.2561-2580) ที่มุ่งสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว แต่ยังคงรักษาจุดเด่นของประเทศในด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม อัตลักษณ์ความเป็นไทย และวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2579 (วิสัยทัศน์ 20 ปี) สร้างการเติบโตบนพื้นฐานความเป็นไทย โดยเน้นการพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์และวิถีไทย เสริมสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวและประชาชนถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทย (ตุลยราศรี ประเทพ, 2558)

ดังนั้น ความเป็นอัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของการหยิบยกและให้ความสำคัญกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนนำมาซึ่งการตีความหมายใหม่ให้กับวัฒนธรรม ดังงานประเพณีรวมใจไท้ ซึ่งนอกจากจะช่วยให้เกิดความรู้สึกร่วมกันที่ช่วยเสริมสร้างต่ออัตลักษณ์ของชาติพันธุ์แล้ว ยังช่วยให้เรามองเห็นภาพของสังคมได้ชัดเจนขึ้นในการรับรู้ตัวตนและธำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีในฐานะเป็นสิ่งที่มิ “คุณค่า” ให้คงอยู่กับสังคมให้มากและยาวนานที่สุดอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ควรมีการส่งเสริมด้านความรู้ให้แก่คนในชุมชนเกี่ยวกับวัฒนธรรม พิธีกรรม ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไท้ เพื่อให้คนในชุมชนเล็งเห็นถึงอัตลักษณ์ทางด้านชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในจังหวัดนครพนม และเพื่อให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไท้

2. ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา

1) ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมไท้ เนื่องจากไท้ยังขาดการดูแลและจัดการอย่างเป็นระบบในเรื่องของวัฒนธรรม เพราะถ้าหากยังขาดการดูแลจัดการที่ดีอาจทำให้การสืบทอดทางวัฒนธรรมอันดีงามของไท้สูญหายไปด้วย เช่น

เรื่องภูมิปัญญา ประเพณีและพิธีกรรม รวมถึงการสูญเสียเอกลักษณ์ต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้ก็อาจหมดไปด้วย

2) ควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านประเพณีรวมใจไทโส้ เพื่อให้นักท่องเที่ยวหรือคนภายนอกได้สัมผัสถึงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ด้านภาษา ด้านการแต่งกาย และด้านความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้ผ่านตัวแทนจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้ในพื้นที่ตำบลพะทาย อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ซึ่งไม่รวมถึงไทโส้ในพื้นที่อื่น จึงไม่สามารถอธิบายได้อย่างครอบคลุมกว้างขวางมากนัก ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปจึงควรขยายการศึกษากลุ่มไทโส้ในพื้นที่อื่น รวมถึงศึกษาอัตลักษณ์ในมิติด้านอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการปรับตัวของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมในยุคปัจจุบันเพิ่มเติม เพื่อขยายมุมมองให้ได้ข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์และหลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

กันธิมา เพื่อกเจริญ. (ม.ป.ป.). ศาลปู่ตากับพิธีกรรมและความเชื่อในการดำรงชีวิตของชน

เผ่าไทโย้ย อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร. [ม.ป.ท.].

เฉลิม มลิลลา นิติเขตต์ปรีชา. (2559). เทคนิควิธีการสอนประวัติศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 6).

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชญญา อภิบาลกุล และชลธิชา เจิมพันธุ์. (2554). การศึกษาศักยภาพเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว

วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอ้อย (อ้อย) บ้านโพน ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัด

นครพนม. ใน เอกสารการประชุมวิชาการระดับชาติมหาวิทยาลัยขอนแก่น

ประจำปี 2554 “การพัฒนาอนาคตชนบทไทย : ฐานรากที่มั่นคงเพื่อการพัฒนา

ประเทศอย่างยั่งยืน”, 606-609. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ตุลยราศรี ประเทพ. (2558). รูปแบบผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แบบมีส่วนร่วม [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์]. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล. (2529). ชาวไทลื้อในล้านนา: ข้อสังเกตเบื้องต้น. ใน อรุณรัตน์

วิเชียรเชียว (บรรณาธิการ), **รวมบทความทางวิชาการ ไทลื้อ: เชียงคำ**

(น.65-90). ชมรมล้านนาคดี วิทยาลัยครูเชียงใหม่ สหวิทยาลัยล้านนา.

- ธวัชชัย ไพบูลย์. (2559). ประวัติศาสตร์ชาวไทโส้ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร. **วารสารบัณฑิตศึกษา**, 13(60), 1-15.
- ธวัชชัย ไพบูลย์. (2562). กลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้ในแอ่งสกลนคร. **วารสารบัณฑิตศึกษา**, 16(74), 225-234.
- พระครูใบฎีกาวิชาญ วิสุทโธ (ทรงราชย์) และภักดี โพธิ์สิงห์. (2565). อัตลักษณ์ท้องถิ่นสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. **วารสารวามัญองแหงกพุทธศาสตร์ปริทรรศน์**, 9(2), 127-140.
- ภัทรานิษฐ์ ทิพย์สุมาลัย. (2557). การวิเคราะห์วัฒนธรรมประเพณีและการสื่อสารอัตลักษณ์กรณีศึกษาอุตสาหกรรมสปาล้านนา [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครพนม. (ม.ป.ป.). **ที่ระลึกพิธีเปิดห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม**. โรงพิมพ์พิชิต.
- สินทรัพย์ ยืนยาว. (2563). ประเพณีประเพณีในชุมชนอีสานลุ่มน้ำโขง. **วารสารวิจิตรวรรณสาร**, 4(3), 255-271.
- สุรัตน์ วรากรณ์. (2524). การศึกษาเปรียบเทียบประเพณีวัฒนธรรมชาวผู้ไทย-ชาวโซ่: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพรรณานิคมและอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร. สมศักดิ์การพิมพ์.
- สุริยา รัตนกุล, คุณหญิง. (2548). **นานาภาษาในเอเชียอาคเนย์: ภาษาตระกูลไท**. คณะกรรมการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะศิลปศาสตร์.
- องค์การบริหารส่วนตำบลพะทาย. (ม.ป.ป.). **ตำนานไทโส้พะทาย** [แผ่นพับ]. [ม.ป.ท.].
- อภิชาติ ภัทรธรรม. (2558). ชาวไทโส้ หรือกะโส้. **วารสารการจัดการป่าไม้**, 9(17-18), 148-151.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2533). **วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา** (พิมพ์ครั้งที่ 5). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แนวทางการพัฒนารูปแบบองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงาน

สังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย

The Development Guidelines of the Organizational Model on Happiness
of Departments under the Ministry of Labour in Bueng Kan and
Nong Khai Provinces

สุปรียา ลาคำ¹ | Supreeya Lacum

ธนวิทย์ บุตรอุดม^{2*} | Thanawit Butrudom

^{1, 2} คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ประเทศไทย;

Faculty of Humanities and Social Sciences, Udon Thani Rajabhat University, Thailand

*Corresponding author email: thanawit.bu@udru.ac.th

Abstract

The purposes of this research were to study conditions and development guidelines on happy organization of departments under the Ministry of Labour in Nong Khai and Bueng Kan provinces. Mixed methods research was used separating as quantitative approach which data was obtained through questionnaires conducted with 160 government officials of the Ministry of Labour in Nong Khai and Bueng Kan provinces including public servants, permanent employees, government employees, and independent contractors by using questionnaires and analyzing data as percentage, mean, and standard deviation and qualitative approach which structured interviews were used with 10 informants including Ministry of Labour, Department of Labour Protection and Welfare, and Social Security Office, and directors of Department of Skill Development in Nong Khai and Bueng Kan province which were selected purposively. The results showed that 1) the factors that caused the organizational happy condition of departments under the Ministry of Labour in Nong Khai and Bueng Kan provinces were the highest mean of leadership and management, and the secondary mean of policy, welfare, structure, and organization engagement. 2) the development guidelines on happy organization of departments under the Ministry of Labour in Nong Khai and Bueng Kan provinces were to encourage teamwork, to arrange the

---

Received: March 2, 2023 Revised: November 1, 2023 Accepted: November 11, 2023

<https://doi.org/10.14456/husoaru.2024.10>

horizontal organizational structure, to create a good working atmosphere, and to focus on public interest over personal interest. Moreover, departments under the Ministry of Labour in Bueng Kan and Nong Khai provinces should operate in accordance with the policies of the Ministry of Labour and adjust them to create a suitability of working happily.

Keywords: Organization Development, Happy Organization

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการพัฒนาองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย วิธีดำเนินการวิจัยมี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นบุคลากรของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย ประกอบด้วย ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ พนักงานราชการ และพนักงานจ้างเหมา จำนวน 160 คน เครื่องมือวิจัยคือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลักคือแรงงานจังหวัด สวัสดิการคุ้มครองแรงงานจังหวัด จัดหางานจังหวัด ประกันสังคมจังหวัด และผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานที่ปฏิบัติงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย จำนวน 10 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ผลการวิจัยพบว่า 1) บุคลากรเห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่อสภาพองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคายโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ปัจจัยที่มีผลต่อสภาพองค์กรแห่งความสุขที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านผู้นำและด้านการจัดการ รองลงมาคือด้านนโยบาย ด้านสวัสดิการ ด้านโครงสร้าง และด้านความผูกพันองค์กร และ 2) แนวทางการพัฒนาองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย ควรส่งเสริมให้เกิดการทำงานเป็นทีม จัดโครงสร้างให้สอดคล้องกับการทำงานแนวระนาบ สร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดี มุ่งประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน หน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย ควรมีการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงแรงงานและปรับให้เกิดความเหมาะสมในการปฏิบัติงานอย่างมีความสุข

คำสำคัญ: การพัฒนาองค์กร, องค์กรแห่งความสุข

บทนำ

องค์การอนามัยโลกกล่าวถึง “องค์กรแห่งความสุข” เป็นสถานที่ทำงานซึ่งพนักงานและผู้บริหารร่วมมือกัน เพื่อพัฒนากระบวนการของการปกป้องและสนับสนุนสุขภาพความปลอดภัย และความเป็นอยู่ของพนักงานทุกคน ทั้งในด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เป็นสิ่งใกล้ตัว ไม่ว่าจะเป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ความปลอดภัยและกระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสถานที่ทำงาน การดูแลสภาพแวดล้อมทางสังคม จิตวิทยาในการทำงาน เช่น วัฒนธรรมองค์กรทัศนคติ แนวปฏิบัติ การดูแลสุขภาพของพนักงานในองค์กรให้เอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดี ทั้งข้อมูลข่าวสาร ความยืดหยุ่นในการทำงานและการมีส่วนร่วมของชุมชนกับองค์กรล้วนมีความเกี่ยวเนื่องกัน (Burton, 2010)

กระทรวงแรงงานดำเนินการอบรมหลักสูตรนักสร้างสุขขององค์กร (Master manager for happy workplace) โครงการสร้างต้นแบบองค์กรสุขภาวะ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงาน สุขความยั่งยืน เป็นโครงการที่สนับสนุนภารกิจของกระทรวงในการดูแลคุณภาพชีวิตบุคลากรของกระทรวงแรงงานและการดูแลคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี นอกจากนี้ยังสร้างองค์กรต้นแบบในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่องค์กรภาคเอกชน ซึ่งการพัฒนาของโลกในกรอบสหประชาชาติ คือ การมีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) คือ การสร้างงานที่มีคุณค่า (Decent work) และการมีสุขภาพที่ดีเป็นประเด็นหนึ่งที่รัฐบาลได้มีส่วนผลักดันเป้าหมายดังกล่าวในเวทีสหประชาชาติ คือ การยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมตามแนวหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น กระแสการพัฒนาของโลกในยุคปัจจุบันจะไม่สามารถละเลยต่อคุณภาพชีวิตของคนทำงานภายใต้บริบทการทำงานที่มีคุณค่า งานที่ทำให้คนทำงานมีสภาพความเป็นอยู่และมีสภาพการทำงานที่ดี คนทำงานมีความสุข มีความพึงพอใจในงานที่ทำ ซึ่งเป็นสิทธิของคนทำงานที่พึงจะได้รับจากการทำงาน

เช่นเดียวกับทิศทางการวางแผนแม่บทด้านแรงงาน (พ.ศ. 2560 - 2564) ในระยะต่อไปที่สอดรับต่อการกรอบแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 และแนวทางการพัฒนาและปฏิรูปตามนโยบายรัฐบาล กำหนดให้การบรรลุวิสัยทัศน์แรงงานมีศักยภาพสูง และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งเป็นเป้าหมายที่จะสะท้อนให้ตระหนักว่าคุณภาพชีวิตการทำงานนั้น ต้องมีความสมดุลกันเป็นคุณภาพชีวิตการทำงาน (Work life balance) ที่จะเติมเต็มให้คนในองค์กรมีความสุขและเป็นองค์กรสุขภาวะที่น่าอยู่ นำทำงาน โครงการสร้างต้นแบบองค์กร

สุขภาวะต่อโจทย์ที่เป็นคุณภาพชีวิตคนทำงานในทุกมิติ ทั้งในภาคราชการและภาคเอกชนให้ขับเคลื่อนไปพร้อมกัน ทั้งบุคลากรผู้ปฏิบัติงานของกระทรวงแรงงานที่มีบทบาทดูแลคุณภาพชีวิตแรงงานในระบบ แรงงานนอกระบบ แรงงานข้ามชาติ โดยนักสร้างสุของค์กรที่มีศักยภาพสามารถสร้างเสริมความสุขของคนทำงานและองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะทำให้บุคลากรของภาครัฐปฏิบัติงานอย่างมีความสุข มีขวัญกำลังใจ มีความผูกพันกับองค์กร ซึ่งสามารถนำความรู้ความสามารถที่ได้มาจัดทำแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนองค์กรสุขภาวะให้กับองค์กรสถานที่ทำงานให้น่าอยู่ น่าทำงาน เกิดความสุขกับคนทำงานต่อไป

หน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย เป็นหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค มีพันธกิจด้านการให้บริการประชาชนเป็นหลัก เพื่อสนองนโยบายกระทรวงแรงงานและแผนปฏิบัติการด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลของสำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ด้านส่งเสริมธรรมาภิบาลและสร้างวัฒนธรรมองค์กร (เก่ง ดี แข็งแรง มีความสุข) บุคลากรต้องดำเนินการตามข้อบังคับ ระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนที่มารับบริการได้รับบริการทันตามระยะเวลาที่กำหนด ส่งผลให้บุคลากรมีความจำเป็นต้องปฏิบัติงานด้วยความเร่งรีบและให้บริการด้วยความแม่นยำ ถูกต้องและรวดเร็วเหล่านี้ทำให้บุคลากรเกิดความเหน็ดเหนื่อยในแต่ละวัน ส่งผลให้เกิดความตึงเครียดและเกิดความกดดันในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะส่วนภูมิภาคที่เป็นจังหวัดขนาดใหญ่มีผู้ใช้บริการเป็นจำนวนมาก หากบุคลากรหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคายมีความสุขในการทำงานแล้ว ย่อมส่งผลให้การรักษาความสมดุลของการใช้ชีวิตและการทำงานมีมากยิ่งขึ้น ทำให้งานที่ได้รับมอบหมายมีประสิทธิภาพและยกระดับทักษะ ความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคลากร ส่งผลให้เกิดการพัฒนาบุคลากรสังกัดกระทรวงแรงงานอย่างยั่งยืนในอนาคต

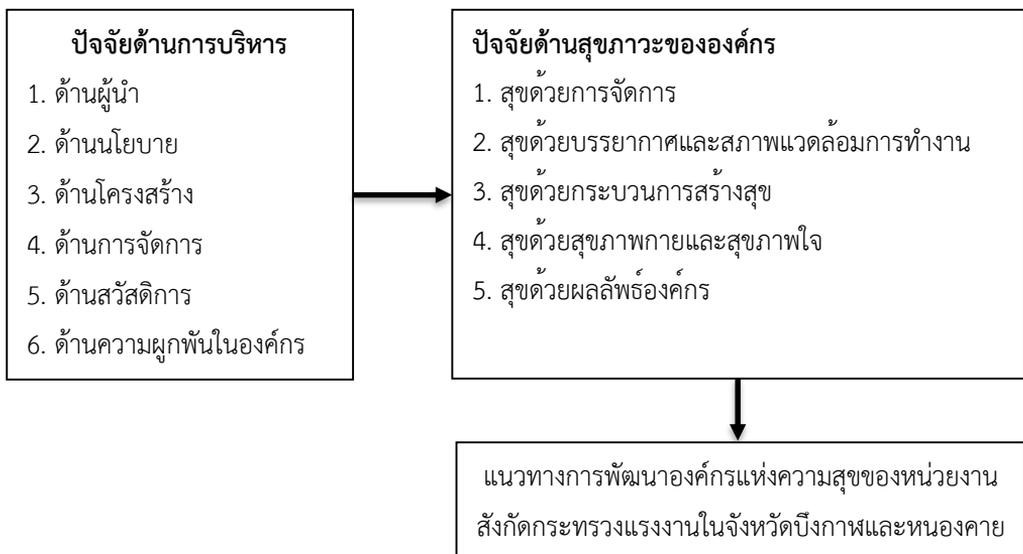
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นงานวิจัยที่ศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย
2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มเป้าหมาย ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ บุคลากรสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย จำนวน 160 คน และกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย แรงงานจังหวัด สวัสดิการคุ้มครองแรงงานจังหวัด จัดหางานจังหวัด ประกันสังคมจังหวัด และผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานที่ปฏิบัติงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย จำนวน 10 คน
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ ครอบคลุมหน่วยงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย ได้แก่สำนักงานแรงงานจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย สำนักงานจัดหางานจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย สำนักงานสวัสดิการคุ้มครองแรงงานจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานบึงกาฬและหนองคาย และสำนักงานประกันสังคมจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย
4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในช่วงปีงบประมาณ 2565 คือ ระหว่างเดือนตุลาคม 2564 ถึงเดือนกันยายน 2565

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย จำนวน 160 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วยข้อความ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป็นข้อความเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบในการเป็นองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย โดยยึดวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามแนวทางการเป็นองค์กรแห่งความสุข 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผู้นำ 2) ด้านนโยบาย 3) ด้านโครงสร้าง 4) ด้านการจัดการ 5) ด้านสวัสดิการ และ 6) ด้านความผูกพันต่อองค์กร และส่วนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย

ผู้วิจัยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบรูปแบบของข้อความ การใช้ภาษา ความชัดเจนของข้อความ ความเหมาะสมและความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัยว่าตรงกับนิยามหรือกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ต้องการวัดหรือไม่ โดยคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อความกับนิยามหรือกรอบแนวคิดทฤษฎี (Content Validity Index: CVI) ซึ่งคะแนน CVI ของแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 1.00 จากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้กับบุคลากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำแบบสอบถามที่ทดลองใช้มาคำนวณค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งแบบสอบถามทั้งฉบับมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.918

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ผลการวิจัยมีความสมบูรณ์และมีความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยจึงออกแบบวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยประสานงานกับบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เพื่อจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลที่ส่งถึงหน่วยงาน จากนั้นผู้วิจัยประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและตอบข้อซักถามของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มากที่สุด แล้วนำแบบสอบถามที่เก็บ

รวบรวมนำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้อง และกำหนดรหัสให้กับตัวแปรเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับประมวลผลทางการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลข้อคำถามใน ส่วนที่ 1 โดยคำนวณค่าความถี่ และร้อยละ วิเคราะห์ข้อมูลข้อคำถามใน ส่วนที่ 2 โดยคำนวณค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อคำถามใน ส่วนที่ 3 โดยสรุปประเด็น สำหรับเกณฑ์การให้คะแนนแต่ละข้อของแบบสอบถามใน ส่วนที่ 2 นั้น มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert scale) (Likert, 1961) โดยกำหนดมาตราส่วนประมาณค่าเป็น 5 ลำดับ ซึ่งข้อคำถามมีลักษณะเชิงบวกและมีช่วงคะแนนเฉลี่ยดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	ความหมาย
1.00 - 1.80	สภาพองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงาน ในจังหวัดบึงกาฬและหนองคายอยู่ในระดับต่ำมาก
1.81 - 2.60	สภาพองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงาน ในจังหวัดบึงกาฬและหนองคายอยู่ในระดับต่ำ
2.61 - 3.40	สภาพองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงาน ในจังหวัดบึงกาฬและหนองคายอยู่ในระดับปานกลาง
3.41 - 4.20	สภาพองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงาน ในจังหวัดบึงกาฬและหนองคายอยู่ในระดับมาก
4.21 - 5.00	สภาพองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงาน ในจังหวัดบึงกาฬและหนองคายอยู่ในระดับมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ แรงงานจังหวัด สวัสดิการคุ้มครองแรงงานจังหวัด จัดหางานจังหวัด ประกันสังคมจังหวัด และผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานที่ปฏิบัติงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย จำนวน 10 คน โดยเป็นหัวหน้าส่วนราชการในสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย ซึ่งมีประสบการณ์และเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายการเป็นองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาวิเคราะห์และกำหนดแนวทางรูปแบบการเป็นองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการ โดยกำหนดประเด็นเนื้อหาในการสัมภาษณ์จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ 1 สภาพการณ์ปัจจุบันของการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคในการเป็นองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย ประเด็นที่ 2 ความคิดเห็นของแรงงานจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย สวัสดิการคุ้มครองแรงงานจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย จัดหางานจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย ประกันสังคมจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานบึงกาฬเกี่ยวกับความสัมพันธ์และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการเป็นองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย และประเด็นที่ 3 แนวทางการพัฒนารูปแบบการเป็นองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ่งครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา ผู้วิจัยจึงออกแบบขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลจากนั้นติดต่อประสานงานกับผู้ให้ข้อมูล นัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ สำหรับขั้นตอนก่อนการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยจัดทำแนวทางการสัมภาษณ์เพื่อเตรียมคำถามก่อนสัมภาษณ์จริงและให้การสัมภาษณ์ได้ข้อมูลครบถ้วนทุกประเด็น ส่วนในขั้นสัมภาษณ์ผู้วิจัยชี้แจงจุดมุ่งหมายในการสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจที่ตรงประเด็น แล้วทำการสัมภาษณ์และจดบันทึกข้อมูลแบบสรุปผลควบคู่กับการบันทึกเสียงคำสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำผลสรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาตรวจสอบความถูกต้อง จำแนกประเด็น และจัดระบบข้อมูล เพื่อกำหนดแนวทางการเป็นองค์กรแห่งความสุข

ผลการวิจัย

1. สภาพองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย

1.1 ผลการศึกษาที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม จากการสอบถามบุคลากรสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย จำนวน 160 คน โดยจำแนกเป็นบุคลากร

เพศหญิง 87 คน (ร้อยละ 54.40) และบุคลากรเพศชาย 73 คน (ร้อยละ 45.60) เป็นบุคลากรที่มีอายุเฉลี่ย 36 ปี (อายุสูงสุด 60 ปี และต่ำสุด 20 ปี) บุคลากรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 75.60) มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี รองลงมาคือบุคลากรที่มีวุฒิการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 20.60) ระดับปริญญาโท (ร้อยละ 3.10) และระดับปริญญาเอก (ร้อยละ 0.60) ตามลำดับ สำหรับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของบุคลากร คือ 19,832.42 บาท (รายได้สูงสุด 55,000 บาท และต่ำสุด 8,300 บาท) และบุคลากรมีระยะเวลาการทำงานเฉลี่ย 8.90 ปี (ระยะเวลาการทำงานสูงสุด 35 ปี และต่ำสุด 1 ปี) โดยมีผลการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยด้านการบริหารและปัจจัยด้านสุขภาวะขององค์กรดังนี้

1.1.1 ปัจจัยด้านการบริหาร ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรเห็นว่าปัจจัยด้านการบริหารมีผลต่อสภาพองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคายโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.38) โดยบุคลากรเห็นว่าปัจจัยย่อยทั้ง 6 ด้านมีผลต่อสภาพองค์กรแห่งความสุขในระดับมากที่สุด ซึ่งปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านผู้นำและด้านการจัดการ (ค่าเฉลี่ย 4.43 เท่ากัน) รองลงมาคือด้านนโยบาย ด้านสวัสดิการ ด้านโครงสร้าง และด้านความผูกพันองค์กร (ค่าเฉลี่ย 4.40, 4.40, 4.35, 4.29 ตามลำดับ) ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับปัจจัยด้านการบริหารที่มีผลต่อสภาพองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย

ปัจจัยด้านการบริหาร	μ	α	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านผู้นำ	4.43	0.70	มากที่สุด
2. ด้านนโยบาย	4.40	0.61	มากที่สุด
3. ด้านโครงสร้าง	4.35	0.65	มากที่สุด
4. ด้านการจัดการ	4.43	0.59	มากที่สุด
5. ด้านสวัสดิการ	4.40	0.69	มากที่สุด
6. ด้านความผูกพันองค์กร	4.29	0.63	มากที่สุด
รวม	4.38	0.64	มากที่สุด

1.1.2 ปัจจัยด้านสุขภาวะขององค์กร ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรเห็นว่าปัจจัยด้านสุขภาวะขององค์กรมีผลต่อสภาพองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.38) โดยบุคลากรเห็นว่าปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือมิติที่ 3 สุขด้วยกระบวนการสร้างสุข (ค่าเฉลี่ย 4.60) รองลงมาคือมิติที่ 4 สุขด้วยสุขภาพกายและใจ มิติที่ 5 สุขด้วยผลลัพธ์องค์กร มิติที่ 2 สุขด้วยบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในที่ทำงาน และมิติที่ 1 สุขด้วยการจัดการ (ค่าเฉลี่ย 4.45, 4.41, 4.30, 4.20 ตามลำดับ) ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับปัจจัยด้านสุขภาวะขององค์กรที่มีผลต่อสภาพองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย

ปัจจัยด้านสุขภาวะขององค์กร	μ	α	ระดับความคิดเห็น
1. สุขด้วยการจัดการ	4.20	0.53	มาก
2. สุขด้วยบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในที่ทำงาน	4.30	0.49	มากที่สุด
3. สุขด้วยกระบวนการสร้างสุข	4.60	0.52	มากที่สุด
4. สุขด้วยสุขภาพกายและใจ	4.45	0.47	มากที่สุด
5. สุขด้วยผลลัพธ์องค์กร	4.41	0.55	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.38	0.64	มากที่สุด

เมื่อผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบสุขภาวะระดับองค์กรด้วยดัชนีสุขภาวะองค์กร (Happy Workplace Index) ที่กำหนดระดับคะแนนแบ่งเป็น 4 กลุ่มดังนี้

- กลุ่มที่ 1** 0-48 คะแนน สะท้อนให้เห็นว่าสุขภาวะของคนในองค์กรนี้ **ต้องรีบแก้ไข** ทำให้เห็นว่าองค์กรนี้ต้องรีบแก้ไขโดยเร็วที่สุด ในการสร้างสุขในองค์กรอยู่ในระดับควรปรับปรุง
- กลุ่มที่ 2** 49-56 คะแนน สะท้อนให้เห็นว่าสุขภาวะของคนในองค์กรนี้ **ยังไม่มีอะไรแน่นอน** ทำให้เห็นว่าองค์กรนี้ยังไม่มีอะไรที่แน่นอนในการสร้างสุขในองค์กรอยู่ในระดับพอใช้

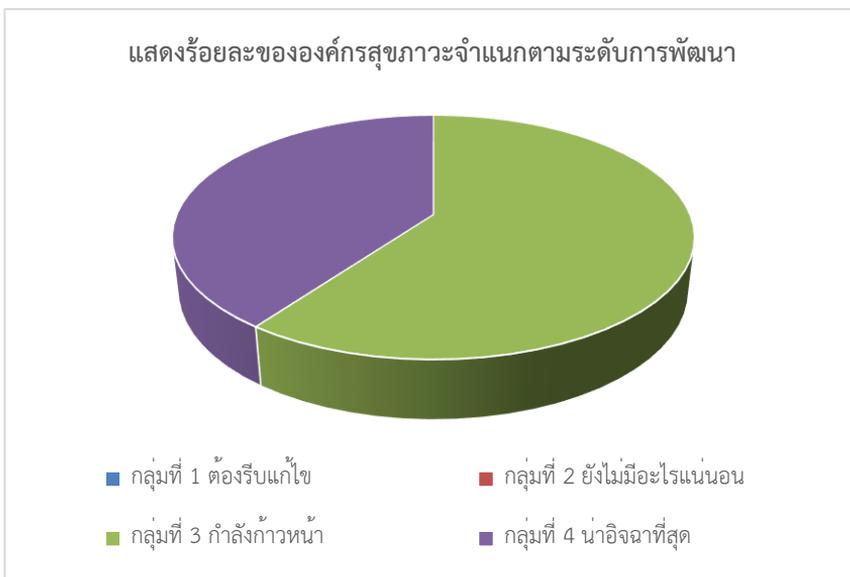
กลุ่มที่ 3 57-73 คะแนน สะท้อนให้เห็นว่าสุขภาวะของคนในองค์กรนี้ กำลังก้าวหน้า ทำให้เห็นว่าองค์กรนี้กำลังก้าวหน้าในการ สร้างสุขในองค์กรอยู่ในระดับดี

กลุ่มที่ 4 74-100 คะแนน สะท้อนให้เห็นว่าสุขภาวะของคนในองค์กรนี้ นำอิจฉาที่สุด ทำให้เห็นว่าองค์กรนี้มีการสร้างสุขในองค์กร อยู่ในระดับดีมาก

ผลการศึกษาสุขภาวะระดับองค์กรด้วยดัชนีสุขภาวะองค์กร พบว่า มี 4 หน่วยงานที่มี ดัชนีสุขภาวะองค์กรอยู่ในกลุ่มที่ 4 นำอิจฉาที่สุด ได้แก่ สำนักงานสวัสดิการคุ้มครองแรงงาน สำนักงานจัดหางานจังหวัดบึงกาฬ สำนักงานแรงงานจังหวัดบึงกาฬ และสำนักงานพัฒนาฝีมือ แรงงานบึงกาฬ และมี 6 หน่วยงานที่มีดัชนีสุขภาวะองค์กรอยู่ในกลุ่มที่ 3 กำลังก้าวหน้า ได้แก่ สำนักงานสวัสดิการคุ้มครองแรงงานจังหวัดหนองคาย สำนักงานจัดหางานจังหวัดหนองคาย สำนักงานแรงงานจังหวัดหนองคาย สำนักงานประกันสังคมจังหวัดหนองคาย สำนักงานพัฒนา ฝีมือแรงงานหนองคาย และสำนักงานประกันสังคมจังหวัดบึงกาฬ (ภาพที่ 1-2) ทั้งนี้ผู้วิจัย มีความเห็นว่า ผลคะแนนใน 6 หน่วยงานที่มีดัชนีสุขภาวะองค์กรอยู่ในกลุ่มที่ 3 “กำลัง ก้าวหน้า” ได้แก่ สำนักงานสวัสดิการคุ้มครองแรงงานจังหวัดหนองคาย สำนักงานจัดหางาน จังหวัดหนองคาย สำนักงานแรงงานจังหวัดหนองคาย สำนักงานประกันสังคมจังหวัด หนองคาย สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานหนองคาย และสำนักงานประกันสังคมจังหวัดบึงกาฬ สะท้อนให้เห็นว่าทั้ง 6 หน่วยงานควรมีการส่งเสริมการสร้างสุขในองค์กรและมีการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นจากการนำผลการประเมินที่ได้มาพิจารณา เพื่อสร้างให้เกิดสุขภาวะของคนใน องค์กรให้เป็นองค์กรที่อยู่ในกลุ่มที่ 4 เป็นองค์กรที่ “นำอิจฉาที่สุด” ต่อไป

ภาพที่ 1 แสดงสํวภาพาระดับบองครของหนวยงานสํงกัถกรทรวงแรงงานในจํงหวัดบั้งกาฬและหนองคาย

ภาพที่ 2 แสดงร้อยละขององครสํวภาพะจําแนกตามระดับการพัฒนาของหนวยงานสํงกัถกรทรวงแรงงานในจํงหวัดบั้งกาฬและหนองคาย

1.2 ผลการศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ปฏิบัติงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพองค์กรแห่งความสุขแบ่งเป็น 6 ด้าน ดังนี้

1.2.1 ด้านผู้นำ พบว่า หัวหน้าหน่วยงานเป็นผู้ที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในองค์กร ยอมรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะและแนวทางในการปฏิบัติงานจากผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงงานให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี พร้อมทั้งให้การสนับสนุนและให้คำปรึกษาในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้และมีกระบวนการในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.2.2 ด้านนโยบาย พบว่า การกำหนดนโยบายขององค์กรได้ให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและกำหนดนโยบายร่วมกัน เพื่อนำมาวางแผนการปฏิบัติงานขององค์กร เพื่อให้ผู้บริหารนำไปใช้ในการตัดสินใจ อีกทั้งการกำหนดนโยบายควรมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน

1.2.3 ด้านโครงสร้าง พบว่า โครงสร้างขององค์กรมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการเป็นองค์กรแห่งความสุข มีสายการบังคับบัญชาที่มีความเหมาะสมกับการเป็นองค์กรแห่งความสุข มีการสื่อสารแบบสองทางส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น และโครงสร้างขององค์กรมีลักษณะการทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรและมีการรายงานตามสายการบังคับบัญชาในปัจจุบันให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

1.2.4 ด้านการจัดการ พบว่า หน่วยงานมีการจัดการที่สามารถทำให้องค์กรมีผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้และการบริหารจัดการองค์กรสามารถผลักดันให้บุคลากรในองค์กรสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังเป็นความท้าทายที่ต้องใช้ความสามารถและความพยายามอย่างเต็มที่เพื่อให้งานสำเร็จ ส่งผลให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายขององค์กรและมีกระบวนการในการทำงานและมอบหมายงานจากหัวหน้างานที่มีความเหมาะสม

1.2.5 ด้านสวัสดิการ พบว่า หน่วยงานมีการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน มีการเลื่อนขั้นเงินเดือนและเลื่อนตำแหน่ง มีการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน มีอุปกรณ์ที่ช่วยให้บุคลากรได้รับความสะดวกในการปฏิบัติงาน เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องสแกนเอกสาร เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานยังมีอุปกรณ์ไม่เพียงพอต่อการใช้งานและเป็นอุปกรณ์ที่มีการใช้มาเป็นระยะเวลานาน โดยไม่มีการบำรุงรักษาเพื่อให้ทันสมัยต่อการปฏิบัติงานในปัจจุบัน

1.2.6 ด้านความผูกพันในองค์กร พบว่า บุคลากรสร้างความผูกพันในองค์กร ต้องมีการปรับแนวคิดและทัศนคติให้การทำงานมีความยืดหยุ่น ส่งผลให้การทำงานเป็นทีมเกิด ประสิทธิภาพมากขึ้น

2. แนวทางการพัฒนาองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานใน จังหวัดบึงกาฬและหนองคาย ผลการศึกษาที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูล เชิงคุณภาพ พบว่า มีแนวทางการพัฒนาองค์กรแห่งความสุขแบ่งเป็น 6 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านผู้นำ หน่วยงานควรมีผู้นำที่มีทักษะและความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ มีวิสัยทัศน์ กว้างไกล เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนมีคุณธรรมและจริยธรรมในการ บริหารงาน มีหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการ มีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้ และหลักความคุ้มค่า

2.2 ด้านนโยบาย หน่วยงานควรกำหนดและวางแผนการปฏิบัติงานให้เป็นไปตาม นโยบายที่กำหนดไว้และให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และ เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการปฏิบัติงาน มีนโยบายที่สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงของ เทคโนโลยีและนวัตกรรมให้ทันสมัยอยู่เสมอ

2.3 ด้านโครงสร้าง หน่วยงานควรมีสายการบังคับบัญชาที่ชัดเจน มีการมอบหมาย งานแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบตรงตามความรู้ความสามารถและความถนัดของแต่ละ บุคคล เพื่อให้งานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

2.4 ด้านการจัดการ หน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย ควรมีการส่งเสริมและมีการจัดกลุ่มงานเฉพาะเพื่อดำเนินการขับเคลื่อนให้เกิดองค์กรแห่ง ความสุขที่จะเป็นประโยชน์ต่อองค์กร ต่อผู้บริหารและต่อผู้ปฏิบัติงาน

2.5 ด้านสวัสดิการ หน่วยงานควรสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเพื่อให้บุคลากรมี ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่และเต็มความสามารถ มีการจัดสวัสดิการที่มีความ เสมอภาคและเท่าเทียมกัน เพื่อช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น

2.6 ด้านความผูกพันในองค์กร หน่วยงานควรสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากร ในองค์กรให้บุคลากรรักองค์กร รู้สึกผูกพันและรักในงานที่ได้รับมอบหมาย ทำให้บุคลากรรู้สึก ว่าเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิบัติงานขององค์กร

อภิปรายผล

1. **สภาพองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย** จากผลการศึกษาที่พบว่าปัจจัยด้านภาวะผู้นำและด้านการจัดการเป็นปัจจัยที่มีผลต่อสภาพองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคายมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องจากหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคายมีผู้บริหารที่ดี ซึ่งผู้นำควรมีความพร้อมในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย มีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติงานในปัจจุบัน ตลอดจนการเป็นผู้นำที่นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการปฏิบัติงานโดยมุ่งประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ยุพาวรรณ ทองตะนูนาม และคณะ (2558) ที่พบว่าองค์กรแห่งความสุขในบริบทขององค์กรภาครัฐมีลักษณะเป็นองค์กรที่บุคลากรหรือพนักงานในองค์กรมีความพึงพอใจต่อการทำงานในองค์กร มีจิตวิญญาณในการทำงานขององค์กร และองค์กรมีสมรรถนะองค์กรที่ดี โดยมีปัจจัยพัฒนาองค์กรแห่งความสุข ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กร การบริหารทรัพยากรบุคคล ความผูกพันต่อองค์กรและพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ดังนั้น การพัฒนาองค์กรภาครัฐไปสู่องค์กรแห่งความสุขจึงควรให้ความสำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร

สำหรับผลการศึกษาที่พบว่าในด้านนโยบายนั้นหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย ควรกำหนดนโยบายขององค์กรอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมสอดคล้องตามแผนงานและเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อองค์กรและมีแนวโน้มเป็นไปในทางที่ดีขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อภิรัฐ ศิริวงษ์ (2560) ที่ศึกษาระดับความสุข 9 ด้านของบุคลากรมหาวิทยาลัยรังสิต ผลการศึกษาดังกล่าวสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายหรือกลยุทธ์เพื่อเสริมสร้างความสุขให้แก่บุคลากร ซึ่งพัฒนาไปสู่ด้านโครงสร้างที่พบว่าหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย มีการทบทวนและปรับปรุงโครงสร้างเป็นประจำทุกปี เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและให้ก้าวทันในยุคปัจจุบัน เพื่อตอบสนองความต้องการแก่ผู้มารับบริการให้ทันสมัยอยู่เสมอ มีการสื่อสารแบบแนวราบเพื่อลดระยะเวลาในการประสานงาน การมีวัฒนธรรมในการทำงานขององค์กร มีค่านิยมร่วมโดยผู้บริหารยังต้องคำนึงถึงเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ในองค์กรด้วยว่ามีความทันสมัยและใช้ทดแทนสมองและแรงงานคนได้มากน้อยเพียงใด รวมทั้งต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในสังคมที่จะต้องออกแบบโครงสร้างองค์กรให้รองรับหรือให้ทันตามสถานการณ์ที่อาจเปลี่ยนแปลง

ส่วนผลการวิจัยในด้านการจัดการพบว่าหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายก่อให้เกิดความท้าทาย และบุคลากรต้องใช้ความสามารถและความพยายามเพื่อเรียนรู้งานใหม่ ๆ อยู่เสมอ การปฏิบัติงานมีความยืดหยุ่น มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับแต่ละบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปรมต วรรณบวร (2560) ที่ศึกษาการสร้างองค์กรแห่งความสุขด้วยหลักพุทธธรรม ในขณะที่ด้านสวัสดิการพบว่าการให้สวัสดิการบุคลากรนอกเหนือจากเงินเดือน มีการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง รวมถึงสวัสดิการเกี่ยวกับความเป็นอยู่เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ธนวิทย์ บุตรอุดม (2561) ที่ศึกษาการประเมินความสำเร็จการบริหารทรัพยากรบุคคลของเทศบาลในจังหวัดลำปาง พบว่า คุณภาพชีวิตและความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานโดยการมีระบบการยกย่องเชิดชูบุคลากร และความพึงพอใจของบุคลากรในการจัดสวัสดิการนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและความสุขในการทำงาน

2. แนวทางการพัฒนาองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาองค์กรแห่งความสุขของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ได้แก่ ผู้นำ นโยบาย โครงสร้าง การจัดการสวัสดิการ และความผูกพันในองค์กร ซึ่งในด้านการจัดการนั้นองค์กรควรบริหารจัดการให้มีผลลัพธ์สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ มีการจัดการก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ความสัมพันธ์ร่วมกันของบุคลากรเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้องค์กรมีความสุขและต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในองค์กรรวมทั้งการมีทีมนำขับเคลื่อนการสร้างสุขในองค์กรเพื่อขับเคลื่อนการสร้างสุขขององค์กรจะทำให้การดำเนินงานสร้างสุขมีความยั่งยืน รวมทั้งต้องมีกระบวนการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่องด้วยการประเมินผลความสุขขององค์กรอย่างสม่ำเสมอ ด้านนโยบาย องค์กรควรมีการกำหนดนโยบายให้บุคลากรเข้าไปมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น แสดงให้เห็นว่าองค์กรให้ความสำคัญกับบุคลากรและบุคลากรมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ส่งผลให้เกิดความสุขในองค์กร ด้านความผูกพันขององค์กร ควรส่งเสริมให้บุคลากรแสดงทัศนคติต่อองค์กรและบุคลากรเป็นไปในทางบวกและองค์กรได้ให้ความสำคัญกับบุคลากรในองค์กร มีการสร้างความสัมพันธ์อันดีแก่บุคลากรภายในองค์กร มีใจรักองค์กร ส่งผลให้เกิดความสุขในงานที่ทำ ด้านผู้นำ ผู้บริหารองค์กรควรส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วม

แสดงความคิดเห็น เพื่อผลักดันให้งานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารองค์กร สอดคล้องกับด้านโครงสร้าง ควรมีการกำหนดโครงสร้างขององค์กร มีการทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ส่งผลให้เกิดการประสานที่มีประสิทธิภาพ มีการสื่อสารองค์กรแบบสองทางในแนวราบ ส่งผลให้การปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้านสวัสดิการ ควรมีการสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากร เพื่อให้มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานและทำให้บุคลากรได้รับความสะดวกสบายในการปฏิบัติงาน มีหลักประกันที่แน่นอนนอกเหนือจากเงินเดือน เพื่อให้ส่งผลโดยตรงกับความสุขในการทำงาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การที่จะเป็นองค์กรแห่งความสุขได้นั้นจะต้องมีหัวหน้างานและบุคลากรที่มีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อผลักดันให้องค์กรบรรลุเป้าหมายขององค์กร การมีสถานที่ อุปกรณ์ ยานพาหนะที่เพียงพอต่อการใช้งานและมีงบประมาณอย่างเพียงพอ มีสวัสดิการที่ดีและมีความเหมาะสมต่อบุคลากร ซึ่งในการปฏิบัติงานของบุคลากรจะต้องมีการปรับแนวคิดและทัศนคติให้การทำงานมีความยืดหยุ่นที่ส่งผลให้การทำงานเป็นทีมเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ และหนองคายกับจังหวัดอื่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนารูปแบบการเป็นองค์กรแห่งความสุขที่มีขอบเขตกว้างขวางยิ่งขึ้น

2.2 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและหนองคาย เพื่อเป็นรูปแบบและแนวทางในการพัฒนาองค์กรสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุขอย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงแรงงาน. (2563). แผนปฏิบัติการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของสำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน 13 ฉบับที่ 4 (2563-2565).

- กานทอง บุหระา. (2560). องค์กรแห่งความสุข: แนวคิด กระบวนการและบทบาทของนักบริหารทรัพยากรมนุษย์. *วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 28(3), 169-176.
- ขวัญเมือง แก้วดำเกิง. (2556). *คู่มือตรวจสอบสุขภาวะระดับองค์กรด้วย Happy workplace index* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สองขาครีเอชั่น.
- ทวีศักดิ์ วัตอุดม และบุษบง วิเศษพลชัย. (2563). การพัฒนารูปแบบองค์กรสร้างสุขของโรงพยาบาลชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*, 29(1), 122-130.
- ธนวิทย์ บุตรอุดม. (2561). การประเมินความสำเร็จการบริหารทรัพยากรบุคคลของเทศบาลในจังหวัดลำปาง. *วารสารนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(3), 93-115.
- ปรมต วรรณบวร. (2560). การสร้างองค์กรแห่งความสุขด้วยหลักพุทธธรรม. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 1(1), 25-38.
- ยุพาวรรณ ทองตะนูนาม, ดวงเนตร ธรรมกุล, อัจศรา ประเสริฐสิน, จริญญา ชื่นศิริมงคล, และศิริพร ครุฑทากศ. (2558). ปัจจัยพัฒนาองค์กรแห่งความสุข (ภาครัฐ) : การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ. *วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ*, 9(1), 52-62.
- เยาวลักษณ์ ตระกูลเมธี และวิมล งามยิ่งยวด. (2564). ความสุขในการทำงานของบุคลากรด้านสุขภาพในโรงพยาบาลภาครัฐ 4 จังหวัดภาคใต้. ใน *การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12* (น.1522-1530). มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่.
- วิกานดา ตั้งเตรียมใจ. (2563). ความสุขในการทำงานของบุคลากรหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงาน. *วารสารปัญญาปณิธาน*, 5(1), 174-188.
- วิริยาภรณ์ แก้วเกิด, พรรัตน์ แสงดงหาญ, และอภิญญา อิงอาจ. (2560). การดำเนินงานเพื่อสร้างความสุขและความผูกพันของพนักงานในองค์กรสุขภาวะต้นแบบ. *วารสารบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 1(2), 13-29.
- อภิรัฐ ศิริวงษ์. (2560). การศึกษาระดับความสุข 9 ด้านของบุคลากรมหาวิทยาลัยรังสิต. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2560* (น.969-979). มหาวิทยาลัยรังสิต.

อุมาวรรณ วาทกิจ. (2560). ปัจจัยสำคัญเป็นองค์กรแห่งความสุข กรณีศึกษาธุรกิจโรงแรม ระดับ 4-5 ดาว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 17(3), 121-131.

Burton, J. (2010). *WHO Healthy workplace framework and model: Background and supporting literature and practice*. Thailand Environment Institute Foundation. https://tei.or.th/th/blog_detail.php?blog_id=94

Likert, R. (1961). *New patterns of management*. McGraw-Hill.

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนและทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

Cooperative Learning Management Using Jigsaw Techniques to Develop
Learning Achievement and Teamwork Skills of Seventh Grade Students

ธีรศักดิ์ พุนเกต¹ | Thirasak Phunket

สุธิดา ทองคำ² | Suthida Thongkam

วัชรารภรณ์ ประภาสะโนบล^{3*} | Vatcharaporn Prapasanobol

กฤษณะ พวงระย้า⁴ | Kridsana Poungraya

จรรยา อุดมทรัพย์⁵ | Junya Udomsup

¹⁻⁴ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย;

Faculty of Science and Technology, Phetchaburi Rajabhat University, Thailand

⁵ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย;

Phetchaburi Rajabhat University Demonstration School, Thailand

*Corresponding author email: vatcharaporn.pra@mail.pbru.ac.th

Abstract

The objectives of this research were to compare the learning achievements before and after the cooperative learning management using the jigsaw technique, and to study students' teamwork skills. The sample consisted of 17 seventh grade students in Demonstration School of Phetchaburi Rajabhat University in an academic year 2022 of semester 2 based on selecting samples randomly. The research tools were 1) a learning management plan, 2) a learning achievement test, and 3) a teamwork skill assessment form. The statistics used in this research were mean, standard deviation, and dependent t-test. The results showed that 1) students who received the cooperative learning management using the jigsaw technique before and after showed a difference with no statistical significance and 2) students had good skills on teamwork after received the cooperative learning management using the jigsaw technique

Keywords: Cooperative Learning, Teamwork Skills, Lower Secondary School Students

---

Received: August 11, 2023 Revised: October 27, 2023 Accepted: October 30, 2023

<https://doi.org/10.14456/husoaru.2024.11>

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ 2) เพื่อศึกษาทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 17 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 3) แบบประเมินทักษะการทำงานเป็นทีม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และค่าที (Dependent t-test) ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และ 2) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์หลังเรียนมีทักษะการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับดี

คำสำคัญ: การเรียนรู้แบบร่วมมือ, ทักษะการทำงานเป็นทีม, นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

บทนำ

การศึกษาในปัจจุบันก้าวเข้าสู่การศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นการศึกษาที่เน้นผู้เรียนให้ลงมือปฏิบัติมากกว่าเป็นฝ่ายรับจากครูผู้สอน ครูจึงต้องลดบทบาทในการสอนลงและเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตัวเองให้มากที่สุด โดยมีครูเป็นเพียงผู้จัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนเท่านั้น จากการศึกษากรอบแนวคิดของการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 พบว่า ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ที่นักเรียนต้องได้รับการเรียนรู้ ได้แก่ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) การสื่อสาร (Communication) ความร่วมมือ (Collaboration) และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creativity) ซึ่งทักษะเหล่านี้มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจากโลกมีการเปลี่ยนแปลงกระแสสังคมที่รวดเร็วและมีความซับซ้อนมากขึ้น (วิจารณ์ พานิช, 2555) ดังนั้น ครูผู้สอนจึงต้องมีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียน รวมทั้งควรสอดแทรกทักษะต่าง ๆ เหล่านี้เข้าไปในกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพกับผู้เรียนมากที่สุด

เนื่องจากในปีการศึกษา 2564 ที่ผ่านมา การจัดการเรียนรู้ออนไลน์เป็นรูปแบบออนไลน์ และแบบผสมผสานมาเป็นเวลานาน เมื่อนักเรียนได้กลับมาเรียนในชั้นเรียนอีกครั้ง พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำลงและมีปัญหาในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เมื่อผู้สอนให้แบ่งกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนจะเลือกจับกลุ่มอยู่กับเพื่อนที่นักเรียนสนิทและถูกใจอยู่เสมอ และเมื่อผู้สอนแบ่งกลุ่มให้ตามความเหมาะสมแบบความสามารถ นักเรียนจะไม่พอใจในสมาชิกกลุ่มของตนเอง ทำให้งานออกมาไม่สมบูรณ์ ไม่เสร็จตามเวลาที่กำหนด เนื่องจากนักเรียนไม่ช่วยกันทำงาน หรือเมื่ออยู่ในกลุ่มที่ถูกใจแล้วแต่ยังพบว่ายังมีการวางแผนการทำงานที่ได้รับมอบหมายงานได้ไม่ดีพอ จึงทำให้งานออกมาไม่เรียบร้อยและไม่ทันเวลา เพราะนักเรียนยังขาดทักษะการทำงานเป็นทีม

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ (Jigsaw) เป็นวิธีการเรียนที่ผู้เรียนทุกคนจะได้เป็นผู้เชี่ยวชาญ มีส่วนร่วมในการค้นคว้าหาความรู้ จะมีความกระตือรือร้นที่จะค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ได้แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มและภายในกลุ่ม เป็นการฝึกทักษะทางด้านสังคม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่ม สร้างความภาคภูมิใจและความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้าแสดงออกและมีการทำงานเป็นทีมร่วมกัน (Johnson & Johnson, 1999) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนัชชานวนกระโทก และคณะ (2564) ที่ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้วัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นร่วมกับเทคนิคจิ๊กซอว์ พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มหลังเรียนสูงกว่า 3.51 (ระดับดีขึ้นไป) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และงานวิจัยของ ประภาภรณ์ พลเยี่ยม (2560) ที่ใช้การจัดการเรียนรู้แบบจิ๊กซอว์ 2 ร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนมีทักษะการทำงานเป็นทีมในระดับมาก รวมทั้งยังพบว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์สามารถช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้แก่ผู้เรียนได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ วริษา ทรัพย์สำราญ และพรรณราย เทียมทัน (2565) ที่พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับอินโฟกราฟิกมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากหลักการและความสำคัญของการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนข้างต้น ผู้วิจัยจึงเลือกวิธีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์มาเป็นตัวช่วยในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนและทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
2. เพื่อศึกษาทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ และตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการทำงานเป็นทีม
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่อง การแยกสาร
3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 ใช้เวลาทั้งหมด 4 คาบ และแบ่งสอนจำนวน 2 คาบต่อสัปดาห์ เป็นระยะเวลาทั้งสิ้น 2 สัปดาห์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ตำบลนาข่วง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 50 คน สำหรับกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ตำบลนาข่วง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 17 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling)
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 3) แบบประเมินทักษะการทำงานเป็นทีม มีรายละเอียดดังนี้
  - 2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยศึกษาหลักสูตรและตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560 และค้นคว้า รวบรวมเนื้อหาจากเอกสารและงานวิจัย

ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ และเนื้อหาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เรื่อง การแยกสาร จากนั้นจึงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง การแยกสาร จำนวน 2 แผน โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ของแผนการจัดการเรียนรู้ และนำผลการพิจารณาไปปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม แล้วจึงนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขและตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง การแยกสาร จำนวน 30 ข้อ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากนั้นจึงนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ซึ่งข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์การประเมินดังกล่าวมีทั้งสิ้น จำนวน 20 ข้อ โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 ค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.20 - 0.79 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20 - 0.68

2.3 แบบประเมินทักษะการทำงานเป็นทีม ผู้วิจัยสร้างแบบประเมินทักษะการทำงานเป็นทีม โดยดัดแปลงจาก ศศิวิมล ขอนดอก และคณะ (2565) ที่มีรายการประเมิน 9 ข้อ ได้แก่ 1) กระตือรือร้นที่จะร่วมทำงานกับผู้อื่น 2) สนใจและตั้งใจฟังขณะที่มีการแสดงความคิดเห็น 3) การให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม 4) รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองและสมาชิกในกลุ่ม 5) สามารถอธิบายให้สมาชิกในกลุ่มเข้าใจได้อย่างชัดเจน 6) มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงานกลุ่ม 7) เคารพและยอมรับความคิดเห็นของผู้ร่วมงานในกลุ่ม 8) มีการประชุมวางแผนการทำงาน และ 9) สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานตามแผน โดยประเมินจากการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติของผู้เรียน ซึ่งแบบประเมินได้ผ่านการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเตรียมข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนจากผลการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการแบ่งกลุ่ม จัดเตรียมใบความรู้ จัดเตรียมสื่อการสอน รายงานบันทึกผลการทดลอง วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค

จิ๊กซอว์กับนักเรียน โดยนำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบปรนัย จำนวน 20 ข้อ ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างก่อนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ใช้เวลา 50 นาที จากนั้นจึงจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 17 คน โดยประเมินทักษะการทำงานเป็นทีมจากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนระหว่างการจัดการเรียนรู้ ซึ่งได้ผลประเมินจาก 3 ส่วน ได้แก่ ผู้เรียนประเมินตนเอง ผู้วิจัย และผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นผู้สอนรายวิชาเคมีเป็นผู้ประเมิน ภายหลังจากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบปรนัย จำนวน 20 ข้อ ใช้เวลา 50 นาที

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าที (t-test dependent) สำหรับข้อมูลที่เป็นผลการประเมินทักษะการทำงานเป็นทีมจากผลประเมิน 3 ส่วน จำนวน 9 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณค่าเฉลี่ยแล้วนำมาเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

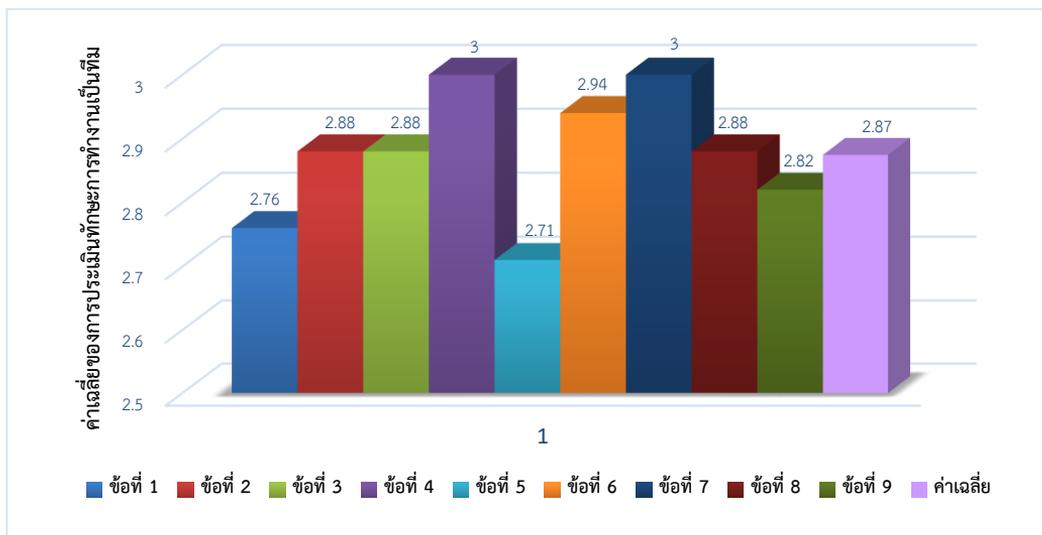
1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ เรื่อง การแยกสาร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน ($\bar{X} = 10.24$, S.D. = 3.03) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 8.94$, S.D. = 2.33) ซึ่งแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	N	$\bar{X}$	S.D.	t
ก่อนเรียน	20	17	8.94	2.33	1.37*
หลังเรียน	20	17	10.24	3.03	

*p > .05

2. ผลการศึกษาทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า หลังจากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ นักเรียนมีทักษะการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับดีทุกข้อ ($\bar{X} > 2.49$) และมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 2.87$) ซึ่งทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.00$) ได้แก่ ข้อที่ 4 รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองและสมาชิกในกลุ่ม และข้อที่ 7 เคารพและยอมรับความคิดเห็นของผู้ร่วมงานในกลุ่ม รองลงมาคือข้อที่ 6 มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงานกลุ่ม ($\bar{X} = 2.94$) ข้อที่ 8 มีการประชุมวางแผนการทำงาน ($\bar{X} = 2.88$) ข้อที่ 9 สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานตามแผน ($\bar{X} = 2.82$) และข้อที่ 1 กระตือรือร้นที่จะร่วมทำงานกับผู้อื่น ($\bar{X} = 2.76$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือข้อที่ 5 สามารถอธิบายให้สมาชิกในกลุ่มเข้าใจได้อย่างชัดเจน ($\bar{X} = 2.71$) และเมื่อนำมาเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้พบว่านักเรียนมีทักษะการทำงานเป็นทีมรายข้อและในภาพรวมอยู่ในระดับดี ดังรายละเอียดในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ค่าเฉลี่ยรายข้อของทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์

อภิปรายผล

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ เรื่อง การแยกสาร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องจากข้อจำกัดของระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ ซึ่งไม่ได้รวมระยะเวลาในการสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนและเนื้อหาที่เลือกใช้เป็นเนื้อหาที่อยู่ช่วงท้ายภาคเรียน จึงทำให้ต้องมีการจัดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจากการจัดการเรียนรู้ผ่านไปแล้วเป็นเวลา 1 สัปดาห์ อีกทั้งยังมีกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องอื่นเพิ่มเติม ทำให้ผู้เรียนไม่มีเวลาทบทวนเนื้อหาก่อนสอบ จึงทำให้ผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ ซึ่งผลการศึกษาในครั้งนี้แตกต่างจากงานวิจัยของ วริษา ทรัพย์สำราญ และพรรณราย เทียมทัน (2565) ที่พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับอินโฟกราฟิกมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 ของคะแนนเต็มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์มีทักษะการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับดี ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้วิจัยเลือกเนื้อหาเรื่องการแยกสารซึ่งมีลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่เป็นการทดลองในห้องปฏิบัติการ จึงทำให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกันและแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนการทดลอง เตรียมอุปกรณ์สารเคมี ทำการทดลอง บันทึกผล สรุปและอภิปรายผลการทดลอง เพื่อให้งานเสร็จตามกำหนดเวลาที่กำหนดจึงช่วยพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียนได้ และเนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์เป็นวิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ โดยเน้นกระบวนการทำงานเป็นทีมและกลุ่ม ซึ่งสมาชิกกลุ่มแต่ละคนต่างก็ทำหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสม และมีกระบวนการการทำงานเป็นทีมอย่างมีระบบ ทำให้ทีมบรรลุตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้ที่ผู้สอนได้กำหนดไว้ ซึ่งทักษะการทำงานเป็นทีมที่ดีจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางสังคมและขยายขอบเขตการเรียนรู้ของตนเองให้มากยิ่งขึ้น (ทีศนา แคมมณี, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนัชชา นวนกระโทก และคณะ (2564) ที่ศึกษาผลการ

จัดการเรียนรู้โดยใช้วัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นร่วมกับเทคนิคจิ๊กซอว์ พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มหลังเรียนสูงกว่า 3.51 (ระดับดีขึ้นไป) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภาภรณ์ พลเยี่ยม (2560) ที่ใช้การจัดการเรียนรู้แบบจิ๊กซอว์ 2 ร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์เพื่อพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ 5 พบว่านักเรียนมีทักษะการทำงานเป็นทีมในระดับมาก

นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ยังเน้นการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เรียนเอง ผู้สอนแบ่งกลุ่มความสามารถทางการเรียนโดยใช้ผลการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 ซึ่งทุกกลุ่มประกอบด้วยผู้เรียนที่มีความสามารถทางการเรียนที่ต่างกัน คือ เก่ง ปานกลาง และอ่อน เพื่อจะให้กลุ่มของผู้เรียนไม่เก่งหรือไม่อ่อนเกินไป และผู้เรียนที่มีความสามารถในการเรียนอยู่ในระดับเก่ง คอยช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก หรือแนะนำให้กับผู้เรียนที่มีความสามารถในการเรียนรู้ที่ต่ำกว่า ทำให้ทุกคนมีความกระตือรือร้นในการเรียนมากยิ่งขึ้น เพราะต้องรับผิดชอบในหัวข้อที่ได้รับมอบหมาย ทำให้ออกนอกได้ทักษะการทำงานเป็นทีมแล้วยังได้การพัฒนาการเรียนรู้ของตัวผู้เรียน ความสัมพันธ์ของผู้เรียนที่ดีขึ้น เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือของ Johnson and Johnson (1999) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติงานเป็นกลุ่มย่อย โดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถที่แตกต่างกัน เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการเรียนรู้ของแต่ละคน สนับสนุนให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันจนบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ และยังเป็นส่งเสริมการทำงานเป็นทีมตามระบอบประชาธิปไตย เป็นการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ สามารถปรับตัวให้อยู่กับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้สมาชิกภายในกลุ่มแต่ละคนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองว่าต้องรับผิดชอบเรื่องใดบ้าง ในการเรียนแต่ละครั้งผู้เรียนแต่ละคนตระหนักถึงความสำเร็จของทีมว่าขึ้นอยู่กับทุกคนไม่ใช่คนใดคนหนึ่ง ไม่อคติกับสมาชิกคนอื่น ไม่นำเอาความอคติส่วนตัวมารวมในการทำงานเป็นทีม ทำอย่างเต็มใจเสมอ แม้จะได้รับการที่ไม่ถนัด เพราะจะทำให้ทีมนี้ล้มเหลว

หลังจากได้ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐานในการทำงานเป็นทีม และมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม และใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ในการประเมินทักษะการทำงานเป็นทีมของผู้เรียน โดยให้ตัวผู้เรียนร่วมประเมินทักษะการทำงานเป็นทีม เพื่อเป็นการประเมินตนเองให้ทราบข้อดีและข้อบกพร่องหรือสิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข ซึ่งทำให้การทำงานเป็นทีมครั้งถัดไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น จากนั้นจึงนำผลที่ได้มาหาค่าเฉลี่ยร่วมกับผลประเมิน

ของผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ประเมินทักษะการทำงานเป็นทีม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศศิวิมล ขอนดอก และคณะ (2565) ที่ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนโดยวิธีการเรียนแบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ มีทักษะทางสังคมมากกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ จิตรารัตน์ ทาเคลือบ และสาวิตรี เถาว์โท (2563) ที่ศึกษาการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบจิ๊กซอว์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า นักเรียนมีคะแนนทักษะการทำงานเป็นทีมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นพดล ศิลปชัย และคณะ (2560) ที่ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการสื่อสารทางวิทยาศาสตร์ และทักษะการทำงานกลุ่มโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ทักษะการทำงานกลุ่มของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ เรื่อง โครงสร้างและหน้าที่ของพืชดอก หลังเรียนอยู่ในระดับดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การนำการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์มาใช้ในการจัดการเรียนรู้นั้น ผู้สอนอาจต้องเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมและควบคุมเวลาให้เหมาะสม เนื่องจากเรื่อง การแยกสาร มีการทดลองที่ต้องใช้เวลาเรียนรู้และฝึกทักษะการทดลองเพิ่มขึ้น และอาจต้องกำหนดสื่อที่ให้ผู้เรียนทำมาแนะนำเสนอให้เหมาะสม เพราะผู้เรียนอาจใช้แอปพลิเคชันที่ต้องใช้เวลานานในการทำสื่อแนะนำ ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้สอนไม่สามารถควบคุมเวลาที่เหมาะสมได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ควรมีระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น เพื่อให้สามารถวัดและประเมินผลทันทีหลังการจัดกิจกรรม และควรเลือกเนื้อหาที่มีการแบ่งหัวข้อในการเรียนรู้ที่ชัดเจนอย่างไม่มี

ลำดับความยากง่าย เพื่อนำมาแยกส่วนเนื้อหาโดยไม่กระทบกับความเข้าใจของผู้เรียน สำหรับการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมควรมีระยะเวลาการจัดการเรียนรู้อย่างน้อย 3 ครั้ง เพื่อให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกันและเพิ่มการประเมินผลด้วยตนเองและประเมินเพื่อนร่วมงานในกลุ่ม อาจสะท้อนผลที่เกิดขึ้นจริงกับผู้เรียนได้ชัดเจนขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จิตราภรณ์ ทาเคลือบ และสาวิตรี เถาว์โท. (2563). การพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบจิ๊กซอว์ เรื่อง พัฒนาการของอาณาจักรอยุธยา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. **วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุพรรณ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี**, 15(3), 39-51.
- ทิตินา แคมมณี. (2560). **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนชชา นวนกระโทก, ธนาวุฒิ ลาตวงษ์ และสมศิริ สิงห์ลพ. (2564). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้วัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นร่วมกับเทคนิคจิ๊กซอว์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการทำงานกลุ่มและจิตวิทยาศาสตร์. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**, 15(2), 94-108.
- นพดล ศิลปชัย, กิตติมา พันธุ์พุกษา และสมศิริ สิงห์ลพ. (2560). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการสื่อสารทางวิทยาศาสตร์และทักษะการทำงานกลุ่ม เรื่อง โครงสร้างและหน้าที่ของพืชดอก โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. **วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม**, 13(1), 169-182.
- ประภาภรณ์ พลเยี่ยม. (2560). การพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบจิ๊กซอว์ 2 ร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ 5 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- วริษา ทรัพย์สำราญ และพรรณราย เทียมทัน. (2565). ผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับอินโฟกราฟิกที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจต่อการเรียนวิชาออกแบบและเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. **วารสารครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์**, 5(3), 112-122.

วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21**. มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์. ศศิวิมล ขอนดอก, กิตติมา พันธุ์พุกษา และสมศิริ สิงห์ลพ. (2565). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ เรื่อง เซลล์และการทำงานของเซลล์. **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยบูรพา**, 9(2), 265-277.

Johnson, D. W., & Johnson, R. (1999). **Learning together and alone: Cooperative, competitive, and individualistic learning**. Allyn & Bacon.

health problems, to brainstorm ideas, to propose solutions for public health problems in the village, and to allow people to express their opinions, suggestions, or various information.

Keywords: Community Roles, Health Plan, Sub-District Administrative Organization

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบบทบาทของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพ และศึกษาแนวทางในการสร้างบทบาทของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม กลุ่มตัวอย่าง คือ หัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลหนองชน จำนวน 325 คน และตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 14 คน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน 14 หมู่บ้าน จำนวน 17 คน และตัวแทนกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบลนาทม จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 35 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test (Independent sample) ค่า F-test และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนมีความเห็นต่อบทบาทของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยหัวหน้าครัวเรือนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับแนวทางในการสร้างบทบาทของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพ พบว่าควรจัดเวทีการประชุมขึ้นภายในหมู่บ้านเพื่อให้ได้แนวทางในการจัดทำแผนแก้ไขปัญหาสาธารณสุข ระดมความคิดเห็นและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของหมู่บ้าน และควรให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะหรือเพิ่มเติมข้อมูลต่าง ๆ

คำสำคัญ: บทบาทของชุมชน, แผนด้านสุขภาพ, องค์การบริหารส่วนตำบล

บทนำ

ประเทศไทยได้ดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) จนถึงปัจจุบันทำให้เกิดความเข้มแข็งของเครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนและนำไปสู่การพึ่งตนเองได้เป็นอย่างดี โดยมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาสุขภาพภาคประชาชน มีเป้าหมายสูงสุดในการพัฒนา คือ ประชาชนสามารถแสดงบทบาทในการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัว ชุมชน สภาพแวดล้อม และสังคมโดยรวมได้อย่างยั่งยืนด้วยความตั้งใจ เต็มใจ มีจิตสำนึกที่ดี และมีศรัทธาในการพัฒนา ในทศวรรษที่ 4 ของการสาธารณสุขมูลฐาน (พ.ศ. 2552 - 2562) ประเทศไทยมีนโยบายสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและชุมชนในการสร้างและบริหารแผนชุมชน โดยจัดทำยุทธศาสตร์และแผนที่ทางเดินของยุทธศาสตร์เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา ยึดหลักการพึ่งตนเอง และการมีส่วนร่วมของประชาชน มุ่งอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นหลัก โดยภาครัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุน เพื่อสร้างสรรค์และส่งเสริมสนับสนุนความมีสุขภาพดีถ้วนหน้าให้บรรลุผล (นิรุจน์ อุทธา, 2551)

ปัจจุบันปัญหาต่าง ๆ ในระดับหมู่บ้านมีมากมายทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา และการสาธารณสุข ซึ่งประชาชนทุกคนต่างก็มีปัญหาในการแก้ไข ทั้งที่เป็นปัญหาเฉพาะหน้า และปัญหาที่ต้องการแก้ไขในระยะยาว ซึ่งบ่อยครั้งที่ประชาชนเกิดความสับสนและค้นหาทิศทางไม่ได้ การมีส่วนร่วมของประชาชนและของเครือข่ายสุขภาพในการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของหมู่บ้าน/ชุมชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมากที่สุดที่ชุมชนต้องค้นหาปัญหาด้วยตนเอง วางแผนด้วยตนเอง แก้ไขด้วยตนเอง และยอมรับในผลที่เกิดขึ้นโดยการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้น การวางแผนพัฒนาสาธารณสุขระดับตำบลและหมู่บ้านเพื่อแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของชุมชน จึงต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนตั้งแต่นั้นต้นไปจนถึงขั้นดำเนินการและการประเมินผล เพราะชุมชนเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากการวางแผนงาน/โครงการ และการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนจะทำให้แผนงานที่เกิดขึ้นมีความเป็นไปได้มากขึ้น เพราะชุมชนจะทำให้เกิดการประสานงานได้ดีที่สุด (ถนัด จากกลาง, 2551)

จากการศึกษาความเข้มแข็งของชุมชนในด้านการทำแผนสุขภาพของหมู่บ้าน พบว่า ที่มาของปัญหาและมูลเหตุที่ใช้ในการทำแผนมาจากกรณีนโยบายมาเป็นตัวกำหนด มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้จัดทำแผน ในชุมชนมีการจัดทำแผนสุขภาพครอบคลุม ร้อยละ 58.6 ของพื้นที่ องค์การชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีศักยภาพด้านการจัดทำแผนอยู่ในระดับที่ต้องให้เจ้าหน้าที่ช่วยทุกขั้นตอน ทั้งนี้ การทำกิจกรรมตามแผนสุขภาพที่สามารถดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์มากกว่าร้อยละ 80 มี 2 กิจกรรม คือ การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และการป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออก ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการทำแผนในด้านการร่วมทำกิจกรรมและการเสนอปัญหา และกิจกรรมที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากกว่าร้อยละ 75 คือ กิจกรรมการเฝ้าระวังโรคไข้เลือดออกและการต่อต้านยาเสพติด ซึ่งผู้ทำหน้าที่ประเมินผลคือ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข (วนิดา วิระกุล และนันทละวุฒิ ภิรมย์ไทย, 2547)

สำหรับบทบาทและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม แม้จะมีผู้เข้าร่วมมากขึ้นแต่ยังอยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงผู้นำชุมชนและประชาชนบางส่วนเท่านั้นที่เข้าร่วมในการจัดทำแผนด้านสุขภาพ จากสถิติการเข้าร่วมประชุมประชาคมเพื่อจัดทำแผนด้านสุขภาพในปีที่ผ่านมาได้กำหนดให้มีการประชุมตรงกับการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านเพื่อที่ประชาชนจะไม่ต้องเข้าประชุมบ่อยครั้ง ไม่เป็นการเสียเวลาในการประกอบอาชีพมากนัก ซึ่งประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร สืบเนื่องจากการที่มีผู้เข้าร่วมจัดทำแผนชุมชนไม่มาก ทำให้การเสนอสภาพปัญหา ความต้องการและแนวทางแก้ไขปัญหา หรือแนวทางการพัฒนาด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชนอยู่ในวงจำกัด ไม่ครอบคลุมทุกด้าน หากประชาชนรวมทั้งผู้นำชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนด้านสุขภาพมากขึ้น จะทำให้การจัดทำแผนด้านสุขภาพมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สามารถแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพของคนในชุมชนได้อย่างครอบคลุมทั่วถึง ตลอดจนสามารถดึงศักยภาพของชุมชนมาพัฒนาชุมชนได้ดียิ่งขึ้น

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม เพื่อศึกษาบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพ เปรียบเทียบบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพ และศึกษา

แนวทางในการสร้างบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพ ซึ่งผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และสามารถเป็นแนวทางในการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างบทบาทของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม

สมมติฐานการวิจัย

หัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลหนองชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชนแตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยนี้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม ซึ่งประกอบด้วยแนวคิด 6 ด้าน ได้แก่ 1) บทบาทการเตรียมชุมชนในการจัดทำแผนชุมชน 2) บทบาทการประเมินศักยภาพของชุมชน 3) บทบาทการกำหนดวิสัยทัศน์ แนวทางและจุดมุ่งหมายในการพัฒนาชุมชน 4) บทบาทการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชน 5) บทบาทการกำหนดแผนงาน โครงการและกิจกรรม และ 6) บทบาทการพิจารณาแผนชุมชนด้านสุขภาพ (องค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน, 2565)
2. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนในตำบลหนองชน จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ส่วนตัวแปรตาม ได้แก่

บทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน 6 ด้าน ได้แก่ บทบาทการเตรียมชุมชนในการจัดทำแผนชุมชน บทบาทการประเมินศักยภาพของชุมชน บทบาทการกำหนดวิสัยทัศน์ แนวทางและจุดมุ่งหมายในการพัฒนาชุมชน บทบาทการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชน บทบาทการกำหนดแผนงาน โครงการและกิจกรรม และบทบาทการพิจารณาแผนชุมชนด้านสุขภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยเชิงปริมาณประกอบด้วยประชากรที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม ครัวเรือนละ 1 คน จำนวน 14 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 1,724 ครัวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน, 2565) ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับค่าความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์ ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลหนองชน จำนวน 325 คน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วยกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 14 คน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน 14 หมู่บ้าน จำนวน 17 คน และตัวแทนกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบลนาทม จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 35 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งแบบสอบถามประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ตอนที่ 2 บทบาทของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน 6 ด้านที่ครอบคลุมตามขอบเขตการวิจัย มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการสร้างบทบาทของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด ส่วนแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างประกอบด้วยข้อคำถามที่ให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็น (Open-ended question) เกี่ยวกับแนวทางในการสร้างบทบาทของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลนาทม 6 ด้านที่ครอบคลุมตามขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัยโดยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งข้อคำถามจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 จากนั้นจึงนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับหัวหน้าครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบลนาทมที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าเท่ากับ 0.853 ซึ่งมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบ จากนั้นจึงนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ก่อนที่จะนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์ โดยนัดหมายผู้ให้ข้อมูลเพื่อแนะนำตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ และนัดหมายวันสัมภาษณ์ จากนั้นจึงดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยคำนวณค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบตามตัวแปรที่ศึกษา โดยคำนวณค่า t-test (Independent sample) และ ค่า F-test กรณีที่พบความแตกต่างเป็นรายคู่จะใช้วิธีของเชฟเฟ้ (Sheffe's method) สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยเปรียบเทียบค่าให้สัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน จากนั้นจัดลำดับความสำคัญและนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาที่ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการสอบถามความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลหนองชน จำนวน 325 คน พบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 51.38) เป็นเพศหญิง โดยหัวหน้าครัวเรือนจำนวนสูงสุด 118 คน (ร้อยละ 36.31) มีอายุระหว่าง 18-25 ปี โดยจำนวนสูงสุดเป็นผู้ที่มีวุฒิการศึกษาในระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 29.54) และมีอาชีพเกษตรกร (ร้อยละ 45.85) ผลการศึกษามีดังนี้

1. บทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม ผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่

ในพื้นที่ตำบลหนองชน มีความเห็นต่อบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.98$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทของชุมชนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ บทบาทการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชน ($\bar{x}=4.11$) รองลงมาคือ บทบาทการพิจารณาแผนชุมชนด้านสุขภาพ ($\bar{x}=4.07$) บทบาทการกำหนดแผนงาน โครงการ และกิจกรรม ($\bar{x}=3.99$) บทบาทการประเมินศักยภาพของชุมชน ($\bar{x}=3.98$) และบทบาทการเตรียมชุมชนในการจัดทำแผนชุมชน ($\bar{x}=3.93$) ตามลำดับ ส่วนบทบาทของชุมชนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ บทบาทการกำหนดวิสัยทัศน์แนวทางและจุดมุ่งหมายในการพัฒนาชุมชน ($\bar{x}=3.81$)

2. เปรียบเทียบบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลหนองชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกันมีความเห็นต่อบทบาทของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลหนองชนที่มีอายุต่างกันมีความเห็นต่อบทบาทของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชนไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางในการสร้างบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม ผลการศึกษาพบว่าแนวทางในการสร้างบทบาทของชุมชน มี 4 แนวทาง คือ 1) ควรมีการประเมินศักยภาพชุมชนของหมู่บ้านและกำหนดจุดมุ่งหมายในการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของหมู่บ้าน 2) ควรมีการร่วมระดมความคิดเห็นและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของหมู่บ้านที่สามารถดำเนินการได้เอง 3) พิจารณาโครงการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของหมู่บ้านที่กำลังดำเนินการว่ามีเพียงพอที่จะแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของหมู่บ้านได้ทุกปัญหาหรือไม่ และต้องเพิ่มโครงการอะไรบ้าง และ 4) ควรให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะหรือเพิ่มเติมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้ได้แผนชุมชนด้านสุขภาพที่สมบูรณ์

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาที่พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลหนองชนมีความเห็นต่อบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะบทบาทการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้อาจเนื่องจากการกำหนดยุทธศาสตร์เป็นการตั้งเป้าหมายของการจัดทำแผนด้านสุขภาพไว้ล่วงหน้าอย่างมีเหตุผล และการบริหารหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชนเพื่อไปสู่เป้าหมายของแผนด้านสุขภาพนั้นภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่และภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิศมร เพิ่มพูน และจักรชัย สือประเสริฐสิทธิ์ (2560) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามสิบ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามสิบอยู่ในระดับมาก และผลการศึกษาข้างต้นยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นาถนภา กอบวิยะกรณ์ (2560) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลหินเหล็กไฟโดยรวมอยู่ในระดับมาก

สำหรับผลการเปรียบเทียบบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชนที่พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลหนองชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชนแตกต่างกัน ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชนไม่แตกต่างกัน ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กัญญาณีย์ กาฬภักดี (2557) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนบ้านไม้รูด ตำบลไม้รูด อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด พบว่า ประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนแตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรให้ประชาชนมีบทบาทในการกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหασาธารณสุขของหมู่บ้าน และการกำหนดจุดมุ่งหมายในการแก้ไขปัญหασาธารณสุขของหมู่บ้าน

1.2 ควรให้ประชาชนมีบทบาทในการร่วมระดมความคิดเห็นและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหασาธารณสุขของหมู่บ้านที่สามารถดำเนินการได้เอง และพิจารณาข้อจำกัดในการพัฒนาของหมู่บ้านพร้อมแนวทางในการลดข้อจำกัดนั้น ๆ

1.3 ควรให้ประชาชนมีบทบาทในการพิจารณาโครงการแก้ไขปัญหασาธารณสุขของหมู่บ้านที่กำลังดำเนินการอยู่ว่ามีเพียงพอที่จะแก้ไขปัญหασาธารณสุขของหมู่บ้านได้ทุกปัญหาหรือไม่ ต้องเพิ่มโครงการอะไรบ้าง และตรวจสอบโครงการแก้ไขปัญหασาธารณสุขของหมู่บ้านว่ามีโครงการอะไรบ้างที่กำลังดำเนินการอยู่แล้ว

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม

2.2 ศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนด้านสุขภาพในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม

เอกสารอ้างอิง

กัญญาณีย์ กาฬภักดี. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน บ้านไม้รุต

ตำบลไม้รุต อำเภอลองใหญ่ จังหวัดตราด [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต].

มหาวิทยาลัยบูรพา.

ถนิต จากกลาง. (2551). การมีส่วนร่วมของผู้นำหมู่บ้านในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก

อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น. วารสารสุขภาพภาคประชาชนภาคอีสาน, 22(3),

107-111.

ทองใบ สุตชาวี. (2549). การวิจัยธุรกิจปฏิบัติการวิจัยนอกเหนือจากตำรา. คณะบริหารธุรกิจ

และการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

- นาถนภา กอบวิยะกรณ. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน ของ
องค์การบริหารส่วนตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ [วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด.
- นิรุจน์ อุทธา. (2551). ทศวรรษที่ 4 การสาธารณสุขมูลฐาน. วารสารสุขภาพภาคประชาชน
ภาคอีสาน, 23(3), 5-9.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2542). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 2). สุวีริยาสาส์น.
- พิศมร เพิ่มพูน และจักรชัย สือประเสริฐสิทธิ. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามสิบ
อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว. วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง, 6(1),
168-211.
- วนิดา วิระกุล และนัตถะวุฒิ ภิรมย์ไทย. (2547). การประเมินผลศักยภาพและความเข้มแข็ง
ของชุมชนในการบริหารจัดการระบบสุขภาพภาคประชาชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
คลังนานาวิทยา.
- วิชิต อุ๋อ่อน. (2548). การวิจัยธุรกิจ (พิมพ์ครั้งที่ 3). เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส.
- องค์การบริหารส่วนตำบลหนองชน. (2565). แผนด้านสุขภาพองค์การบริหารส่วนตำบล
หนองชน.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed). Harper & Row.

การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

Inquiry Learning Management (5E) Combined with TGT Technique
to Improve Learning Outcomes of Mathayomsuksa 2 Students

นฤมล ภูเงิน¹ | Narumon Pungoen

วัชรารณณ์ ประภาสะโนบล^{2*} | Vatcharaporn Prapasanobol

สุธิดา ทองคำ³ | Suthida Thongkam

บุษกร อู่ยวงษ์⁴ | Budsakorn Auiyawong

¹⁻⁴ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย;

Faculty of Science and Technology, Phetchaburi Rajabhat University, Thailand

*Corresponding author email: vatcharaporn.pra@mail.pbru.ac.th

Abstract

The objectives of this research were 1) to find out the efficiency of inquiry-based learning (5E) in combination with the TGT technique, 2) to compare the learning outcomes before and after using inquiry-based learning (5E) with the TGT technique in science subjects of Mathayomsuksa 2 students, and 3) to study the post-learning satisfaction of students who received the inquiry-based learning management (5E) combined with the TGT technique. The sample group was Mathayomsuksa 2 students at Benjamatheputhit school, Phetchaburi province, semester 2, academic year 2022, with a total of 42 students, using simple random sampling. The research tools were 1) a learning management plan, 2) a learning assessment test, and 3) a satisfaction assessment form. Data were analyzed using basic statistics including mean, standard deviation, and t-test dependent. The results of the research revealed that 1) the learning management using inquiry-based learning (5E) combined with the TGT technique had an efficiency of 81.11/87.41, which was higher than the criterion of 85/85, 2) The students' learning outcomes after learning were higher than before at the statistical significance level of 0.05, and 3) students had overall satisfaction at the highest level ($\bar{X} = 4.96$, S.D. = 0.15).

Received: August 11, 2023 Revised: October 27, 2023 Accepted: October 30, 2023

<https://doi.org/10.14456/husoaru.2024.13>

Keywords: Inquiry Learning Management, TGT Technique, Learning Outcomes

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) หาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT 2) เปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ จังหวัดเพชรบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 42 คน ที่ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าการทดสอบ t-test แบบ dependent ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.11/87.41 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด 85/85 2) นักเรียนมีผลการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.96$, S.D. = 0.15)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้, เทคนิค TGT, ผลการเรียนรู้

บทนำ

ปัจจุบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีบทบาทในการดำรงชีวิตของมนุษย์มากยิ่งขึ้น การจัดการเรียนการสอนรายวิชาวิทยาศาสตร์จึงมีเป้าหมายสำคัญในการทำให้มนุษย์ได้พัฒนาวิธีคิด การคิดเป็นเหตุเป็นผล การคิดสร้างสรรค์และการคิดวิเคราะห์ มีทักษะสำคัญในการค้นคว้าหาความรู้ มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ สามารถตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลหลากหลายและตรวจสอบได้ มีความรู้ความเข้าใจธรรมชาติและเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น ซึ่งความรู้วิทยาศาสตร์ไม่เพียงแต่นำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี แต่ยังช่วยให้คนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ การดูแลรักษา ตลอดจนการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2554) ซึ่งการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติ

การศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 โดยมีหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) เป็นกรอบและทิศทางสำหรับสถานศึกษาในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ซึ่งกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมุ่งหวังให้นักเรียนได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่เน้นการเชื่อมโยงความรู้ กระบวนการ มีทักษะสำคัญในการค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และการแก้ปัญหาที่หลากหลาย ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และเหมาะสมกับระดับชั้นของแต่ละบุคคล ด้วยรูปแบบของการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมและมีรูปแบบของการจัดการเรียนรู้ไปสู่ยุคของความรู้ในศตวรรษที่ 21 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ จังหวัดเพชรบุรี มีการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง 6 เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ระดับจังหวัด มีนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งหมด 13 ห้อง เป็นนักเรียนจำนวน 1,431 คน ซึ่งแต่ละห้องเรียนมีความสามารถที่แตกต่างกัน ภายหลังจากที่ผู้วิจัยได้จัดการเรียนการสอนรายวิชาวิทยาศาสตร์ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 โดยใช้วิธีการสอนแบบบรรยายและดำเนินกิจกรรมตามหนังสือเรียนร่วมกับคู่มือครู โดยดำเนินการสอนตามขั้นนำ ขั้นสอนและขั้นสรุปแล้ว พบปัญหาในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาวิทยาศาสตร์ คือ ผู้เรียนส่วนใหญ่วาดแรงจูงใจในการเรียน ไม่สนุกสนานและไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนขาดความกระตือรือร้นในการเรียน ไม่สนใจเรียน เล่นโทรศัพท์หรือนอนหลับในชั้นเรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ไม่เต็มที่ ส่งผลให้ผลการเรียนรู้ที่ได้ไม่มีประสิทธิภาพ ผู้สอนจึงต้องจัดการเรียนการสอนที่มีความหลากหลายและเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน คอยสร้างแรงจูงใจในการเรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น มีความสนุกในการเรียน ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพและยกระดับผลการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สูงขึ้น

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงศึกษาเพื่อหาวิธีการจัดการเรียนรู้ที่จะช่วยพัฒนาผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ และพบว่าการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนามาจากทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist) ที่เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในของผู้เรียน โดยผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง การนำประสบการณ์หรือสิ่งที่พบเห็นมาเชื่อมโยงกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิมเพื่อสร้างเป็นความเข้าใจของตนเอง และด้วยความเชื่อนี้ทำให้ทฤษฎีนี้ถูกนำมาเป็นรากฐาน

สำคัญในการสร้างความรู้ของผู้เรียน เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ได้พัฒนากระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ได้ฝึกปฏิบัติ ได้ฝึกคิดวิเคราะห์แยกแยะ แก้ปัญหาด้วยตนเอง จนเกิดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มีขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนความสนใจ ขั้นสำรวจและค้นหา ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป ขั้นขยายความรู้ และขั้นประเมิน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน จึงส่งผลให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการ เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น (อุไรวรรณ ปานีสงค์ และคณะ, 2560) และนำมาใช้ร่วมกับเทคนิค TGT (Teams-Games-Tournament) ที่เป็นการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งผู้เรียนได้รวมกลุ่มเพื่อทำงานร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาชิกในแต่ละทีมประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน โดยความสำเร็จของทีมขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2553) อีกทั้งยังเน้นกิจกรรมการทำงานกลุ่ม ผู้เรียนทุกคนในกลุ่มต้องมีการปฏิสัมพันธ์กัน โดยมีการปรึกษาหารือ ช่วยเหลือกัน มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ทำให้ผู้เรียนมีการปรับตัวและสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนภายในกลุ่มมากขึ้น จนผู้เรียนเกิดความสุขสนุกสนาน มีความสบายใจ ไม่เกิดความเครียด สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการประสานสัมพันธ์กันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มได้เป็นอย่างดี จึงทำให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (พรทิพย์ ฤกษ์สมโภชน์, 2550)

ด้วยเหตุผลและความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่กล่าวถึงข้างต้น ผู้วิจัยจึงนำวิธีการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) มาใช้ร่วมกับเทคนิค TGT ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง ภัยธรรมชาติบนผิวโลก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องต่าง ๆ อย่างสนุกสนานและท้าทายความสามารถ โดยผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จนเกิดประสบการณ์และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างแท้จริง และเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาและค้นหาคำตอบของปัญหาด้วยตนเอง โดยอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะกระบวนการกลุ่ม และผลการเรียนรู้ที่ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT
2. เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย 1) ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT และ 2) ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลการเรียนรู้และความพึงพอใจของนักเรียน
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยเป็นเนื้อหาหลักสูตรการเรียนรู้อชีววิทยาและเทคโนโลยี ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่อง ภัยธรรมชาติบนผิวโลก
3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 ใช้เวลาทั้งหมด 6 คาบ โดยแบ่งสอนจำนวน 3 คาบต่อสัปดาห์ เป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ จังหวัดเพชรบุรี ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 475 คน สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ จังหวัดเพชรบุรี ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 42 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบ และแบบประเมินความพึงพอใจ มีรายละเอียดการสร้างและพัฒนา ดังนี้
  - 2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ มีขั้นตอนดังนี้ 1) ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าโดยรวบรวมเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT และเนื้อหารายวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากหนังสือ

เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) สร้างแผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง ภัยธรรมชาติบนผิวโลก ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ในการวิจัยโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) และนำผลการพิจารณาไปปรับปรุงแก้ไข 3) นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจและปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด $E_1/E_2 = 85/85$ พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT มีประสิทธิภาพเท่ากับ $81.11/87.41$ โดยพบว่าคะแนนกิจกรรมระหว่างเรียนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด แต่คะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด ผู้วิจัยจึงปรับแก้ไขใบงานหรือกิจกรรมระหว่างเรียนให้สอดคล้องกับแบบทดสอบหลังเรียนมากขึ้น และ 4) นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพแล้วไปทดลองใช้จริงกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2.2 แบบทดสอบ เป็นแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ภัยธรรมชาติบนผิวโลก มีลักษณะเป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบที่ใช้ในการวิจัยโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยมีข้อคำถามจำนวน 30 ข้อ ที่มีความเหมาะสม โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ซึ่งแบบทดสอบฉบับนี้มีค่าความเชื่อมั่นตามวิธีของคูเดอริชาร์ดสัน (KR-20) เท่ากับ 0.75 ค่าความยากง่าย (p) 0.20 – 0.79 และค่าอำนาจจำแนก (r) 0.20 – 0.68

2.3 แบบประเมินความพึงพอใจ เป็นแบบประเมินความพึงพอใจหลังเรียน ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินความพึงพอใจที่ใช้ในการวิจัยโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67–1.00

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้ 1) ผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนทราบ 2) ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) กับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ จำนวน 30 ข้อ แล้วนำผลการทดสอบมาตรวจให้คะแนน 3) ดำเนินการทดลองโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการสอนเอง มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1

ขั้นกระตุ้นความสนใจ (Engagement) ขั้นที่ 2 ขั้นสำรวจและค้นหา (Exploration) ซึ่งมีการใช้เทคนิค TGT มาร่วมในการจัดการเรียนรู้ โดยมีการแบ่งกลุ่มผู้เรียนแบบคละระดับการเรียนรู้ ขั้นที่ 3 ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป (Explanation) ขั้นที่ 4 ขั้นขยายความรู้ (Elaboration) และขั้นที่ 5 ขั้นประเมิน (Evaluation) 4) เมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ตามระยะเวลาที่กำหนดให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ จำนวน 30 ข้อ ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกับที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน จากนั้นให้นักเรียนประเมินความพึงพอใจ และ 5) ตรวจสอบให้คะแนนการทำแบบทดสอบและรวมคะแนนการประเมินความพึงพอใจหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำผลคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบและแบบประเมินความพึงพอใจมาวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยคำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมาเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การคำนวณค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และการทดสอบ t-test

ผลการวิจัย

1. ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ภัยธรรมชาติบนผิวโลก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.11/87.41 ซึ่งคะแนนกิจกรรมระหว่างเรียนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน แต่คะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด ผู้วิจัยจึงปรับแก้ไขใบงานหรือกิจกรรมระหว่างเรียนให้สอดคล้องกับแบบทดสอบหลังเรียนมากขึ้น เพื่อให้มีค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด 85/85 โดย E1 และ E2 ต่างจากเกณฑ์มาตรฐานไม่เกิน 2.5 เปอร์เซนต์ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2556)

2. ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ จังหวัดเพชรบุรี เรื่อง ภัยธรรมชาติบนผิวโลก ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT โดยการทดสอบค่าที (t-test for Dependent Samples) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT

ผลการเรียนรู้	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ก่อนเรียน	20	10.74	2.74	7.584	0.000*
หลังเรียน	20	13.11	2.58		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการเรียนรู้ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT มีค่าเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X}$ =13.11, S.D.=2.58) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$ =10.74, S.D.=2.74) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่านักเรียนมีความรู้ความจำ ความเข้าใจและทักษะการนำไปใช้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเมื่อได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT

3. ผลการประเมินความพึงพอใจหลังเรียนด้านเทคนิควิธีการสอนและการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจหลังเรียนด้านเทคนิควิธีการสอนและการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ด้านเทคนิควิธีการสอนและการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ครูผู้สอนมีการเสริมแรงทางบวกให้กับผู้เรียน	5	0	มากที่สุด
2. ครูผู้สอนมีการนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	5	0	มากที่สุด
3. ครูผู้สอนมีการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้มีความสนุกสนานและน่าสนใจ	4.88	0.32	มากที่สุด
4. ครูผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามเมื่อมีข้อสงสัย	5	0	มากที่สุด
5. ครูผู้สอนส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการคิด การลงมือทำ และการสร้างสรรค์ชิ้นงาน	5	0	มากที่สุด
6. ครูผู้สอนส่งเสริมการทำงานและการทำกิจกรรมกลุ่ม	4.90	0.29	มากที่สุด
รวม	4.96	0.15	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจหลังเรียนด้านเทคนิควิธีการสอน และการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่อง ภัยธรรมชาติบนผิวโลก โดยภาพรวมค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.96$, S.D. = 0.15)

อภิปรายผล

1. จากผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง ภัยธรรมชาติบนผิวโลก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ จังหวัดเพชรบุรี มีค่าเท่ากับ 81.11/87.41 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 85/85 เมื่อพิจารณาค่า E1 และ E2 พบว่า คะแนนกิจกรรมระหว่างเรียน ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด แต่คะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด ผู้วิจัยจึงปรับแก้ไขใบงานหรือกิจกรรมระหว่างเรียนให้สอดคล้องกับแบบทดสอบหลังเรียนมากขึ้น เพื่อให้มีค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด 85/85 โดย E1 และ E2 ต่างจากเกณฑ์มาตรฐานไม่เกิน 2.5% (ชัยงค์ พรหมวงศ์, 2556) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ทำให้นักเรียนมีโอกาสได้พัฒนาความคิดและแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ มีโอกาสฝึกทั้งในเรื่องของความคิดและการปฏิบัติ ตลอดจนนำไปสู่การจัดการระบบความคิดและวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความเข้าใจในสิ่งที่ศึกษาอย่างแท้จริง ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT นั้นเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม จึงทำให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพที่ดี ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ กชกร คงเพชรดี และคณะ (2561) ที่สร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ในการสอนวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน เรื่อง โลกและการเปลี่ยนแปลง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) เรื่อง โลกและการเปลี่ยนแปลง ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 72.91/74.09 ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 70/70

2. จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนผลการเรียนรู้ วิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง ภัยธรรมชาติบนผิวโลก หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเมื่อได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและการปฏิบัติได้อย่างเต็มที่ เกิดการคิดค้นหาคำตอบด้วยตนเองและการปฏิบัติได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จนนำไปสู่การเกิดองค์ความรู้ขึ้น และการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT นั้นเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม สร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีภายในกลุ่ม นักเรียนจะได้พึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งนักเรียนเก่งได้ช่วยนักเรียนอ่อนให้เข้าใจในเนื้อหามากขึ้น ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความเข้าใจเนื้อหาได้อย่างแท้จริง เมื่อนำการจัดการเรียนรู้ทั้ง 2 วิธีมาใช้ร่วมกันจึงส่งผลให้ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้วิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยในการจัดการเรียนรู้มีการนำเทคนิค TGT มาใช้ในขั้นตอนการสำรวจและค้นหา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) ที่ระบุว่าบทบาทของผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันในการสำรวจ ตรวจสอบ สังเกตและฟังการโต้ตอบกันระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ทำการซักถามเพื่อนำไปสู่การสำรวจตรวจสอบของผู้เรียน และให้เวลาผู้เรียนในการคิดข้อสงสัยตลอดจนปัญหาต่าง ๆ และทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุเมธ เนารุ่งโรจน์ (2561) ที่ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม ที่จัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) และความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนห้วยยอด จังหวัดตรัง พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริประภา พบวันดี (2558) ที่ศึกษาการพัฒนาผลการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT พบว่า นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ จังหวัดเพชรบุรี ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT ช่วยส่งเสริมและพัฒนาทักษะกระบวนการคิดและความสามารถของนักเรียนฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยให้นักเรียนได้รู้จักการจัดสรรแบ่งหน้าที่กันในการทำงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวรรณ จัณฑ์ทอง (2562) ที่ศึกษา

ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีผลต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงผลิตภาพในรายวิชาหลักการจัดการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงผลิตภาพโดยรวมในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ก่อนที่ครูผู้สอนจะนำการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT ไปใช้ควรทำความเข้าใจระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับครูผู้สอน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการเรียนการสอนและเกิดความไว้วางใจในการเรียนรู้ ซึ่งจะส่งผลให้การเรียนการสอนในห้องเรียนมีบรรยากาศที่ดี นักเรียนให้ความร่วมมือ และมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมที่ดี

1.2 ครูควรศึกษาขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT อย่างละเอียดและควรพิจารณาให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระ สภาพแวดล้อม และธรรมชาติของวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อให้มีความเข้าใจในแต่ละขั้นตอนและสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน TGT ผู้สอนจำเป็นต้องวางแผนการจัดการเรียนรู้อย่างระมัดระวัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการจัดสรรเวลาให้เพียงพอและเหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับเนื้อหาสาระที่ครบถ้วน เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน TGT จะใช้ระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้มากกว่าการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาเปรียบเทียบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์แบบร่วมมือ โดยใช้เทคนิค TGT กับรูปแบบการสอนแบบอื่นที่อาจส่งผลต่อตัวแปรอื่น ๆ เช่น ความสามารถด้านทักษะทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

2.2 ศึกษาพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียนในกระบวนการกลุ่ม โดยมีการจดบันทึกและเก็บข้อมูลระหว่างการเรียน และนำข้อมูลนั้นมาเป็นประโยชน์ในการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

- กชกร คงเพชรดี, ศุภวัฒน์ วิสิฐศิริกุล, และครรชิต กอเฮง. (2561). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
ของนักเรียน เรื่อง โลกและการเปลี่ยนแปลง โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E).
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
(ฉบับปรับปรุง 2560).
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2556). การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน. วารสารศิลปการ
ศึกษาศาสตร์วิจัย, 5(1), 7-19.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2553). 80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (พิมพ์
ครั้งที่ 3). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรทิพย์ ฤกษ์สมโภชน์. (2550). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์
เจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์และการมีปฏิสัมพันธ์ของนักเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้
แบบร่วมมือเทคนิค กลุ่มเกมแข่งขัน (TGT) กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ สำหรับ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏ
พระนครศรีอยุธยา.
- ศิริประภา พวันดี. (2558). การพัฒนาผลการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต].
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2554). การจัดสาระการเรียนรู้กลุ่ม
วิทยาศาสตร์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). รูปแบบการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหา
ความรู้ (5Es). <http://school.obec.go.th/nitade/data/Inquiry%20process.pdf>
- สุเมธ เนาว์รุ่งโรจน์. (2561). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การถ่ายทอดลักษณะทาง
พันธุกรรม ที่จัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) และความพึงพอใจในการจัดการ
เรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนห้วยยอด จังหวัดตรัง. วารสาร
นวัตกรรมการเรียนรู้, 4(1), 24-34.
- สุวรรณา จุ้ยทอง. (2562). ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงผลิต
ภาพรายวิชาหลักการจัดการเรียนรู้ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ใน

พระบรมราชูปถัมภ์. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 9(1), 31-46.

อุไรวรรณ ปานีสงค์, จิต นวนแก้ว, และสุมาลี เลี่ยมทอง. (2560). การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) เสริมด้วยเทคนิคการจัดแผนผังมโนทัศน์ เรื่อง ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 11(1), 134-147.

อัตลักษณ์การแต่งกายของคณะสงฆ์อนัมนิกายในประเทศไทย

Dress Identity of the Annam Niyaka Buddhist Sanga in Thailand

ไชยพร สมานมิตร¹ | Chaiporn Samanmit

ศรุตานนท์ ขอบประดิษฐ์^{2*} | Sarutanon Chobpradit

¹ หลักสูตรสาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย, ประเทศไทย;
Buddhism Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nong Khai Campus, Thailand

² สาขาวิชาสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม วิทยาลัยทองสุข, ประเทศไทย;
Religions and Cultural, Thongsook College, Thailand

*Corresponding author email: drnita2020@gmail.com

Abstract

This article aims to explain the dress identity of the Annam Nikaya Sangha in Thailand during the reign of King Ramkhamhaeng. His Highness adopted Buddhism as the national religion, patronized it, and ensured its prosperity until the present day. The Annam Nikaya Sangha has been a significant sect in Thai society ever since. There are two main sects: Theravada Buddhism and Mahayana Buddhism. During the reign of King Rama V, the Annam Nikaya Sangha was established in Thailand, introducing Mahayana Buddhism from Vietnam to Bangkok. This sect later received patronage from Chinese and Thai communities for political and cultural reasons.

The dress of the Annam Nikaya Sangha in Thailand today includes shirts and pants, with robes worn over them, and monks do not shave their eyebrows. This contrasts with Theravada monks, who wear robes, sangkhati, and shave their eyebrows. Despite these differences, the religious identity, concepts, and practices related to the customs and rituals of the Mahayana Annam Nikaya Sangha in Thai society have been maintained for a long time. These traditions have led to the continuity of the Annam Nikaya as a religious organization, characterized by the unique dress identity of Vietnamese monks or the Annam Nikaya Sangha, which has been preserved since its inception.

Keywords: Buddhism, Anam Nikaya, Dress Identity

Received: August 11, 2023 **Revised:** November 15, 2023 **Accepted:** November 25, 2023

<https://doi.org/10.14456/husoaru.2024.14>

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายถึงอัตลักษณ์การแต่งกายของคณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทยในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระองค์ทรงรับพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ทรงอุปถัมภ์บำรุงให้เจริญรุ่งเรืองมาจนถึงปัจจุบันนี้ และนิกายสำคัญที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างต่อเนื่องและยาวไกลมีอยู่ 2 นิกาย คือ พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทและพระพุทธศาสนานิกายมหายาน ต่อมาในช่วงรัชกาลที่ 5 ได้มีการตั้งคณะสงฆ์อนัมนิกายในประเทศไทย จึงเป็นนิกายหนึ่งของศาสนาพุทธมหายานจากประเทศเวียดนามได้เข้ามายังกรุงเทพมหานคร ต่อมาได้รับการอุปถัมภ์จากชุมชนจีนและไทยด้วยเหตุผลทางการเมืองและวัฒนธรรมชุมชนของพุทธอนัมนิกาย ซึ่งการแต่งกายของคณะสงฆ์อนัมนิกายในประเทศไทย ปัจจุบันพระสงฆ์ฝ่ายอนัมนิกายและฝ่ายจีนนิกายสวมเสื้อและกางเกง ครองจีวร และไม่โกนคิ้ว ซึ่งแตกต่างจากพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาทครองสบง จีวร สังฆาฏิ และโกนคิ้ว อย่างไรก็ตาม อัตลักษณ์ทางศาสนาแนวคิดและวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับประเพณีและการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของคณะสงฆ์มหายานอนัมนิกายในสังคมไทยจะเห็นได้ว่าการทรมจีวรของพระสงฆ์ในนิกายมหายานที่มีรูปแบบหลากหลาย คือ “พิธีกรรมต่าง ๆ ที่สืบทอดมานานอย่างยาวไกล ทำให้เกิดการสืบสานมาเป็นองค์กรทางศาสนานาม ‘อนัมนิกาย’ พร้อมการปรากฏอัตลักษณ์ของพระภิกษุหรือคณะสงฆ์อนัมนิกาย คือ อัตลักษณ์ด้านการแต่งกายบัดนั้น เป็นต้นมา

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา, อนัมนิกาย, อัตลักษณ์การแต่งกาย

บทนำ

ในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระองค์ทรงรับพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ทรงอุปถัมภ์บำรุงให้เจริญรุ่งเรืองมาจนถึงปัจจุบันนี้ และนิกายสำคัญที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างต่อเนื่องและยาวไกล มีอยู่ 2 นิกาย คือ พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทและพระพุทธศาสนานิกายมหายาน สำหรับพระพุทธศาสนาแบบวัชรยานนั้นถือว่าเป็นพระพุทธศาสนาแบบมหายานนิกาย หนึ่งในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทที่ดำรงไว้ซึ่งคำสอนดั้งเดิมของพระพุทธเจ้า มีประเทศที่นับถือนิกายเดียวกันนี้ คือ ประเทศศรีลังกา ประเทศพม่า ประเทศเขมร ประเทศลาว (องสรภาณอนัมพนัน (พิสิษฐ์เถียนบัว/ศรีวิชา), 2546) ซึ่งใน

ประเทศไทยถูกแยกออกเป็น 2 นิกาย คือ คณะสงฆ์มหานิกาย คณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุตินิกาย ทั้ง 2 นิกายไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องวัตรปฏิบัติและพระธรรมคำสอน เพียงแต่แยกกันบริหารในส่วนองค์กรเท่านั้น เช่นเดียวกันพระพุทธศาสนานิกายมหายานซึ่งอยู่ในประเทศไทย และมีส่วนในการพัฒนาการด้านต่าง ๆ เช่น สังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีล้วนมีส่วนในการวางรากฐานอย่างมาก และพระพุทธศาสนาใน ประเทศไทยก็มีพระสงฆ์อยู่ 2 นิกาย คือ 1) พระพุทธศาสนาแบบญวน หรือ อนัมนิกาย และ 2) พระพุทธศาสนาแบบจีน หรือจีนนิกาย (องปัดลสิทธิศักดิ์ เกียนยา (แซ่ไคว้), 2557)

ในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานที่ยอมรับนับถือกันในประเทศไทย ปัจจุบันมีนิกายสำคัญตามชนชาติที่นำเข้ามาทั้งอนัมนิกายและจีนนิกาย ต่างมีพิธีกรรมปฏิบัติเป็นการเฉพาะของตนตามหลักศรัทธาและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคม ทั้ง 2 นิกายนี้เป็นพระพุทธศาสนา นิกายฝ่ายมหายานที่เกิดขึ้นหลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงปรินิพพานไปแล้ว มีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย โดยเฉพาะร่องรอยความแตกแยกกันทางความคิดที่เกี่ยวกับพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เนื่องจากพระพุทธเจ้าไม่ทรงแต่งตั้งบุคคลใดเป็นศาสดาสืบทอดต่อจากพระองค์ เพราะทรงให้ความสำคัญกับธรรมและวินัยที่พระองค์ได้ทรงแสดงไว้ดีแล้วอย่างสูงยิ่งมากกว่าที่จะให้ความสำคัญกับตัวบุคคลในฐานะผู้สืบทอดตำแหน่งศาสดา ทรงยกธรรมและวินัยไว้ในฐานะศาสดาแทนพระองค์ว่าเป็นสิ่งแทนพระศาสดาและเป็นตัวพระศาสนาที่แท้จริง (พระบริหารอนัมพรต (ถาวร มินเอ็ง), 2543)

ประวัติของคณะสงฆ์อนัมนิกาย

การจัดตั้งสถาบันสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเป็นความพยายามอย่างหนึ่งที่ต้องการนำเสนอทัศนคติในการแก้ไขปัญหาของสังคมในรูปแบบใหม่ เพื่อให้เป็นสังคมทางเลือกที่มีความเสมอภาค เสรีภาพและภราดรภาพในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกัน ในความเป็นจริงการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ขององค์กรไม่ว่าจะเป็นองค์กรใดก็ตามย่อมต้องมีพื้นฐานมาจากสภาพแวดล้อมทางสังคมที่องค์กรนั้น ๆ ดำรงอยู่เป็นหลัก สภาพปัจจุบันและปัญหาของคณะสงฆ์พุทธศาสนา มหายานอนัมนิกายในประเทศไทยในภาพรวม เริ่มจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรมในราชสำนักของพระสงฆ์อนัมนิกาย และต่อมาได้รวมเอาพระสงฆ์จีนนิกายเข้าไปด้วย แสดงถึงความจงรักภักดีของคณะสงฆ์ทั้ง 2 นิกาย (องปัดลสิทธิศักดิ์ เกียนยา (แซ่ไคว้), 2557)

ครั้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้คณะสงฆ์เหล่านี้ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ในทำนองเดียวกันกับพระสงฆ์มอญที่ได้รับมาแล้วในรัชกาลที่ 4 แต่เนื่องจากพระสงฆ์จีนนิกายและอนันตนิคายนับถือพระพุทธศาสนานิกายมหายานและประกอบพิธีกรรมที่ต่างไปจากพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาทคือพระไทยและพระมอญ จึงโปรดเกล้าฯ ให้มีทำเนียบสมณศักดิ์สำหรับพระสงฆ์ญวนขึ้นต่างหาก และโปรดเกล้าฯ ให้มีสมณศักดิ์สำหรับพระสงฆ์จีนด้วยในคราวเดียวกันอีก ทั้งให้เลือกพระสงฆ์ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมขึ้นเป็นพระครูพระปลัดรองปลัด (เทียบด้วยสมุห์) ผู้ช่วยปลัด (เทียบด้วยใบฎีกา) และได้พระราชทานสัญญาบัตรมีราชทินนามและพัดยศซึ่งจำลองแบบมาจากพัดยศของพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาทแต่มีขนาดเล็กกว่า คณะสงฆ์อนันตนิคายเดิมให้สังกัดกรมท่าซ้ายในความดูแลของพระยาโชฎีกกราชเศรษฐี (ปั้น) และมีขุนอนันตสังฆการเป็นผู้ดูแลพระสงฆ์ฝ่ายอนันตนิคายควบคู่กันไป โดยให้เป็นผู้แทนติดต่อกับสำนักพระราชวัง กรมธรรมการและกรมท่าซ้าย ต่อมาจึงได้โปรดเกล้าฯ ให้โอนพระสงฆ์ทั้งฝ่ายอนันตนิคายและจีนนิกายมาขึ้นกับกระทรวงธรรมการเมื่อ พ.ศ. 2441 (Minh et al., 1993)

ในปัจจุบันวัดอนันตนิคายมีสถานะเป็นองค์กรทางศาสนาเทียบเท่ากับมหาเถรสมาคมภายใต้การบังคับบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช และการปกครองคณะสงฆ์ฝ่ายอนันตนิคายในปัจจุบัน เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และมีกฎกระทรวงออกตามความในพระราชบัญญัติ คือ กฎกระทรวงฉบับที่ 3 พ.ศ. 2520 ว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์อื่นจัดให้มีการดำเนินการปกครองให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยลัทธินิกายกฎหมายและพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535, 2535)

ดังนั้น ความเป็นคณะสงฆ์อนันตนิคายในประเทศไทยจึงเป็นนิกายหนึ่งของศาสนาพุทธมหายานจากประเทศเวียดนามได้เข้ามายังกรุงเทพมหานครตั้งแต่ยุคกรุงธนบุรีเป็นราชธานี ในระยะแรกคณะสงฆ์อนันตนิคายมีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นศูนย์รวมทางด้านจิตวิญญาณของชุมชนชาวพุทธเวียดนามในกรุงเทพมหานคร ในระยะต่อมาได้รับการอุปถัมภ์จากชุมชนจีนและไทย ด้วยเหตุผลทางการเมืองและวัฒนธรรมชุมชนของพุทธอนันตนิคายหรือชุมชนวัดญวนได้เปลี่ยนจากชุมชนชาวเวียดนามพุทธเป็นชุมชนของชาวจีนและชาวไทยพุทธอย่างค่อยเป็นค่อยไป อย่างไรก็ตาม ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นโยบายของรัฐบาลไทยต่อประเทศเวียดนามและลัทธิคอมมิวนิสต์ทำให้สมาชิกของชุมชนชาวเวียดนามพุทธไม่ต้องการแสดงตนว่าเป็นคนเวียดนามและเริ่มขาดการติดต่อกับวัดญวน พระพุทธศาสนามหายานอนันตนิคายจึงจำเป็น

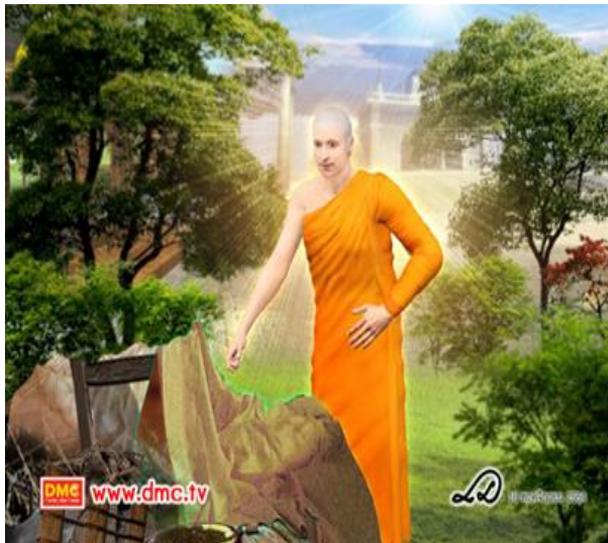
ต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนไปและสภาพแวดล้อมใหม่เพื่อความอยู่รอด ในปัจจุบันนี้ จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าคนส่วนใหญ่ที่ทำบุญที่วัดภูวนั้นไม่ใช่คนเวียดนามอีกต่อไปแต่เป็นคน จีนและคนไทย (Nguyen, 2009)

นอกจากปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมยังเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการปรับตัวของพุทธอนัมนิกาย ในสังคมไทยด้วยเช่นกัน รูปแบบของการปรับตัวของอนัมนิกายที่เห็นได้อย่างชัดเจน คือ การปรับตัวทางด้านโครงสร้าง กล่าวคือ มีการรื้อระบบสมณศักดิ์แบบเดียวกับคณะสงฆ์และ ด้านการปฏิบัติกิจทางศาสนา เช่น พิธีกรรมและภาษาที่ใช้ในบทสวดมนต์ของคณะสงฆ์อนัมนิกายในประเทศไทย (หลวงวิจิตรวาทการ, 2546)

การแต่งกายของคณะสงฆ์

ในสมัยพุทธกาลเมื่อครั้งเจ้าชายสิทธัตถะออกผนวช ก็มีหลักฐานกล่าวว่าเจ้าชาย สิทธัตถะได้ใช้ผ้าถุงห่มที่เรียกว่า “จีวร” แต่ในช่วงต้นพุทธกาลพระภิกษุยังคงใช้ผ้าที่หาได้มา เย็บต่อกันไม่เป็นระเบียบ หรือบางครั้งภิกษุบางรูปได้รับถวายผ้าอย่างดีจากคหบดีก็มีการถูกลักขโมยบ่อยครั้ง เนื่องด้วยผ้าเป็นสิ่งที่หายาก พบว่า มีการใช้ผ้าไตรจีวรที่ทรงอนุญาตให้พระสงฆ์ ใช้ในการนุ่งห่ม นอกจากจุดประสงค์การใช้จีวรในทางพระพุทธศาสนานั้นก็ยังหมายถึงเครื่องนุ่งห่ม ของบรรพชิตในพระพุทธศาสนา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า ผ้าบังสุกุลจีวร คือ ผ้าเก่าที่เปื้อนฝุ่นเก็บบ้างจากที่เขาทิ้งตาม กองขยะหรือห่อศพไปทิ้งไว้ในป่าช้า แล้วนำเอามาซักล้างตัดเย็บเป็นจีวร ดังนั้น ความหมายคำว่า “จีวร” คือ ผ้าสำหรับพระพุทเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันต์ และพระภิกษุ สามเณร ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญต่อพระสงฆ์ในทางพระพุทธศาสนา โดยมีจุดมุ่งหมายให้ภิกษุ อาศัยเครื่องนุ่งห่มเพื่อบำบัดความหนาวความร้อนอันเกิดจากดินฟ้าอากาศ และบำบัดสัมผัส เหลือบ ุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย และเพื่อปกปิดอวัยวะอันให้เกิดความละอาย อีกทั้งผ้าจีวรก็เป็นส่วนหนึ่งในปัจจัย 4 ที่เกื้อกูลต่อการประพฤติพรหมจรรย์ของพระภิกษุสงฆ์ (พระพุทธโฆษาจารย์ (อาจ อาสภมมหาเถร), 2546) (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 พระสงฆ์ในสมัยพุทธกาลแสวงหาเศษผ้าเก่า ๆ เพื่อทำความสะอาดย้อมสี เพื่อนำมาเป็นจีวร (พิธีทอดผ้าป่า ประวัติความเป็นมาของการทำบุญทอดผ้าป่า, 2554)

ผู้เขียนขออธิบายถึงอีกนัยยะของคำว่า เครื่องนุ่งห่ม หรือเรียกเป็นบาลีว่า จีวร มีความหมายซ้อนกันอยู่ 2 ชั้น คือ เครื่องปกปิดร่างกาย เพราะจำเป็นจะต้องปกปิดอย่างหนึ่ง และห่มห่อประดับประดาเพื่อความสวยงามอย่างหนึ่ง แต่ทั้ง 2 อย่างนั้นย่อมทำให้เกิดความรัก หวงแหนหรือยึดถือได้โดยเท่ากัน จึงไม่ว่างจากความยึดถือด้วยกันทั้งนั้น ที่เอาปกปิดร่างกาย เพื่อปิดอวัยวะที่ควรปิด เพื่อกันร้อนหนาว ยุ้ง รื่น เป็นต้น ครั้นได้รับความสะดวกสบายหรือสัมผัสอันนิ่มนวลจากเครื่องนุ่งห่มเหล่านั้นก็เกิดมีความหมายแห่งความเป็นตัวตน เป็นขึ้นเป็นอัน เป็นสาระที่ควรรักใคร่ ยึดถือ หวงแหน ทะนุถนอมขึ้นมา ถ้าหากไม่ยึดถือในอาหารก็ดี ในเครื่องนุ่งห่มก็ดี และอื่น ๆ ก็ดี จะเหลืออยู่แต่ความว่างเปล่าจากความยึดถือโดยประการทั้งปวง เพราะเหลืออยู่แต่สิ่งที่เป็นธาตุตามธรรมชาติ ว่างจากความหมายแห่งความมีตัวตน ดังกล่าว ความงามก็ดี ความนิ่มนวลอบอุ่นสบายก็ไร้ความหมายแห่งความมีตัวตนไม่อาจมีพิขสงเหนือจิตใจของผู้ที่รู้อยู่ตามความเป็นจริงเช่นนี้ได้ (พุทธทาส ภิกขุ, 2543)

ในการนี้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจึงมีวิถีชีวิตเฉพาะแบบที่มุ่งฝึกหัดขัดเกลาตนเองตามหลักการในทางพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ชีวิตของพระภิกษุดำรงชีวิตในสังคมทั่วไปจึงจำเป็นต้องอาศัยปัจจัย 4 ในการดำเนินชีวิต ในปัจจัย 4 บางอย่างเป็นของสงฆ์ คือ หมุกคณะบางอย่างเป็น

ของใช้สอยสำหรับบุคคล และเครื่องใช้สอยสำหรับบุคคลนั้นเป็นของที่จำเป็นเรียกว่า บริหาร จะต้องนำติดตัวไปในการดำรงชีวิตตลอด คือ เครื่องนุ่งห่มหรือจีวรนั่นเอง ซึ่งตามพระวินัยบัญญัติ และมีได้เท่าที่จำเป็นเท่านั้น เพราะการใช้บริขารก็เป็นพุทธวิธีอย่างหนึ่ง ในการฝึกหัดพัฒนาตนของพระสงฆ์ ในที่นี้เมื่อเราต้องการทราบถึงการใช้บริขารของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

สีจีวรพระสงฆ์

ผ้าสำหรับห่มของพระภิกษุและสามเณรโดยห่มผืนใดผืนหนึ่งก็ได้ในจำนวน 3 ผืน ได้แก่ สังฆาฏิ ผ้าทาบ อุตตราสงค์ ผ้าห่ม อันตราวาสก ผ้านุ่งหรือสบง ในความหมายนี้มีพระอุปัชฌาย์ และผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนารู้จักกันดี คือ ในการบรรพชาและ อุปสมบท จีวรเป็นคำใช้เรียก ผ้าห่มของภิกษุ

ส่วนมากเข้าใจว่า จีวร คือ ผ้าห่ม สบง คือ ผ้านุ่ง และสังฆาฏิ คือ ผ้าพาดหรือผ้าทาบ ดังนั้น จีวรเป็นปัจจัยเครื่องนุ่งห่ม “วันนี้พระคุณเจ้าห่มจีวรใหม่มาบิณฑบาตดูงามเหลือเกิน” และใช้ต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยแบ่งสีจีวรเป็น 4 สี ได้แก่ 1) สีส้มเหลือง คือ จีวรสีส้มเหลืองเป็นสีที่ใช้เฉพาะมหานิกาย 2) สีพระราชทาน คือ เป็นวัดทั่วไป วัดสายธรรมยุต 3) สีแก่นขนุน คือ จีวรสีแก่นขนุนเป็นสีจีวรที่ใช้ของพระกรรมฐาน และ 4) สีแก่นขนุนเข้ม คือ จีวรแก่นขนุนเข้มหรือสีแก่บวรใช้กับพระสายกรรมฐานทางภาคอีสาน จะเห็นได้ว่าพระสงฆ์แต่ละนิกายจะแยกสีของจีวรตามภาพที่ผู้เขียนได้นำมาประกอบในประเด็นสีจีวรของพระสงฆ์ โดยเฉพาะสีส้มเหลือง คือ จีวรสีส้มเหลืองเป็นสีที่ใช้เฉพาะมหานิกายเป็นสีของพระสงฆ์อนัมนิกาย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ภาพที่ 2 สีจีวรพระสงฆ์ (ร้านต่อบุญ 2559, 2566)

ภาพที่ 3 สีจีวรพระสงฆ์และสามเณรของอนัมนิกาย
(คณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทย, 2556)

ปฐมบทของอัตลักษณ์

สังคมมนุษย์คือการอยู่ร่วมกันของมนุษย์โดยมีลักษณะความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันหลายรูปแบบ เช่น อาชีพ อายุ เพศ ศาสนา ฐานะ ที่อยู่อาศัย โดยสังคมของมนุษย์เกิดจากกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจร่วมกัน ไม่ว่าจะในด้านวัฒนธรรมประเพณี รวมถึงภาษา การละเล่นและอาหาร การกินของตนเองในแต่ละสังคม การที่มนุษย์รวมกันเป็นสังคมนั้นเพราะมนุษย์มีพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันในสังคม พฤติกรรมเหล่านั้นได้ขัดเกลาโดยลำดับจนกลายเป็นวัฒนธรรม

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2545) กล่าวว่า อัตลักษณ์มีความสำคัญต่อระบบสังคมประการแรกทำให้เรารู้สึกว่าเป็นตัวเราหรือพวกเราที่แตกต่างจากคนอื่น โดยไม่จำเป็นต้องมีเพียงหนึ่ง แต่อาจมีหลายลักษณะที่ประกอบขึ้นมา อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับคนหรือสิ่งของ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะเฉพาะลักษณะพิเศษ ที่จะบ่งบอกตัวตนของสิ่งนั้นหรือบุคคลนั้น อย่างไรก็ตาม อัตลักษณ์นั้นไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นลอย ๆ ตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการสร้างของวัฒนธรรมในช่วงเวลาหนึ่ง และวัฒนธรรมก็เป็นสิ่งก่อสร้างทางสังคม (Social construct) นอกจากนี้วัฒนธรรมก็ไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งหรือตายตัว หากแต่มีรูปแบบเป็นวงจรที่เรียกว่า “วงจรแห่งวัฒนธรรม (Circuit of culture)” (ยุรฉัตร บุญสนิท, 2546)

ดังนั้น อัตลักษณ์ทั้งหลายมีกระบวนการถูกผลิต (Produced) ให้เกิดขึ้น สามารถถูกบริโภค (Consumed) และถูกควบคุมจัดการ (Regulated) อยู่ในวัฒนธรรมเหล่านั้น และทั้งนี้ยังมีการสร้างความหมายต่าง ๆ (Creating meanings) ผ่านทางระบบต่าง ๆ ของการสร้างภาพตัวแทน (Symbolic systems of representation) ที่เกี่ยวกับตำแหน่งแห่งที่ต่าง ๆ ทางอัตลักษณ์อันหลากหลายที่เราเลือกใช้หรือนำมาสร้างเป็นอัตลักษณ์ของเรา เพราะฉะนั้นคำว่า อัตลักษณ์ ประกอบด้วยคำว่า อัต (อัต-ตะ) หมายถึง ตนหรือตัวเอง กับ ลักษณะ หมายถึง สมบัติเฉพาะตัว คำว่า อัตลักษณ์ จึงหมายถึง ผลรวมของลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจำได้ มีความหมายตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Identity

ในมุมมองของผู้เขียนเห็นว่าอัตลักษณ์เปรียบเสมือนจิตสำนึกส่วนตัวและจิตสำนึกร่วมในสังคมที่เกิดจากการนิยามตัวเองว่า ตัวเองคือใคร มีความเป็นมาอย่างไร แตกต่างจากคนอื่นอย่างไร และจะใช้อะไรเป็นเครื่องหมายของการแสดงออก คำว่า *อัตลักษณ์* นั้นคือสิ่งที่แสดงถึงความเป็นตัวตนของคนและสังคม ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นลักษณะของตัวตนภายนอก เช่น กิริยาท่าทาง ภาษา และการแสดงออกต่อบุคคลอื่นกับลักษณะของตัวตนภายใน ได้แก่ ความรู้สึก

นึกคิด นิสัยใจคอ คตินิยม ความเชื่อ และยึดเหนี่ยวจิตใจ อัตลักษณ์นั้นเป็นเพียงคำที่ต้องการสื่อถึงคำพูดบางประการเพื่อแสดงความเป็นตัวตนของบุคคลและเป็นตัวบ่งชี้ของลักษณะเฉพาะของตัวบุคคล ชุมชนและสังคม (อรัศธรรม ตีระดอม, 2526)

การแต่งกายของคณะสงฆ์อนัมนิกายในประเทศไทย

ในปัจจุบันพระสงฆ์ฝ่ายอนัมนิกายและฝ่ายจีนนิกายจะสวมเสื้อและกางเกง ครองจีวร และไม้โกนคิ้ว ซึ่งแตกต่างจากพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาทครองสบง จีวร สังฆาฏิ และโกนคิ้ว ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพที่ 4 การแต่งกายของพระสงฆ์อนัมนิกายและพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาท
(คณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทย, 2556)

ภาพที่ 5 การแต่งกายของพระสงฆ์อนัมนิกาย
(คณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทย, 2556)

จะเห็นได้ว่า พระสงฆ์ฝ่ายอนัมนิกายสวมเสื้อและกางเกง ครองจีวร และไม่โกนคิ้ว ผู้เขียนขออธิบายถึงอัตลักษณ์นี้ว่าเป็นการแสดงถึงอิทธิพลที่สืบทอดต่อกันในสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ซึ่งสมัยนั้นมีพระสงฆ์ญวนเข้ามาในประเทศไทยและไม่สามารถติดต่อกับพระสงฆ์ญวน (พระสงฆ์อนัมนิกาย) ในเมืองญวนได้สะดวก จึงได้ปรับปรุงแก้ไขระเบียบประเพณีและวัตรปฏิบัติให้สอดคล้องกับพระสงฆ์ไทย โดยยึดการแต่งกายอัตลักษณ์ตั้งแต่บัดนั้นมาและเป็นการผสมกลมกลืนในด้านศิลปกรรมไทย ญวน และจีนอย่างลงตัว และถ้าหากกล่าวถึงประเด็นเรื่องการบริหารงานด้านการเผยแผ่ของคณะสงฆ์อนัมนิกาย จะเห็นได้ว่ามีการเผยแผ่หลักพระพุทธธรรมคำสอนถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ เพื่อปลูกฝังอบรมให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนดี มีศีลธรรมและประพฤติปฏิบัติชอบ การอบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ

และสั่งสอนให้ผู้เรียนบังเกิดความรู้จักความเข้าใจในหลักธรรมก่อให้เกิดความเลื่อมใส ศรัทธา และตั้งตนอยู่ในสัมมาปฏิบัติ ให้เข้าใจถึงหลักเกณฑ์ของพระพุทธศาสนาว่าเป็นศาสนาที่ยัง ประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นกับมวลมนุษยชาติ (องสรภาณอนัมพจน์ (พิสิษฐ์เถียนบัว/ศรีวิชา), 2546)

ส่วนอัตลักษณ์ทางศาสนา แนวคิดและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับประเพณีและการประกอบ พิธีกรรมด้านต่าง ๆ ของคณะสงฆ์มหานิกายอนันนิกายในสังคมไทย จะเห็นได้ว่านอกจากการ หมั้นจิ๋วของพระสงฆ์ในนิกายมหานิกายที่มีรูปแบบหลากหลายคือ “พิธีกรรมต่าง ๆ ที่สืบทอดมา นานอย่างยาวไกล มีบันทึกทางประวัติและวัฒนธรรมที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ไทยตั้งแต่สมัย กรุงธนบุรีมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ที่องค์พระมหากษัตริย์ไทยทรงพระราชทานหลักชั้นศีลธรรม ทางศาสนาให้กับลัทธิมหานิกายทั้งญวนและจีน ที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อพยพเข้ามาพึ่งพระบรม โภธิสมภาร ก่อให้เกิดการสืบสานมาเป็นองค์การทางศาสนานาม “อนันนิกาย” พร้อมการปรากฏ อัตลักษณ์ของพระญวนหรือคณะสงฆ์อนันนิกาย คือ อัตลักษณ์ด้านการแต่งกาย การได้รับ พระราชทานนามวัดญวนในสมัยรัชกาลที่ 5 ให้เป็นนามของวัดที่มีความเป็นไทย อาทิ “วัด สมณานัมบริหาร วัดกุศลสมาคร” พร้อมการผสมกลมกลืนในด้านศิลปกรรมไทย ญวน และจีน เป็นหลักการในการจัดการวัด การจัดพิธีกรรม ทั้งนี้เพื่อจรรโลงพระพุทธศาสนาและการแสดง ความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ได้มีการสร้างพระบรมรูปองค์พระเจ้าตากสินมหาราชและ องค์รัชกาลที่ 5 อันเป็นการเสริมบารมีบุญและการแสดงความเคารพในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ (อริสธรรม ตีระดอม, 2526)

สำหรับประเด็นเรื่องการอนุรักษ์สืบสานประเพณีและการประกอบพิธีกรรมด้านต่าง ๆ ของพุทธศาสนาอนันนิกายในประเทศไทย ผู้เขียนนำเสนอเป็น 3 ประการดังนี้

1) การเสริมสร้างเอกภาพให้กับสถาบันและกิจการทางพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ โดยจัดกิจกรรมบวชเณรและบวชพระตามวาระและโอกาสในวันสำคัญทางศาสนา

2) การส่งเสริมการพัฒนาระบบการศึกษาสงฆ์และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อย่างเป็นระบบและครบวงจร การให้ทุนแจกทุนและระดมทุนตั้งเป็นมูลนิธิและกองทุนสนับสนุน กิจกรรมต่าง ๆ ทางการศึกษาที่เกี่ยวกับคณะสงฆ์อนันนิกาย

3) การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับศาสนทายาท มีการเสริมสร้างศักยภาพด้าน ต่าง ๆ ให้กับบุคลากรในองค์กรและกำหนดให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา ผ่านมหายานของโลก การพัฒนานโยบายและเสริมสร้างศักยภาพระบบบริหารจัดการศาสน

สมบัติ การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับข้าราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติให้เป็นมืออาชีพเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรทางศาสนาทั้งเถรวาทและมหานิกายอย่างเป็นระบบ (องสรภานอนัมนิกาย (พิสิษฐ์เถียนบัว/ศรีวิชา), 2546)

บทสรุป

ในประเทศไทยมีพระสงฆ์แบ่งเป็น 2 นิกาย คือ 1) พระพุทธศาสนามหานิกายแบบญวนหรืออนัมนิกาย และ 2) พระพุทธศาสนาเถรวาท ความเป็นคณะสงฆ์อนัมนิกายในประเทศไทยจึงเป็นนิกายหนึ่งของศาสนาพุทธมหานิกายจากประเทศเวียดนามได้เข้ามายังกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ยุคกรุงธนบุรีเป็นราชธานี ในระยะแรกคณะสงฆ์อนัมนิกายมีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นศูนย์รวมทางด้านจิตวิญญาณของชุมชนชาวพุทธเวียดนามในกรุงเทพมหานคร ในระยะต่อมาได้รับการอุปถัมภ์จากชุมชนจีนและไทย ด้วยเหตุผลทางด้านการเมืองและวัฒนธรรมชุมชนของพุทธอนัมนิกายหรือชุมชนวัดญวนได้เปลี่ยนจากชุมชนชาวเวียดนามพุทธเป็นชุมชนของชาวจีนและชาวไทยพุทธอย่างค่อยเป็นค่อยไป

ในปัจจุบันพระสงฆ์ฝ่ายอนัมนิกายและฝ่ายจีนนิกายจะสวมเสื้อและกางเกง ครองจีวร และไม่โกนคิ้ว ซึ่งแตกต่างจากพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาทครองสบง จีวร สังฆาฏิ และโกนคิ้ว จะสังเกตเห็นได้ว่า พระสงฆ์ฝ่ายอนัมนิกายสวมเสื้อและกางเกง ครองจีวร และไม่โกนคิ้ว ผู้เขียนขออธิบายถึงอัตลักษณ์นี้ว่า เป็นการแสดงถึงอิทธิพลที่สืบทอดต่อกันในสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ซึ่งสมัยนั้นมีพระสงฆ์ญวนเข้ามาในประเทศไทย และไม่สามารถติดต่อกับพระสงฆ์ญวน (พระสงฆ์อนัมนิกาย) ในเมืองญวนได้สะดวก จึงได้ปรับปรุงแก้ไขระเบียบประเพณีและวัตรปฏิบัติให้สอดคล้องกับพระสงฆ์ไทย โดยยึดการแต่งกายอัตลักษณ์ตั้งแต่บัดนั้นมาและเป็นการผสมกลมกลืนในด้านศิลปกรรมไทย ญวน และจีนอย่างลงตัว

อย่างไรก็ตาม อัตลักษณ์ทางศาสนา แนวคิดและวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับประเพณีและการประกอบพิธีกรรมด้านต่าง ๆ ของคณะสงฆ์มหานิกายอนัมนิกายในสังคมไทย จะเห็นได้ว่า นอกจากการห่มจีวรของพระสงฆ์ในนิกายมหานิกายที่มีรูปแบบหลากหลายคือ “พิธีกรรมต่าง ๆ ที่สืบทอดมานานอย่างยาวไกล มีบันทึกทางประวัติและวัฒนธรรมที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ไทยตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ที่องค์พระมหากษัตริย์ไทยทรงพระราชทานหลักชั้นตติยธรรมทางศาสนาให้กับลัทธิมหานิกายทั้งญวนและจีน ที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ก่อให้เกิดการสืบสานมาเป็นองค์กรทางศาสนานาม “อนัมนิกาย”

พร้อมการปรากฏอัตลักษณ์ของพระญาณหรือคณะสงฆ์อนัมนิกาย คือ อัตลักษณ์ด้านการแต่งกาย และการได้รับพระราชทานนาม วัดญาณในสมัยรัชกาลที่ 5 ให้เป็นนามของวัดที่มีความเป็นไทย อาทิ “วัดสมณานัมบริหาร วัดกุศลสมาคร” พร้อมการผสมกลมกลืนในด้านศิลปกรรมไทย ญวน และจีน เป็นหลักการในการจัดการวัด การจัดพิธีกรรม ทั้งนี้เพื่อรื้อฟื้นพระพุทธรูปและ การแสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ได้มีการสร้างพระบรมรูปองค์พระเจ้าตากสินมหาราชและองค์รัชกาลที่ 5 อันเป็นการเสริมบารมีบุญและการแสดงความเคารพในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

เอกสารอ้างอิง

- คณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทย. (2556). **อนัมนศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วัดสุนทรประดิษฐ์ (คั่นอังตือ)**.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2545). **แนวคิดในการศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นไทย**. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 12). โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระบริหารอนัมพรต (ถาวร มินเือง). (2543). **อุภัยฉลอง**. ประชาชน.
- พระพุทธโฆษาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). (2546). **คัมภีร์วิสุทธิมรรค** (พิมพ์ครั้งที่ 4). ประยูรวงศ์พรินท์ตั้ง.
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535. (2535). **ราชกิจจานุเบกษา**, 109(16), 5-11.
- พิธีทอดผ้าป่า ประวัติความเป็นมาของการทำบุญทอดผ้าป่า**. (2554). DMC.TV. https://www.dmc.tv/ประวัติความเป็นมาของการทำบุญทอดผ้าป่า-พิธีทอดผ้าป่า_LEFT.html
- พุทธทาส ภิกขุ. (2543). **สัญญาตา**. กองตำราคณะธรรมทาน สวนโมกขพลาราม. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุรฉัตร บุญสนิท. (2546). **ลักษณะความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคม**. ใน **พัฒนาการวรรณคดี**. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.
- ร้านต่อบุญ 2559. (2566). **สี่จิวรผ้าไตร ที่วัดไทยใช้**. <http://www.sasiraboon.com/article/36/สี่จิวรผ้าไตร>

หลวงวิจิตรวาทการ. (2546). ศาสนาสากล (เล่ม 2). สร้างสรรค์บุ๊คส์.

สถิต วงศ์สุวรรณค์. (2540). การพัฒนาบุคลิกภาพ. อักษรพิทยา.

องปัดลสิทธิตักดี เถียนยา (แซ่ไค้ว). (2557). การบริหารจัดการประสิทธิภาพการสาธารณะ
สงเคราะห์ของคณะสงฆ์อัครนิกายในประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขฎฐบัณฑิต].
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

องสรภานอนัฒพจนั (พิสิษฐุเถียนบัว/ศรีวิชา). (2546). การพัฒนารูปแบบการบริหารที่มี
ประสิทธิภาพของคณะสงฆ์อัครนิกายในประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขฎฐบัณฑิต].
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อรัศธรรม ตีระดอม. (2526). บทบาทของพระสงฆ์มหายานในการพัฒนาสังคม: ศึกษา
เฉพาะกรณีพระสงฆ์เงินนิกายและอัครนิกายในภาคกลางของประเทศไทย [วิทยา
นิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Minh, C., Ha, V. T., & Nguyen, T. T. (1993). *Buddhism in Vietnam*. Gioi.

Nguyen, T. T. (Ed.). (2009). *The history of Buddhism in Vietnam*. Council for
Research in Values and Philosophy.

การสร้าง “ชุมชนสันติสุข” ในวรรณกรรมเรื่องอาณาจักรแห่งหัวใจ

Creating a Peaceful Community in the Literature of the Kingdom of the Heart

อามานี จะปะเกีย^{1*} | Amani Chapakiya

พัชลินจ์ จินนุ่น² | Phatchalin Jeenoon

¹ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย;

Faculty of Education, Thaksin University, Thailand

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย;

Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Thailand

*Corresponding author email: amanikang33@gmail.com

Abstract

The academic article titled "Creating a 'Community of Peace' in the Literature of 'The Kingdom of the Heart'" aims to study the characteristics of a peaceful community and the components necessary for building such a community. The study found that the author conveys the concept of a peaceful community through both inner peace, also known as personal peace, and external peace, also known as social peace. In terms of the components for building a peaceful community, the author attempts to illustrate a peaceful community by creating diverse characters who seek a peaceful community and by constructing peaceful settings where members of the community can coexist harmoniously.

Keywords: Peaceful Communities, Literature, Kingdom of the Heart

---

Received: August 9, 2023 Revised: November 24, 2023 Accepted: November 24, 2023

<https://doi.org/10.14456/husoaru.2024.15>

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง การสร้าง “ชุมชนสันติสุข” ในวรรณกรรมเรื่องอาณาจักรแห่งหัวใจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะชุมชนสันติสุขและองค์ประกอบการสร้างชุมชนสันติสุข ผลการศึกษาพบว่าผู้ประพันธ์ถ่ายทอดชุมชนสันติสุขแบ่งเป็นลักษณะแห่งสันติสุขภายใน (Inner peace) หรือเรียกว่า สันติสุขส่วนตน และลักษณะสันติสุขภายนอก (External peace) หรือเรียกว่า สันติสุขส่วนสังคม องค์ประกอบการสร้างชุมชนสันติสุข ผู้ประพันธ์พยายามที่จะถ่ายทอดให้เห็นถึงชุมชนสันติสุขที่ประกอบสร้างจากการสร้างตัวละครที่มีความหลากหลาย แสวงหาชุมชนสันติสุข การสร้างฉากแห่งสันติภาพที่คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ให้เกิดขึ้นจริง

คำสำคัญ: ชุมชนสันติสุข, วรรณกรรม, อาณาจักรแห่งหัวใจ

บทนำ

ชุมชนสันติสุขเป็นชุมชนที่สื่อถึงคำว่า “สันติ” ซึ่งแปลว่า ความสงบ ความสงบสุข ตรงกับ พระไตรปิฎกที่ว่า “นตถิ สนติปริ สุขํ สุขยิ่งกว่าความสงบไม่มี” (ชนาภา ศรีวิสรณ์, 2563) เป็นความหมายที่เกี่ยวข้องกับการสงบระงับของกิเลสอย่างใดอย่างหนึ่ง กล่าวคือ การที่บุคคลหรือกลุ่มไม่ทะเลาะ แก่งแย่งและมุ่งร้าย ด้วยอำนาจของทิฐิหรือการยึดมั่นถือมั่น (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557) นอกจากนั้นยังหมายถึงสันติสุขภาวะที่ไม่มีความขัดแย้ง ดังที่ ชนาภา ศรีวิสรณ์ และคณะให้คำนิยามของคำว่าสันติสุขไว้ว่า “ชุมชนสันติสุข หมายถึง ชุมชนหรือสังคมที่มีความสงบสุข เป็นเอกภาพและความสอดคล้อง ประสานกลมเกลียว มีเสรีภาพ และมีความยุติธรรม ดำรงชีวิตเป็นสุข มีสมานฉันท์ต่อกันเป็นภาวะที่มีความสงบ มีความสุข ไร้ความขัดแย้ง เป็นชุมชนที่คนรวมกันอยู่เป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยในบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความรู้สึกผูกพันกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พึ่งพาอาศัยกัน มีการรวมกันอยู่ในอาณาเขตและภายใต้กฎหมายหรือบังคับเดียวกัน โดยมีแบบแผนการดำเนินชีวิตในแนวทางเดียวกัน มีจิตสำนึกที่ต่อกรจะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน มีความสมานสามัคคี มีความรัก มีน้ำใจ มีความเอื้ออาทรต่อกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกชนชั้น ฐานะ มีความสามารถในการพึ่งตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี มีความภูมิใจ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี” (ชนาภา ศรีวิสรณ์ และคณะ, 2561) สันติสุขหรือสันติภาพย่อม

เป็นเอกภาพและความสอดคล้องประสาน กลมเกลียว และความยุติธรรมของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในสังคม และสันติที่แท้จริงจะเป็นพื้นฐานของสันติเชิงสังคมก็คือ เป็นสภาพสังคมอันเป็นอุดมคติซึ่งมนุษย์ไม่ทำความรุนแรงต่อตนเอง ต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อสิ่งมีชีวิตและต่อธรรมชาติแวดล้อม ดังที่ ประเวศ วะสี (2559) กล่าวถึง หลักการของความอยู่เย็นเป็นสุข หรือสันติสุขว่า คือ ดุลยธรรมซึ่งหมายถึงการกระทำที่นำไปสู่ความสมดุลของการอยู่ร่วมกัน อันประกอบด้วย ดุลยภาพของกาย จิต สังคม และสิ่งแวดล้อม หรืออาจเรียกว่า เกิดความเป็นธรรมทางสังคม มีลักษณะเป็นองค์รวม

ชุมชนหรือสังคมที่มีความสงบสุขเป็นเอกภาพและความสอดคล้อง ประสานกลมเกลียว มีเสรีภาพ และมีความยุติธรรมดำรงชีวิตเป็นสุข และมีสมานฉันท์ต่อกัน เป็นภาวะที่มีความสงบ มีความสุข ไร้ความขัดแย้ง เป็นชุมชนที่คนรวมกันอยู่เป็นสังคมขนาดเล็กอาศัยในบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความรู้สึกผูกพันกันเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกัน พึ่งพาอาศัยกัน มีการรวมกันอยู่ในอาณาเขตและภายใต้กฎหมายหรือบังคับเดียวกัน โดยมีแบบแผนการดำเนินชีวิตในแนวทางเดียวกัน เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม ร่วมกันเป็นพื้นฐานชุมชน มีการพัฒนาความรู้ความสามารถจากความรู้เดิม ที่เรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือปรีชาญาณท้องถิ่นผสมผสานเข้ากับกลวิธีที่สำคัญในการพัฒนาอย่างสมดุลและมีประสิทธิภาพ รวมตัวกันเป็นกลุ่มและองค์กรย่อย ๆ เพื่อช่วยเหลือและสร้างความเข้มแข็งให้สมาชิกแต่ละคน โดยพื้นฐานของความมีจิตสำนึกที่ต้องการจะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน มีความสมานสามัคคี มีความรัก มีน้ำใจ มีความเอื้ออาทรต่อกันโดยไม่มีการแบ่งแยกชนชั้น ฐานะ มีความสามารถที่พึ่งตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี มีความภูมิใจ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี (ชนาภา ศรีวิสรณ์, 2563)

วรรณกรรมเป็นส่วนหนึ่งในการถ่ายทอดชุมชนสันติสุขที่เป็นสังคมในอุดมคติ ชุมชนที่คนอยู่รวมกันพึ่งพาอาศัยกัน มีการรวมกันอยู่ในอาณาเขตและภายใต้กฎหมายหรือบังคับเดียวกัน โดยมีแบบแผนการดำเนินชีวิตในแนวทางเดียวกัน สอดคล้องกับ กุสุมา รักขมณี (2551) ที่กล่าวว่าวรรณกรรมมีบทบาทอย่างหนึ่งคือ แสดงความใฝ่ฝันของมนุษย์ซึ่งอยากมีสิ่งที่ไม่มีและอยากเป็นอย่างที่ไม่ได้เป็น ภาพชีวิตตามอุดมคติในวรรณกรรมจึงสะท้อนให้เราเห็นว่าสิ่งที่มีอยู่แล้วและสภาพที่เป็นอยู่แล้วเป็นเรื่องไม่น่าอภิรมย์เพียงใด จึงต้องมีจินตนาการสร้างภาพใหม่ขึ้นมา แต่ผู้อ่านก็ต้องรู้เท่าทันด้วยว่าชีวิตตามความเป็นจริงนั้นเป็นอย่างไร เพื่อจะเผชิญปัญหา หาทางแก้ไข หรือยอมรับให้ได้ การอ่านวรรณกรรมไม่ใช่การหลีกเลี่ยงหนีจากปัญหาในชีวิต

จริงไปสู่โลกแห่งความใฝ่ฝันตามอุดมคติ เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นวรรณกรรมก็จะเป็นเพียงยาหอมที่บำรุงจิตใจได้ชั่วคราวเท่านั้น แต่การอ่านวรรณกรรมคือความพยายามเข้าใจโลกมนุษย์ ภาพชีวิตตามอุดมคติเป็นประหนึ่งแรงจูงใจให้เราทำสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นต่างหาก

วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง อาณาจักรแห่งหัวใจของอัจฉริณี เป็นนามปากกาของ อัจฉาเพชรรัตน์ ที่ผ่านการคัดเลือกโครงการประกวดรางวัลเยาวชนรางวัลแว่นแก้ว และได้รับรางวัลรองชนะเลิศประเภทนวนิยาย ประจำปี 2551 อาณาจักรแห่งหัวใจได้ถ่ายทอดเรื่องราวจากสิ่งที่คิดและใฝ่ฝันที่อยากให้มีสถานที่อย่างอาณาจักรแห่งหัวใจนั้นจริง ๆ โดยมีแนวเรื่องเกี่ยวกับปัญหาเรื่องการยอมและไม่ยอมเปลี่ยนศาสนา เป็นเรื่องเล่าผ่านมุมมองของยาซีนหรือจักรภพ เด็กชายวัยรุ่นในครอบครัวมุสลิมในจังหวัดภาคเหนือของไทย พ่อของเขาเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามตั้งแต่วัยเด็กหลังจากรอดชีวิตจากภัยพิบัติน้ำป่าที่พัดพาคอรัลสูญหายไปหมด ส่วนแม่ของเขามีเชื้อสายไทยใหญ่ที่เปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม เมื่อมาแต่งงานกับพ่อ ยาซีนกับยามีละพี่สาวของเขาเกิดในครอบครัวมุสลิม และเติบโตในชุมชนมุสลิมเล็ก ๆ ท่ามกลางความแตกต่างในสังคม ความช่างสงสัยของเด็กชายทำให้ตั้งคำถามกับตนเองบ้างถามคนใกล้ขีดบ้างว่าแท้จริงแล้วอาณาจักรแห่งหัวใจ ซึ่งเป็นอาณาจักรที่ผู้คนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขนั้นเป็นอย่างไร

ชุมชนสันติสุข

ผู้ประพันธ์พยายามชี้ให้เห็นถึงลักษณะของชุมชนสันติสุขว่ามีลักษณะที่โดดเด่น คือ ลักษณะแห่งสันติสุขภายใน (Inner peace) หรือเรียกว่า สันติสุขส่วนตัว หมายถึง ความรู้สึกสภาวะที่สุขสงบเย็นภายในจิตใจ สอดคล้องกับ สุทิน นพเกตุ (2553) ทุตสันติภาพ ได้กล่าวในงานสนทนาสันติภาพสู่ต้นกล้าเยาวชนว่า ความสันติสุขส่วนบุคคล หรือสันติสุขในครอบครัว อันเกิดจากความรักที่บริสุทธิ์ ความรักที่เสียสละส่วนบุคคลโดยที่แท้จริง ด้วยการปลูกฝังสันติสุขในเรือนใจ จนกลายเป็น “เรือนเพาะชำเมล็ดพันธุ์ และต้นกล้าของสันติสุข และสันติภาพสากลของมวลมนุษยชาติ สันติสุข และสันติภาพ” จึงเป็นมรดกของ “ความรักที่แท้จริง” “ความเมตตา” ความพร้อมที่จะให้อภัย และความพร้อมที่จะให้โอกาสแก่เพื่อนมนุษย์ผู้หลงผิดอย่างปราศจากเงื่อนไข ซึ่งในเรื่องตัวละครก็สามารถมีความสุขด้วยตนเอง ตัวอย่าง จักรภพหรือยาซีนได้ย้ายมาอยู่ที่บ้านสวนแล้วเกิดความสุขส่วนตัว ซึ่งก็คือการมีความสุขภายใน

จิตใจของตนเอง มีเสรีในการทำทุกสิ่งในอาณาจักรแห่งหัวใจที่ค้นพบด้วยตนเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“...เราทุกคนอยู่ใน "อาณาจักรแห่งหัวใจ" ด้วยความสุข และมีเสรีในการทำทุกสิ่ง ลุงประจักษ์กับป้าแก้วไปโบสถ์ทุกวันอาทิตย์ ก้องเคยชวนผมไปด้วย เพื่อเรียนรู้และร่วมร้องเพลงกับพวกเขาในการสรรเสริญพระเจ้า ผมทำตามอย่างรู้สึกสนุกสนานโดยไม่คิดแบ่งแยก ในขณะที่เดียวกันผมก็สอนก้องให้ทำละหมาด ซึ่งก้องเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว แม่ใส่บาตรทุกเช้าที่หน้าสวน ท่านกรวดน้ำแผ่เมตตาให้พ่อและเพียงฝันเสมอ บอกว่าเพื่อให้ดวงวิญญาณทั้งสองดวงได้ไปสู่สุคติ แม่เคยไปปฏิบัติธรรมที่วัดใกล้ ๆ โรงเรียนเมื่อมีจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาพุทธ เมื่อกลับมาแม่ก็สวดมนต์และนั่งสมาธิ ผมเคยทำตามดูบ้างจากการเรียนรู้ในโรงเรียนเมื่อคุณครูนำพระภิกษุมาสอนวิชาพระพุทธศาสนา จึงได้รู้ว่าการนั่งหลับตานิ่ง ๆ ช่วงเวลาหนึ่ง ทำให้จิตใจที่เคยวอกแวกเป็นหนึ่งเดียวได้และนั่นอาจเป็นอุบายที่ช่วยทำให้เราได้รับความสงบในจิตใจ...” (น.236)

“...ที่คิดว่ากฎของศาสนาต่าง ๆ เป็นเรื่องละเอียดอ่อน และเป็นสิ่งที่เราต้องนำมาวิเคราะห์ที่ความให้ถูกต้อง เพื่อจะได้ไม่ทำแบบคิดเอาเอง มันเป็นเรื่องยาก แม้แต่ชาวพุทธเองก็ยังมีถือศีลห้ากันได้ครบน้อยมาก การพูดกันในวันนี้ของพวกเราเป็นเรื่องดี เพราะก่อให้เกิดปัญญา และเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเพื่อให้เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ถ้าเกิดความเข้าใจกันได้ในทุกศาสนา ก็คงไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้น...” (น.119)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าลักษณะแห่งสันติสุขภายใน หรือเรียกว่า สันติสุขส่วนตน ภายในเรื่องคือสภาวะทางจิตใจและสังคมสมานฉันท์กลมเกลียว ไม่มีความแบ่งแยก ผู้คนมีสิทธิและเสรีภาพ ทั้งลุงประจักษ์กับป้าแก้วไปโบสถ์ทุกวันอาทิตย์ ก้องทำการละหมาดแม่ที่ไปปฏิบัติธรรมที่วัด การที่ผู้ดูมองเห็นความสำคัญของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเพื่อให้เคารพความคิดเห็นซึ่งกัน ทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับความเคารพ ปราศจากการเอารัดเอาเปรียบ สอดคล้องกับ สุชาติ เศรษฐมาลินี (2559) ที่ให้ความหมายถึงสันติภาพเชิงบวกในงานที่ศึกษาว่า เป็นสภาวะทางจิตใจและสังคมสมานฉันท์กลมเกลียว มีความยุติธรรม และเท่าเทียมกันและเกียรติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตลอดจนความเห็นอกเห็นใจกันและกัน ในทาง

เดียวกันนักวิชาการหลายคน มองว่าสังคมที่มีสันติภาพเชิงบวกจะเป็นสถานะที่สังคมมีความสุข สงบสุข ปราศจากความรุนแรง ผู้คนมีสิทธิและเสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับความเคารพ ปราศจากการเอารัดเอาเปรียบ มีความยุติธรรม และสมดุลทางธรรมชาติ ซึ่งสถานะสันติภาพเชิงบวกนี้จะนำมาซึ่งสังคมที่มีสันติสุข (อภิญา ดิสสะมาน, ม.ป.ป.)

ลักษณะสันติสุขภายนอก (External peace) หรือเรียกว่า สันติสุขส่วนสังคม หมายถึงสถานะที่บุคคล สังคม หรือโลกไม่มีความเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความรัก สามัคคี มีเสรีภาพ เคารพในสิทธิมนุษยชน โดยมีความสุขที่เกิดจากความสัมพันธ์ที่ดี การคืนดี การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ลักษณะของชุมชนสันติสุขดังกล่าว คือ สถานะที่เป็นอิสระจากการถูกบีบคั้นทั้งทางกายหรือทางวัตถุ การบีบคั้นทางสังคม การบีบคั้นทางจิต และการบีบคั้นทางปัญญาลักษณะภายนอกที่สะท้อนความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย (อำภา จันทราภาศ, 2543)

1) ชุมชนที่มีสภาพรวมกันเป็นปึกแผ่นอย่างแน่นแฟ้นในทางกายภาพหรือรูปธรรม คือ สมาชิกของชุมชนมีศักยภาพ มีการพึ่งพาอาศัยและร่วมมือกันในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งของส่วนตัวและส่วนรวม ทั้งด้านอาชีพ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม การพัฒนาชุมชน การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ฯลฯ ในทางจิตวิญญาณ คือ สมาชิกของชุมชนมีค่านิยม ความเชื่อต่อสิ่งสูงสุดอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันและรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรู้สึกผูกพันกับชุมชน และสมาชิกในชุมชน มีความรักใคร่สามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ความช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“พี่ยามีละเป็นคนทำอาหารที่ปราศจากเนื้อสัตว์สำหรับพี่สรูฎมิ โดยเฉพาะ ผมต้องตื่นแต่เช้าเพื่อนำไปให้เขา แม่นำเสื้อที่มีขายในร้านให้เขา ผลัดเปลี่ยน ผมรู้สึกดีใจที่แม่กับพี่ไม่รังเกียจและช่วยเหลือให้พี่สรูฎมิอยู่ที่บ้านของเรา แม่บอกว่าความเมตตาเป็นสิ่งที่เราควรมี รวมทั้งความกรุณาช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ทั้งศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามก็นั่นในเรื่องการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน” (น.56)

จะเห็นได้ว่า พี่ยามีละเป็นคนทำอาหารที่ปราศจากเนื้อสัตว์สำหรับพี่สรูฎมิโดยเฉพาะ แสดงให้เห็นถึงการช่วยเหลือกันของสมาชิกในสังคม ที่ถึงแม้จะมีความแตกต่างในด้านของความเชื่อและการปฏิบัติแต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ สมาชิกของชุมชนมีค่านิยม ความเชื่อต่อสิ่งสูงสุดอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน ซึ่งจากตัวอย่างคือการที่ทั้งศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามก็นั่นในเรื่องการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อีกทั้งรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ถึงแม้จะมี

ความแตกต่างทางศาสนา แต่ทุกคนในชุมชนมีความรักใคร่สามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ความช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างกัน

2) ชุมชนมีศักยภาพที่พึ่งพิงตนเองได้ในระดับที่สูง โดยที่ทุนแรงงานทรัพยากร เพื่อการยังชีพของครอบครัวตนเอง แม้จะมีการพึ่งพิงภายนอกก็อยู่ในลักษณะที่ชุมชนมีอำนาจในการจัดการ การเลือกสรร การตัดสินใจต่อส่วนรวมสูง ไม่ว่าจะด้านอาชีพ การศึกษา การกินอยู่ ประเพณี การรักษาพยาบาล ตัวอย่างการพัฒนาชุมชนให้ดูสวยงามและเป็นเมืองที่นักท่องเที่ยวสนใจ มีดังนี้

“ผมเดินกลับบ้านไปเรื่อย ๆ ตามทางเท้า มันดูสวยงามขึ้นด้วยดอกไม้ที่ตกแต่งในกระเบะทำจากปูนปั้นแล้วลงสีให้เหมือนดอกไม้ นายกเทศมนตรีคนใหม่กำลังพยายามทำให้เจริญขึ้น อาจเพราะเป็นเมืองที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ เนื่องจากยังคงมีความเขียวชอุ่มของต้นไม้และป่าเขามากกว่าที่อื่น สีสนของไม้ดอกไม้ช่วยทำให้เมืองดูมีชีวิตชีวากว่าแต่ก่อน” (น.104)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า ทางเท้ามันดูสวยงามขึ้นด้วยดอกไม้ที่ตกแต่งในกระเบะทำจากปูนปั้นแล้วลงสีให้เหมือนดอกไม้ นายกเทศมนตรีคนใหม่กำลังพยายามทำให้เจริญขึ้น อาจเพราะเป็นเมืองที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ การพัฒนาชุมชนให้ดูสวยงามและเป็นเมืองที่นักท่องเที่ยวสนใจถือเป็นสิ่งหนึ่งที่ชุมชนให้ความสนใจ มองเห็นจุดที่ควรพัฒนาของชุมชนที่สามารถนำไปต่อยอดในด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชน สอดคล้องกับ ศิริ ฮามสุโพธิ์ ที่กล่าวถึงลักษณะที่ชุมชนมีอำนาจในการจัดการ การเลือกสรรสิ่งดี ๆ ให้แก่ชุมชน ในการที่หมู่บ้านจะพึ่งตนเองได้นอกจากจะทำให้สามารถปรับตัวและรักษาความสมดุลระหว่างภายในชุมชนกับกระแสโลกาภิวัตน์ได้แล้ว ยังเป็นการแก้ไขภาวะเศรษฐกิจ ที่เผชิญอยู่ในปัจจุบันด้วย (ศิริ ฮามสุโพธิ์, 2555)

3) ชุมชนที่พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้สร้างภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ การบริหารจัดการ การครองวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี ฯลฯ มีผลให้ชุมชนมีความรู้ความสามารถที่พัฒนาตนเองและถ่ายทอดความรู้นั้นได้อย่างต่อเนื่อง (อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยานงค์, 2540) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ลุงอาลีสร้างบ้านหลังใหม่ถัดจากโรงเรียนในหมู่บ้านไปไม่กี่ไกลนัก มีรั้วล้อมรอบเป็นบริเวณกว้าง มีห้องหลายห้อง ผมเคยเข้าไปดูพร้อมพี่กับแม่ในวันที่เราไปช่วยกันทำความสะอาด ตัวบ้านสองชั้นเป็นครึ่งตึกครึ่งไม้ทำ

อย่างประณีต ทั้งพื้นและผนังล้วนเป็นไม้สัก ลุงบอกว่าจะทำให้บ้านหลังนั้น เป็นโรงเรียนสอนเด็ก ๆ ลูกหลานของคนมุสลิม และใช้เป็นสุเหร่าที่ถาวร ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญของคนที่นับถือศาสนาอิสลาม เพื่อประกอบศาสนพิธีต่าง ๆ” (น.9)

จะเห็นได้ว่า ชุมชนที่พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่องโดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ สร้างภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่าง ๆ รวมถึงด้านการศึกษา วรรณกรรมอาณาจักรแห่งหัวใจได้ถ่ายทอดลักษณะของชุมชนสันติสุขได้อย่างเด่นชัด สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตน และชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง สมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง จนเป็นวิถีของชุมชนภายใต้การสนับสนุนของผู้นำองค์กรชุมชนในลักษณะเปิดโอกาสให้กับสมาชิกทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วมโปร่งใส สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ ร่วมคิด ตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตามและประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการชุมชน สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุก ๆ ด้านของชุมชนที่มุ่งการพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คน และมุ่งหวังการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอกเป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้านชุมชนอื่น ๆ ท้องถิ่นภาคราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการและอื่น ๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน

องค์ประกอบของชุมชนสันติสุข

1. กลุ่มคน: หลากหลายแต่ไม่แตกแยก

ชุมชนสันติสุขในวรรณกรรมอาณาจักรแห่งหัวใจ ผู้ประพันธ์พยายามที่จะถ่ายทอดให้เห็นถึงชุมชนสันติสุขที่ประกอบสร้างจากการสร้างตัวละครที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีความหลากหลายทางศาสนาที่แสวงหาชุมชนสันติสุข การสร้างฉากแห่งสันติภาพที่คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข รวมถึงการใช้วาทกรรมทางศาสนาในการประกอบสร้างชุมชนสันติสุขให้เกิดขึ้นจริง

1.1 ยาซีน ตัวละครผู้แสวงหาอาณาจักรแห่งหัวใจ

ตัวละครที่สำคัญที่สุดในนวนิยายเรื่องนี้คือ ยาซีนหรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าจักรภพ ชื่อยาซีนมีความหมายว่า “หัวใจของคัมภีร์” ซูเราะห์ยาซีน (Surah Yasin) ปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่งมีสาระสำคัญกล่าวถึงหลักความเชื่อ การสร้างความเข้มแข็งให้จิตใจผู้ศรัทธา ชื่อยาซีนจึงมีนัยหมายถึง ความเข้มแข็ง พอกับแม่ของยาซีนเคยนับถือศาสนาพุทธ ต่อมาเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม ยาซีนมีพี่สาวชื่อยามีละหรือทอรุ่ง และน้องสาวชื่อนัสรีนหรือเพียงฝัน ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นวิถีทางชีวิตของยาซีน ว่ามีความพยายามแสวงหาถึงอาณาจักรแห่งหัวใจที่ทุก ๆ ศาสนาสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข แต่ในชีวิตประจำวัน ยาซีนก็ปฏิบัติตามหลักทางศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัดไม่บกพร่อง ยาซีนเป็นเด็กฉลาดที่มีความสงสัยมากมายที่ต้องการหาคำตอบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ผมยังไม่รู้ว่าศาสนาคืออะไร รู้แต่ว่าคนเราจำเป็นต้องนับถือศาสนาใดศาสนาหนึ่ง เพื่อเวลาที่ถูกถามจะได้ตอบได้ พี่ทอรุ่งซึ่งผมชอบเรียกว่าพี่ยามีละบอกว่า เมื่อโตขึ้นผมจะรู้เอง ยิ่งถ้าเราทำความเข้าใจกับพระคัมภีร์ แล้วเราจะรู้ว่าไม่มีสิ่งใดที่ดีกว่าคำสอนของพระเจ้า ทำให้เด็กวัยห้าขวบอย่างผมในขณะนั้นอยากอ่านหนังสือได้เก่ง ๆ เพื่อจะได้รู้เรื่อง ...” (น.7)

ในการนำเสนออาณาจักรแห่งหัวใจของยาซีน ผู้ประพันธ์พยายามที่จะถ่ายทอดให้เห็นผ่านความฝันของยาซีน ว่าลักษณะของอาณาจักรเป็นอย่างไร โดยผู้ประพันธ์แบ่งอาณาจักรแห่งหัวใจออกเป็นอาณาจักรที่มีอยู่จริงสามารถอยู่อาศัยได้จริง และอาณาจักรที่เกิดขึ้นในความฝันซึ่งเป็นอาณาจักรแห่งหัวใจที่ยาซีนมีความหวังอยากให้เกิดขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“คืนนั้นผมนอนไม่หลับ รู้สึกตื่นเต้นที่จะได้เดินทางไปเชียงใหม่ และตอนใกล้รุ่งผมก็ฝันว่าไปยังดินแดนแห่งนั้นอีกครั้ง ที่ซึ่งผมได้พบกับใครคนหนึ่ง แต่ในครั้งนี่ผมไม่เห็นใคร นอกจากความเขียวชอุ่มและความร่มครึ้มของแมกไม้ที่ขึ้นอยู่เต็มไปหมด ผมพยายามเดินตามหาชายผู้นั้นแต่ก็พบกับความว่างเปล่า และก่อนที่ผมจะตื่นขึ้น เสียงหนึ่งก็ดังอยู่ในโสตประสาทราวกับมีใครกระซิบอยู่ที่ริมหูว่า "ยาซีน เธอได้พบอาณาจักรแห่งหัวใจของเธอแล้ว จงเรียนรู้และเข้าใจในแก่นของพระคัมภีร์ดังชื่อของเธอ ขอให้มีความสุขในอาณาจักรแห่งนี้” (น.219)

จะเห็นได้ว่ายาซินฝันถึงอาณาจักรแห่งหนึ่ง ซึ่งช่วงแรกของวรรณกรรมผู้ประพันธ์พยายามที่จะให้เห็นเป็นบุคคล โดยใช้คำว่าใครคนหนึ่งยืนอยู่ แต่ไม่เห็นใบหน้าของท่าน เสียงที่เปล่งออกมาดังกังวานและเต็มเปี่ยมไปด้วยความเมตตา ให้ได้ยินเสียงและมีการโต้ตอบระหว่างยาซินและใครคนนั้น แต่เมื่อถึงช่วงท้ายของวรรณกรรมที่ยาซินค้นพบอาณาจักรหัวใจของตนเองได้แล้ว ผู้ประพันธ์แทนตัวใครคนนั้นเป็นเสียงดังที่อยู่ในโสตประสาทกระซิบอยู่ที่ริมหูว่า ยาซิน เธอได้พบอาณาจักรแห่งหัวใจของเธอแล้ว จงเรียนรู้และเข้าใจในแก่นของพระคัมภีร์ตั้งชื่อของเธอ ขอให้มีความสุขในอาณาจักรแห่งนี้ นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงอาณาจักรที่มีอยู่จริง เป็นอาณาจักรแห่งหัวใจที่เป็นความสบายใจของยาซิน นั่นคือความรู้สึกเป็นอิสระ ที่ทุกคนมีความแตกต่างกันแต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ปราศจากโรคภัย อยู่ในชุมชนที่ปลอดภัย ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“เราซึ่งจักรยานไปกันคนละคัน พี่สรุฉุมิทำตัวเหมือนเด็ก ๆ หยอกเย้าพวกเราให้ได้หัวเราะสนุกสนาน ผมมีความสุขมากกว่าที่ต้องอยู่ในบ้านซึ่งเป็นเพียงห้องแคบ ๆ แม้มันจะให้ความสะดวกสบายหลายอย่างมากกว่าบ้านเชิงดอย แต่อากาศที่อุดอู้จนต้องใช้พัดลมช่วยเป่า ไม่เหมือนกับอากาศบริสุทธิ์ที่มาจากต้นไม้อิงซึ่งขึ้นร่มครึ้มทั้งสองข้างทาง ในสวนนั้นโล่งไม่แออัดทำให้รู้สึกสบายกายและหายใจได้อย่างปลอดโปร่งยิ่งบ้านของสุชาดาด้วยแล้ว มีบริเวณที่ร่มครึ้มไปด้วยต้นมะม่วงและผลไม้อื่น ๆ อีก ผมรู้สึกเป็นอิสระจนไม่อยากกลับบ้านในเมืองเลยทีเดียวน” (น.33)

“...ลุงประจักษ์กับป้าแก้วเป็นคนนำผลผลิตจากสวนไปขายที่ตลาด บางครั้งผมกับก้องซึ่งอยู่ในวัยไล่เลี่ยกันก็ไปช่วยบ้างในวันที่ไม่ต้องไปโรงเรียน พี่สรุฉุมิแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งให้ทั้งครอบครัวของลุงประจักษ์และครอบครัวของผม ส่วนเขาเองก็ยังวาดภาพในเวลาว่างเพื่อนำไปฝากขายกับเพื่อนในตัวเมืองเชียงใหม่ รวมทั้งช่วยสอนผมกับก้องจนเราสองคนสามารถวาดภาพได้ดีขึ้น แม้ของผมมีคุณภาพแข็งแรงจากการได้ออกแรงปลูกผัก อีกทั้งยังได้อากาศที่ดีและอาหารธรรมชาติ จึงทำให้โรคร้ายอย่างมะเร็งไม่กลับมาอีก พี่ยามีละเรียนจบแล้ว เธอไปเป็นครูในโรงเรียนของผมได้ไม่ถึงปี ...” (น.235)

นอกจากผู้ประพันธ์จะให้ตัวละครยาซินมีความสงสัยในเรื่องต่าง ๆ แล้วผู้ประพันธ์ยังแสดงให้เห็นแนวคิดในเรื่องของธรรมชาติและภัยพิบัติ ความเปลี่ยนแปลงของโลกใบนี้ สาเหตุที่เกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งหากผู้คนในชุมชนรวมกันก็จะเป็นพลังที่จะหยุดยั้งภัยพิบัติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาวะโลกร้อน น้ำท่วม น้ำป่า การร่วมมือร่วมใจภายในชุมชน ความห่วงใยซึ่งกันและกันก็จะเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะนำพาสังคมไปสู่สังคมแห่งสันติสุข ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“คุณครูยังบอกอีกว่า สาเหตุของภาวะโลกร้อนนั้นเกิดจากน้ำมือของคนบนโลกนี้ การตัดไม้ทำลายป่า การใช้พลังงานอย่างสิ้นเปลือง รวมถึงการเผาป่าในฤดูใบไม้ร่วงทุก ๆ ปี ทำให้เกิดไฟและกลุ่มควันปกคลุมทั่วท้องฟ้าเห็นอยู่เจเนตา ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่เกิดขึ้น มีผลกระทบคือทำให้เกิดภาวะเรือนกระจก ชั้นบรรยากาศที่ห่อหุ้มโลกอยู่จะเบาบางลงจนทำให้แสงอาทิตย์ส่องโลกมากเกินไป น้ำแข็งในขั้วโลกเหนือจึงละลาย ในอนาคตอาจเกิดน้ำท่วมในหลายจังหวัดทางภาคใต้และภาคกลางในหลาย ๆ พื้นที่แม้สิ่งเหล่านั้นจะยังไม่ ...” (น.104-105)

1.2 สรรุฒิ ผู้เข้าใจความแตกต่างทางศาสนา

ตัวละครที่ผู้ประพันธ์ให้เป็นผู้ที่คลายความสงสัยทั้งหลายของยาซิน ก็คือตัวละคร สรรุฒิ สรรุฒิเป็นอาสาสมัครหนุ่มขององค์กรทางศาสนาแห่งหนึ่ง เข้ามาอยู่ในชุมชนเพื่อเผยแพร่ศาสนา สรรุฒิอัยยาศัยดี เชี่ยวชาญในเรื่องศิลปะจึงมาช่วยสอนวาดรูประบายสีในโรงเรียน นักเรียนชอบสรรุฒิมากโดยเฉพาะยาซิน สรรุฒิถูกทำร้ายจึงต้องกลับกรุงเทพฯ แต่เขียนจดหมายถึงยามีละเพราะมีความชอบพอยามีละ โดยส่งให้ยาซิน แม้สรรุฒิจะชอบพอยามีละมาก แต่ไม่ยอมเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม เพราะเชื่อว่าทุกศาสนาล้วนสอนให้ทุกคนเป็นคนดี สรรุฒิลาออกจากองค์กรที่มาเผยแพร่ศาสนาและกลับมาที่ชุมชนอีกครั้งโดยขอพบแม่ของยามีละเพื่อแสดงความจริงใจ สรรุฒิมั่นคงต่อความรู้สึกของตนเอง คือความรักที่มีต่อยามีละ โดยติดตามข่าวคราวและคอยช่วยเหลือเมื่อครอบครัวของยามีละเดือดร้อน ความดีและความมั่นคงของสรรุฒิทำให้แม่ตัดสินใจไปอยู่กับสรรุฒิที่เชียงใหม่ สรรุฒิตั้งโรงเรียนอนุบาลและได้แต่งงานกับยามีละโดยไม่เปลี่ยนศาสนาและไม่ขัดขวาง ยามีละซึ่งยังคงนับถือศาสนาอิสลามดังเดิม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“สำหรับพี่คิดว่า พระผู้เป็นเจ้าน่าจะมีพระองค์เดียว แท้จริงแล้ว พระองค์มีเมตตาสูงมากต่อมนุษย์ทุกคน รวมทั้งสัตว์ต่าง ๆ บนโลกนี้ การที่กฎหรือหลักปฏิบัติไม่เหมือนกันอาจเป็นเพราะศาสนาเกิดต่างกันหลายพื้นที่ และสิ่งแวดล้อมได้พาให้เป็นไปตามความเหมาะสม แม้แต่พระพุทธศาสนาเอง ก็ไม่ได้ห้ามไม่ให้กินเนื้อสัตว์ พระพุทธเจ้าท่านเล็งเห็นถึงอนาคตอันยาวไกลว่า หากบัญญัติข้อนี้ไว้คงจะไม่มีคนยอมออกบวช แต่ถ้าวันใดเมื่อผู้ถือบวชก้าวเข้ามาในร่มกาสาพัสดุ แล้วศึกษาถึงหลักการและเหตุผลต่าง ๆ ที่เป็นสังฆธรรม เขาก็จะรู้ว่า การกินเนื้อสัตว์เป็นการเบียดเบียนสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่ร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย ทั้งสิ้น” (น.117)

จะเห็นได้ว่า สรรพคุณเป็นตัวละครหนึ่งที่ประกอบสร้างสังคมแห่งสันติสุข นั่นก็คือการเข้าใจถึงความแตกต่างของศาสนา กฎหรือหลักปฏิบัติไม่เหมือนกัน ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่สรรพคุณจะเป็นที่ฟังของยาซินในข้อคำถามต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งในช่วงที่บ้านของยาซินลำบากก็เป็นสรรพคุณที่ยื่นมือเข้ามาช่วยโดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ

1.3 ยามีละ ภาพแทนของคนคิดต่างแต่ไม่แตกแยก

อีกตัวละครหนึ่งที่ค่อนข้างสำคัญก็คือยามีละหรือทอรุ่ง หมายถึง สายรุ้งสองสายที่ถักทอเชื่อมกันอย่างงดงามในวันที่ทอรุ่งเกิด ส่วนยามีละเป็นภาษาอาหรับแปลว่าดีหรือสวย ยามีละนับถือศาสนาอิสลามและเคร่งศาสนามาก ยามีละเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาหลังจากนั้นจึงอยู่บ้านเรียนการบ้านการเรือนและค้าขาย ต่อมาสมัครเรียนต่อคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งเรียนที่บ้านได้ ทุกวันตอนเย็นจะไปเรียนพระคัมภีร์และปฏิบัติตามภารกิจทางศาสนาอย่างเคร่งครัด ยามีละพบสรรพคุณซึ่งเป็นสมาชิกขององค์กรหนึ่งมาเผยแพร่ศาสนา สรรพคุณแสดงท่าทีเปิดเผยว่าชอบยามีละ ยามีละเองก็เช่นกัน แม้ยามีละจะชอบสรรพคุณมากเพียงใด แต่ก็ยังคงปฏิเสธเพราะสรรพคุณไม่ยอมเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม ในที่สุดทั้งสองก็แต่งงานกันโดยต่างฝ่ายต่างก็นับถือศาสนาของตน โดยภายในเรื่องผู้ประพันธ์จะพยายามให้ตัวละครยามีละมีการถกเถียงกับสรรพคุณเรื่องศาสนาหรือวัฒนธรรมที่ต่างกันเสมอ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“การทำควมดีมีวันจบสิ้นด้วยหรือ คุณคงเข้าใจผิดในสิ่งที่พวกเรา
ทำ ผมเป็นเพียงคนหนึ่งที่เห็นว่าแท้ที่จริงแล้ว พระผู้เป็นเจ้าคือสิ่งสูงสุดเพียง
หนึ่งเดียว เราไม่ควรแบ่งแยกและทำร้ายกันแค่เพียงมีความคิดที่ไม่ตรงกัน”

"นั่นเป็นความคิดของคุณ และถ้าหากเป็นเช่นนั้นได้ก็คงดี แต่คุณจะไม่
เกลียดหรือว่าไม่มีความต่างในโลกนี้" (น.54)

จะเห็นได้ว่า การที่ตัวละครทั้งสองมีการถกเถียงกันนั้นเป็นการถกเถียงกันในเรื่องที่เป็นข้อเท็จจริง ซึ่งนำไปสู่การยอมรับความเป็นจริง แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่วรรณกรรมถ่ายทอดถึงแม้จะมีสภาพที่ไม่น่าอภิรมย์และหดหู่เพียงใด แต่ก็เพื่อนำไปสู่การเผชิญปัญหา หาทางแก้ไข และยอมรับให้ได้เพื่อนำไปสู่การมีชุมชนสันติสุขที่แท้จริง สอดคล้องกับ กุสุมา รักษมณี (2551) ที่กล่าวว่าการอ่านวรรณกรรมไม่ใช่การหลีกเลี่ยงหนีจากปัญหาในชีวิตจริงไปสู่โลกแห่งความใฝ่ฝันตามอุดมคติ เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นวรรณกรรมก็จะเป็นเพียงยาหอมที่บำรุงจิตใจได้ชั่วคราวเท่านั้น แต่การอ่านวรรณกรรมคือความพยายามเข้าใจโลกมนุษย์ ภาพชีวิตตามอุดมคติเป็นประหนึ่งแรงจูงใจให้เราทำสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นต่างหาก

วรรณกรรมมีอีกหลากหลายตัวละครที่มีความแตกต่างกันทั้งในแง่ของศาสนา หน้าตา เชื้อชาติที่อยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะตัวละครโลลา จากในวรรณกรรมได้เล่าว่าโลลาหรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าลีลาวดีเป็นเพื่อนสมัยประถมศึกษาของยามีละ พ่อของเธอเป็นชาวต่างชาติซึ่งมาเผยแผ่ศาสนาคริสต์และพบรักกับคนในท้องถิ่น ต่อมาเขาก็กลับไปโดยให้เธออยู่กับแม่และป้า ซึ่งเปลี่ยนจากการนับถือศาสนาพุทธไปเป็นคริสต์ โลลาเติบโตที่นี่จนถึงอายุ 11 ปี พ่อของเธอจึงมารับไปอยู่ที่ต่างประเทศ เธอเป็นตัวละครที่ช่วยสร้างโอกาสให้ยามีละและสรุฎมิได้สนิทกัน ในหลากหลายครั้งรวมถึงเป็นเพื่อนที่ดีของยามีละด้วย หรือตัวละครลุงอาลี พ่อของลุงอาลีมีเชื้อสายจีนฮ่อแต่นับถือศาสนาอิสลาม ลุงอาลีรูปร่างผอม สูง ผิวคล้ำ ไม่ค่อยยิ้มเคร่งครัดศาสนาอิสลาม เป็นอัญญาที่สมบูรณ์คนแรกในชุมชนแห่งนี้ ลุงสร้างบ้านหลังใหม่มีหลายห้องเพื่อเป็นโรงเรียนสอนเด็ก ๆ ลูกหลานของคนมุสลิม และใช้เป็นสุเหร่าถาวรเพื่อประกอบศาสนพิธีต่าง ๆ ลุงอาลีเป็นคนเข้มงวดและคอยอบรมความประพฤติของยาซินและยามีละ จะเห็นได้ว่าความแตกต่างทั้งหลายนั้นไม่ได้เป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งใด ๆ หากเราเคารพพร้อมที่จะรับฟังและพยายามยอมรับความแตกต่างของคนในชุมชน รวมถึงการร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันและพัฒนาชุมชนให้เกิดเป็นชุมชนแห่งสันติสุข

2. สถานที่แห่งสันติสุข: การสร้างฉากในฝัน

วรรณกรรมเรื่องอาณัติกรแห่งหัวใจ ผู้ประพันธ์พยายามที่จะถ่ายทอดการสร้างฉากแห่งสันติภาพในชุมชน โดยที่ในเรื่องลักษณะของชุมชนสันติสุขนั้นจะมีลักษณะสภาวะที่บุคคลสังคม หรือโลก ไม่มีความเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความรักสามัคคี มีเสรีภาพ เคารพในสิทธิ

มนุษย์ชน โดยมีความสงบสุขที่เกิดจากความสัมพันธ์ที่ดีและการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี ตัวอย่าง
สรุทธิสังจดหมายให้แกยามีละ

“...ทว่าในขณะที่ความรู้สึกว่างเปล่านั้นได้รู้ผมยิ่งขึ้นกว่าเดิมมาก
นับแต่ที่ได้พบคุณ คุณอาจไม่เชื่อว่าผมชอบชีวิตในชนบทมาก ระหว่างที่ได้พัก
รักษาตัวอยู่นั้นผมรู้สึกว่ามันคือชีวิตที่ผมใฝ่หามานาน การอยู่กับธรรมชาติอัน
งดงามและไม่ต้องตื่นนอนไขว่คว้ามากมาย อย่างที่เรียกว่า “อยู่แบบพอเพียง”
มีใครสักคนหนึ่งที่เรารัก สร้างครอบครัวขึ้นมาด้วยหนึ่งสมองและสองมือ...”

(น.71)

จะเห็นได้ว่า สิ่งที่อยู่ประพันธ์ต้องการจะถ่ายทอดโดยผ่านจดหมายที่สรุทธิสังให้ยามีละ
คือการอธิบายให้เห็นถึงชีวิตที่ใฝ่หา นั่นก็คือการอยู่กับธรรมชาติอันงดงามและไม่ต้องตื่นนอน
ไขว่คว้ามากมาย อย่างที่เรียกว่า “อยู่แบบพอเพียง” มีใครสักคนหนึ่งที่เรารัก สร้างครอบครัว
ขึ้นมาด้วยหนึ่งสมองและสองมือ นอกจากนี้ในเรื่องยังมีการสร้างฉากแห่งสันติสุขผ่าน
อาณาจักรในจินตนาการ ภาพชีวิตในอุดมคติจากวรรณกรรม ตัวอย่าง ยาซีนฝันถึงอาณาจักร
แห่งหัวใจ

“บ้านหลังใหม่ของเราในสวน “อาณาจักรแห่งหัวใจ” เริ่มมีดอกไม้ขึ้น
มากมายจากการช่วยกันปลูกของแม่ พืยามีละ ผม และพี่สรุทธิ รวมทั้งพี่ซม๊ก
สวนครัวที่สามารถนำมาทำอาหารแทบทุกชนิด นอกจากผักแล้วเรายังมีไม้ผล
เช่น มะม่วง ลำไย ลิ้นจี่ น้อยหน่า กล้วยอีกหลากหลายพันธุ์รวมทั้งพี่ซม๊ก
สมุนไพรที่พี่สรุทธิปลูกไว้กินเป็นยาอย่างขิง ข่า ตะไคร้ โพลี กระชาย และอื่น
ๆ อีกหลายชนิด ซึ่งนำรายได้มาให้อย่างต่อเนื่อง

ลุงประจักษ์กับป้าแก้วเป็นคนนำผลผลิตจากสวนไปขายที่ตลาด
บางครั้งผมกับก้องซึ่งอยู่ในวัยไล่เลี่ยกันก็ไปช่วยบ้างในวันที่ไม่ต้องไปโรงเรียน
ที่สรุทธิแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งให้ทั้งครอบครัวของลุงประจักษ์และครอบครัวของ
ผม ส่วนเขาเองก็ยังวาดภาพในเวลาว่างเพื่อนำไปฝากขายกับเพื่อนในตัวเมือง
เชียงใหม่ รวมทั้งช่วยสอนผมกับก้องจนเราสองคนสามารถวาดภาพได้ดีขึ้น
แม่ของผมมีสุขภาพแข็งแรงจากการได้ออกแรงปลูกผัก อีกทั้งได้อากาศที่ดี
และอาหารธรรมชาติ จึงทำให้โรคร้ายอย่างมะเร็งไม่กลับมาอีก พืยามีละเรียน
จบแล้ว เธอไปเป็นครูในโรงเรียนของผมได้ไม่ถึงปี ...” (น.235)

จะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์พยายามที่จะบรรยายฉากให้เห็นถึงสิ่งแวดล้อม ความสงบที่แท้จริงแล้วคือสถานที่ที่มีครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่น ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ล้อมรอบไปด้วยต้นไม้ทุกต้นดูเหมือนมีชีวิตชีวา ดินแดนแห่งนี้อบอวลไปด้วยกลิ่นหอมระคนกับความสดชื่นสะอาด ดอกไม้สีสดใสขึ้นอยู่สลักับสีเขียวของต้นไม้ใหญ่เต็มไปหมด

บทสรุป

ความเป็นจริงในวรรณกรรมโดยทั่วไป ไม่ว่าจะเขียนของต่างชาติหรือของไทยเองก็ตาม ปรากฏการณ์สำคัญอย่างหนึ่งที่เราไม่อาจปฏิเสธได้ก็คือ วรรณกรรมเป็นกระจกเงาที่สะท้อนภาพทางสังคมและเป็นดัชนีชี้แนวของกระบวนการทางวัฒนธรรม ตลอดจนเสนอให้เห็นการยึดถือคุณค่าต่าง ๆ ของคนในสังคมแต่ละยุคสมัย ความเป็นไปทางการเมือง ความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่สะท้อนออกมาให้เราได้จากคนอ่าน และคนเขียน (สุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2537) วรรณกรรมเป็นสิ่งผูกพันกับสังคมและเป็นสมบัติร่วมของทุกยุคทุกสมัยทุกถิ่น การศึกษาวรรณกรรมจึงต้องควบคู่กับสังคม (เจตนา นาควัชระ, 2521) ในการศึกษาวรรณกรรมจึงต้องมีการวิเคราะห์แนวคิดทางด้านสังคมที่ปรากฏในงานวรรณกรรมเหล่านั้น ซึ่งต้องอาศัยทักษะในด้านความเข้าใจต่อความคิดและสังคมที่มีผลต่องานวรรณกรรมชิ้นนั้น ๆ เป็นอย่างดี จึงจะสามารถวิเคราะห์และตีความหมายของสัญลักษณ์เหล่านั้นได้

การสร้างชุมชนสันติสุขในวรรณกรรมเรื่องอาณาจักรแห่งหัวใจก็เป็นหนึ่งในวรรณกรรมที่ผู้ประพันธ์พยายามสะท้อนให้เห็นถึงอาณาจักรในอุดมคติที่มีชื่อว่า “อาณาจักรแห่งหัวใจ” ผู้ประพันธ์ถ่ายทอดชุมชนสันติสุขแบ่งเป็นลักษณะแห่งสันติสุขภายใน หรือเรียกว่า สันติสุขส่วนตน และลักษณะสันติสุขภายนอก หรือเรียกว่า สันติสุขส่วนสังคม องค์ประกอบ การสร้างชุมชนสันติสุขที่จะถ่ายทอดให้เห็นถึงชุมชนสันติสุขที่ประกอบสร้างจากการสร้างตัวละครที่มีความหลากหลายแต่ทุกคนก็ต่างแสวงหาชุมชนสันติสุข

เอกสารอ้างอิง

- กุสุมา รักขมณี. (2551). **อาณาจักรแห่งหัวใจ**. นานมีบุ๊คส์.
 เจตนา นาควัชระ. (2521). **ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี**. ดวงกมล.

- ชนาภา ศรีวิสรณ์. (2563). กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธีเชิงบูรณาการของชุมชนดอยช้างจังหวัดเชียงราย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชนาภา ศรีวิสรณ์, พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, และชันทอง วัฒนประดิษฐ์. (2561). แนวทางการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษาชุมชนชาวไร่กาแฟดอยช้าง. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์มจร, 6(1), 284-297.
- ณัฐรุฒ ททรัพย์อุปถัมภ์. (2558). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 3). มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูงการเสริมสร้างสังคมสันติสุข รุ่นที่ 6. (2559). รายงานการศึกษาเรื่องสันติสุขเกิดได้ภายใต้ความแตกต่าง. SlideShare. <https://www.slideshare.net/tarayasri/ss-66197843>
- ประเวศ วะสี. (2559). สันติวิธีกับสิทธิมนุษยชน. สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2557). พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัชรินทร์ แก่นจันทร์. (2563). การโต้กลับวาทกรรมการเมืองในเรื่องสันของ ลาวคำหอม. วารสารวิชาการบัณฑิตศึกษาและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, 10(2), 87-96.
- วิสิษฐ คิดคำส่วน. (2557). วาทกรรมความขาว: อัตลักษณ์ความงามของผู้หญิงลาวในวัฒนธรรมสมัยใหม่ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ศิริ ฮามสุโพธิ์. (2555). การพัฒนาศักยภาพการพึ่งตนเองในระดับหมู่บ้าน. วารสารการบริหารปกครอง, 1(1), 87-125.
- สถาบันพระปกเกล้า. สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล. (2561). การเสริมสร้างสังคมสันติสุข รุ่นที่ 8. <https://www.mukdahan.go.th/>
- สุชาติ เศรษฐมาลินี. (2559). การสร้างสันติภาพในสังคมพหุลักษณะทางศาสนาชาติพันธุ์: กรณีศึกษามุสลิมในภาคเหนือของประเทศไทย. วารสารธรรมศาสตร์, 35(2), 1-29.
- สุชาติ สวัสดิ์ศรี. (2537). นักเขียนหนุ่ม. ประพันธ์สำสน.

- สุทิน นพเกตุ. (2553). **สนทนาสันติภาพสู่ต้นกล้าเยาวชน**. มูลนิธิสหพันธ์สันติภาพสากล (ประเทศไทย). <https://upf.or.th/2010/index.php>
- สุภัค มหาราการ, นิธิอร พรอำไพสกุล, และวิพุธ โสภวงค์. (2562). **ความสุขในความหลากหลายทางวัฒนธรรม**. สันติศิริการพิมพ์.
- อภิญา ดิสสะมาน. (ม.ป.ป.). **ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขภายใต้สันติวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนบึงคอกไทร**. สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า.
- อริยา เศวตมาร. (2542). นักพัฒนากับบทบาทในการสร้างความหมายใหม่ของ "ชุมชน" ใน นครศรี เพ็ชรประเสริฐ (บรรณาธิการ), **เศรษฐศาสตร์การเมือง เอ็นจีโอ 2000**. ศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อชฌาฐิณี. (2554). **อาณาจักรแห่งหัวใจ** (พิมพ์ครั้งที่ 3). นานมีบุ๊คส์.
- อำภา จันทราภาศ. (2543). **ทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน** [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์. (2540). **ระบบการศึกษากับชุมชน กรอบความคิดและข้อเสนอเพื่อการศึกษาวิจัย**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ประเด็นที่น่าขบคิดบางประการ กรณีผู้สอนภาษาอังกฤษระหว่างผู้สอน
ที่เป็นเจ้าของภาษาและผู้สอนที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา ในบริบทการสอน
ภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ

Some Thoughtful Points: The Case of English Teachers between Native
and Non-Native Teachers in the Context of Teaching English
as a Foreign Language

เอษณ ยามาลี* | Eason Yamalee

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต, ประเทศไทย;

Faculty of Education, Rattana Bundit University, Thailand

*Corresponding author email: easonym1@gmail.com

Abstract

English has long been recognized as an International language and a lingua franca. Consequently, the number of non-native speakers using English for communication exceeds the number of native speakers. This has led to a greater number of non-native English teachers compared to native English teachers. True nativeness should not be measured by the country of birth. Native-speaking teachers have the advantage of explaining the diversity of language and culture better than non-native teachers. Conversely, non-native teachers may better address the difficulties learners face with English grammar as a foreign language. Therefore, the hiring policies of any educational institution should not prioritize nativeness but rather consider language proficiency, teaching ability, and instructional skills.

Keywords: International Language, Native Teacher, Non-Native Teacher, Teaching English as a Foreign Language

---

Received: August 11, 2023 Revised: November 2, 2023 Accepted: November 6, 2023

<https://doi.org/10.14456/husoaru.2024.16>

บทคัดย่อ

ภาษาอังกฤษได้รับการยอมรับให้เป็นภาษาสากลและภาษากลางของโลกมาเป็นเวลานาน ดังนั้น จำนวนผู้ที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาและใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารมีมากกว่าผู้ที่ เป็นเจ้าของภาษา ส่งผลให้ครูสอนภาษาอังกฤษที่ไม่ใช่เจ้าของภาษามีจำนวนมากกว่าครูที่เป็น เจ้าของภาษาด้วยเช่นกัน ความเป็นเจ้าของภาษาที่แท้จริงนั้นไม่ควรที่จะวัดกันตามประเทศที่ บุคคลผู้นั้นถือกำเนิด ผู้สอนที่เป็นเจ้าของภาษามีจุดเด่นในด้านการอธิบายความหลากหลาย ของภาษาและวัฒนธรรมได้ดีกว่าผู้สอนที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา ในทางกลับกันผู้สอนที่ไม่ใช่ เจ้าของภาษาอาจสามารถเข้ามาเติมเต็มให้ผู้เรียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ เข้าใจในความยากของไวยากรณ์ภาษาอังกฤษได้มากกว่า ซึ่งนโยบายในการจ้างงานผู้สอน ภาษาอังกฤษของสถานศึกษาใดก็ตามไม่ควรที่จะนำมามองเรื่องความเป็นเจ้าของภาษามาเป็น ประเด็นหลัก แต่ควรต้องคำนึงถึงความสามารถทางภาษาและความสามารถในการสอนภาษา รวมถึงทักษะการจัดการเรียนการสอนภาษา

คำสำคัญ: ภาษาสากล, ผู้สอนที่เป็นเจ้าของภาษา, ผู้สอนที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา, การสอน ภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ

บทนำ

เป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปว่าจำนวนผู้เรียนภาษาอังกฤษที่เพิ่มมากขึ้นทั่วโลกนั้น มีสาเหตุ มาจากการที่ภาษาอังกฤษได้รับการยอมรับให้เป็นภาษาสากล (English as an international language) ดังนั้น ย่อมส่งผลให้เกิดความต้องการผู้สอนภาษาอังกฤษ เพิ่มขึ้นในแวดวง การศึกษาด้วยเช่นกัน อาจกล่าวได้ว่า การแพร่หลายของภาษาอังกฤษไปทั่วโลกส่งผลกระทบต่อ อย่างมากต่อการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ และทำให้ทั้งผู้เรียนภาษาอังกฤษ รวมทั้งสถาบันการศึกษาต่าง ๆ มีความประสงค์ในการจ้างงานผู้สอนภาษาอังกฤษที่เป็นทั้ง เจ้าของภาษาและไม่ใช่อเจ้าของภาษา สำหรับการมีอาจารย์ที่เป็นเจ้าของภาษาในสถาบัน การศึกษาโดยเฉพาะสถาบันการศึกษาที่ระดับภาษาอังกฤษของผู้เรียนไม่ค่อนัก มีส่วน สำคัญที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการใช้ภาษาเพื่อตอบสนองต่อการทำงานในสภาพภาคหน้า (Freeman et al., 2015) นอกจากนี้ Canagarajah (1999) อธิบายว่าภาษาอังกฤษได้รับการ ยอมรับให้เป็นภาษากลาง (Lingua franca) ซึ่งคือการใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางในการ

สื่อสารสำหรับผู้ที่มีภาษาแม่แตกต่างกัน ด้วยเหตุว่าหลายประเทศทั่วโลกมีการสอนภาษาอังกฤษให้แก่ผู้เรียนเริ่มตั้งแต่ในระดับก่อนประถมศึกษา ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบการสอนในลักษณะภาษาต่างประเทศหรือภาษาที่สอง

อย่างไรก็ตาม จำนวนผู้ใช้ภาษาอังกฤษในทุกวันนี้มีความเปลี่ยนแปลงไปมากเพราะภาษาอังกฤษมีการใช้โดยผู้ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของภาษามากกว่าผู้ที่เป็นเจ้าของภาษา ดังเช่น Stevens (2019) กล่าวว่า ผู้คนทั่วโลกมากกว่า 1.5 พันล้านคนพูดภาษาอังกฤษ ในจำนวนที่กล่าวมานี้มีถึงร้อยละ 75 เป็นคนที่ไม่ได้เป็นเจ้าของภาษา ปัจจุบันนี้เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าสถาบันการศึกษาในบางประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่ตั้งอยู่ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น มักจะจ้างผู้สอนภาษาอังกฤษที่เป็นเจ้าของภาษามากกว่าผู้ที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา แม้ว่าสถานศึกษาบางส่วนนี้อาจประสบปัญหาทางการเงินก็ตาม ดังเช่น Braine (2010) ชี้ให้เห็นว่าในประเทศ เช่น ไต้หวันและญี่ปุ่น คุณลักษณะที่สำคัญในการได้งานสอนภาษาอังกฤษนั้นคือบุคคลผู้นั้นเป็นเจ้าของภาษา สิ่งนี้ทำให้ผู้ที่เป็นเจ้าของภาษาบางคนที่ขาดประสบการณ์การสอนภาษาได้รับโอกาสในการจ้างงานมากกว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของภาษา กรณีตัวอย่างเกี่ยวกับการจ้างงานที่กล่าวมาก่อนหน้านี้เป็นที่ยกเถียงกันมาตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1960 เมื่อแนวคิดการสอนภาษาที่เน้นการสื่อสาร (Communicative approach) ได้มีการประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลายในการสอนภาษาต่างประเทศ จวบจนในยุคกลางทศวรรษ 1990 เป็นต้นมาการที่มีผู้สอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยที่เป็นเจ้าของภาษาได้กลายเป็นจุดขายของสถาบันการศึกษานั้น ๆ (Clouet, 2006)

ข้อถกเถียงที่ว่าใครคือผู้สอนภาษาอังกฤษที่ดีกว่าระหว่างเจ้าของภาษากับคนที่ไม่ใช่เจ้าของภาษายังคงปรากฏให้เห็น ในประเด็นนี้เองที่ทำให้ผู้สอนที่ไม่ได้เป็นเจ้าของภาษาอาจถูกตีตราว่ามีข้อด้อยทั้งในด้านมุมมองภาษาและการสอน อีกทั้งยังนำไปสู่การเลือกปฏิบัติของบางสถาบันการศึกษาทั้งในรูปแบบที่เห็นได้ชัด และในบางครั้งมุมมองแบบนี้อาจถูกซ่อนรูปไว้ในวงการการศึกษาซึ่งแล้วแต่มุมมองของแต่ละบุคคล ตัวอย่างการเลือกปฏิบัติเหล่านี้ ได้แก่ รูปแบบการให้ค่าตอบแทน หรือค่าจ้างที่น้อยกว่าของผู้สอนภาษาที่มีได้เป็นเจ้าของภาษา หรือภาระการสอนที่หนักมากกว่า (Floris & Renandya, 2020) บทความนี้ผู้เขียนจึงมีความประสงค์ที่มุ่งให้เห็นถึงความเข้าใจและนำเสนอประเด็นที่ต้องนำมาขบคิดกันอย่างรอบด้านในวงการการศึกษาที่เกี่ยวกับผู้สอนภาษาอังกฤษทั้งที่เป็นเจ้าของภาษาและผู้สอนที่ไม่ได้เป็นเจ้าของภาษา มีรายละเอียดการนำเสนอ ประกอบด้วย ความหมายของเจ้าของภาษา ความเชื่อ

เกี่ยวกับภาษาและการสอนภาษาอังกฤษ คุณลักษณะที่สำคัญบางประการของผู้สอนภาษาอังกฤษที่ดี บทสรุป และข้อเสนอแนะ อนึ่ง ผู้เขียนขอขำว่าในบทความนี้ผู้เขียนมิได้มีเจตนาใด ๆ ทั้งสิ้นให้เกิดความแตกแยกกับผู้สอน ไม่ว่าจะครู อาจารย์ที่เป็นเจ้าของภาษาอังกฤษหรือไม่ใช่เจ้าของภาษาอังกฤษก็ตาม

ความหมายของเจ้าของภาษา

ในการทำความเข้าใจถึงความหมายของคำว่าเจ้าของภาษาอังกฤษ (Native English speakers) นั้น มีจุดเริ่มต้นมาจากการที่ Kachru (1982) แบ่งกลุ่มการใช้ภาษาอังกฤษของผู้คนออกเป็น 3 รูปแบบตามกลุ่มประเทศ คือ กลุ่มประเทศวงใน (Inner circle) วงนอก (Outer circle) และวงขยาย (Expanding circle) จากที่กล่าวมานี้ Kachru (1982) ให้คำจำกัดความของคนที่เจ้าของภาษาอังกฤษ คือ บุคคลที่เติบโตในกลุ่มประเทศวงใน เช่น อังกฤษ อเมริกา หรือแคนาดา Berns (1995) อธิบายว่าผู้เรียนภาษาอังกฤษส่วนมากมักยึดแบบแผน หรือบรรทัดฐานการใช้ภาษาอังกฤษจากบุคคลที่มาจากกลุ่มผู้ใช้ภาษาอังกฤษในกลุ่มประเทศวงใน เช่น อังกฤษ อเมริกา ออสเตรเลีย หรือนิวซีแลนด์ ดังนั้น ผู้ที่มาจากประเทศดังที่กล่าวมานี้ก็คือเจ้าของภาษา ในทางกลับกันผู้ที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาอังกฤษก็คือบุคคลที่มาจากประเทศที่อยู่ในกลุ่มวงนอกและวงขยาย เช่น สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ เวียดนาม ไทย ญี่ปุ่น ฯลฯ

นอกจากนี้ Davies and Elder (2008) ยังได้ชี้ให้เห็นว่า ภาษาแม่ก็คือภาษาแรกที่มีมนุษย์ผู้นั้นเรียนรู้ที่จะพูด เมื่อบุคคลคนนั้นเรียนรู้ที่จะสื่อสาร ทำให้ในเวลาต่อมาก็จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และมีทักษะอื่นๆ เช่น การฟัง การอ่าน และการเขียน มีความคล่องแคล่วมากขึ้นตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ Krashen (1982) ที่ได้กล่าวว่า เจ้าของภาษาใดก็ตามรับภาษานั้นโดยมุ่งไปที่ความหมายของภาษา อีกทั้งยังเกิดการเรียนรู้ภาษาจากการใช้งาน แต่ไม่ได้เรียนรู้ภาษาจากการท่องกฎไวยากรณ์ต่าง ๆ ดังนั้นจากสิ่งที่ Krashen (1982) กล่าวมานั้นสามารถตีความได้ว่า การรับภาษาอังกฤษของเจ้าของภาษาจะแตกต่างจากคนที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่มาจากประเทศที่อยู่ในวงขยาย ซึ่งก็คือประเทศที่ภาษาอังกฤษถูกนำไปใช้เป็นภาษาต่างประเทศ (English as a foreign language) เช่น ประเทศจีน ญี่ปุ่น ตุรกี และไทย เป็นต้น ในประเทศเหล่านี้มักมีการเรียนภาษาอังกฤษ จากกฎไวยากรณ์ต่าง ๆ ก่อนพยายามให้ผู้เรียนใช้ภาษานั้นในชีวิตประจำวัน (Dervic & Becirovic, 2019)

อย่างไรก็ตาม Comprendio (2019) ได้เสนอความเห็นว่าการให้คำจำกัดความของคำว่าเจ้าของภาษาโดยใช้ประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดของคนแต่ละคนอาจก่อให้เกิดปัญหาและไม่น่าเชื่อถือในยุคปัจจุบัน เนื่องจากว่าประเทศที่บุคคลเกิดไม่ได้เป็นตัวชี้วัดว่าบุคคลนั้นจะเป็นเจ้าของภาษาของประเทศนั้น ๆ เช่น หากมีบุคคลผู้หนึ่งเกิดที่ประเทศสหรัฐอเมริกาและย้ายไปอยู่ที่ประเทศเยอรมันตั้งแต่เยาว์วัย เช่น อายุ 1 หรือ 2 ขวบ เมื่อผู้ปกครองของเด็กคนนี้พูดภาษาเยอรมันเป็นประจำ และเด็กคนนี้ได้เรียนภาษาอังกฤษเลยจนกระทั่งเข้าสู่วัยประถมศึกษาตอนต้น หรือตอนปลาย กอปรกับในชีวิตประจำวันที่เด็กคนนี้ได้เติบโตขึ้นก็ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก ในกรณีเช่นนี้ไม่น่าเป็นเหตุผลที่ถูกต้องเหมาะสมที่เด็กผู้นี้จะถือว่าเป็นเจ้าของภาษาอังกฤษ จากที่อธิบายมาข้างต้นนี้ สรุปได้ว่า คำว่าเจ้าของภาษานั้นไม่สามารถระบุโดยใช้ประเทศที่บุคคลผู้นั้นเกิดมาเป็นหลักในการให้คำนิยามหรือชี้ชัด หากจะกล่าวให้ชัดเจนไปนั้นคำจำกัดความของคำว่าเจ้าของภาษาก็คือ บุคคลที่พูด หรือมีการรับภาษาใด ๆ ก็ตาม ตั้งแต่เกิด หรือตั้งแต่เยาว์วัย และมีการใช้ภาษานั้นจนซึมซับเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน

ความเชื่อเกี่ยวกับภาษาและการสอนภาษาอังกฤษ

ความเชื่อนั้นมักจะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดทัศนคติหรือมุมมองของผู้คนในสังคม ซึ่งความเชื่อเหล่านี้อาจก่อให้เกิดมุมมองต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นไปในทางบวก หรือลบก็ได้ ในเนื้อหาบทความนี้ก็คือมุมมองเกี่ยวกับการสอนภาษาอังกฤษที่มีต่อผู้สอนที่เป็นเจ้าของภาษาและผู้สอนที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา ประเด็นที่จะอธิบายเพิ่มเติมต่อไปนี้จะเกี่ยวกับความสามารถทางภาษาและความสามารถทางการสอนภาษา และปิดท้ายหัวข้อนี้ด้วย นโยบายในการจ้างงานผู้สอนภาษาอังกฤษและมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ความสามารถทางภาษาและความสามารถทางการสอนภาษา

ความเชื่อที่ผู้คนส่วนใหญ่มักคิดว่าผู้สอนที่เป็นเจ้าของภาษา มีความสามารถบางอย่างที่เด่นชัดในการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ เช่น การใช้ภาษาในชีวิตจริง การเป็นแบบอย่างของการออกเสียงภาษาอังกฤษ การถ่ายทอดคำแสลง หรือสำนวนภาษาที่ใช้เฉพาะกลุ่ม คุณลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้มักถ่ายทอดออกมาจากการใช้ภาษานั้น ๆ มาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะผู้ที่เจ้าของภาษา ดังที่ Walkinshaw and Oanh (2014) อธิบายว่าการที่บุคคลทั่วไปมีความคิดว่าเมื่อได้เรียนภาษาอังกฤษในเชิงวิชาการ (Academic English)

หรือภาษาอังกฤษที่เป็นทางการ (Formal English) บุคคลเหล่านั้นมักจะอนุมานว่าการเรียนภาษาที่เป็นแบบทางการนั้นมักได้รับมาจากผู้สอนที่เป็นเจ้าของภาษา แต่แท้ที่จริงแล้วคำว่าภาษาอังกฤษที่เป็นทางการนั้นมักได้รับการสอนในสถาบันการศึกษา อีกทั้งยังปรากฏอยู่ในหนังสือ (Textbooks) เสียเป็นส่วนใหญ่ และโดยความจริงที่ปรากฏให้เห็นนั้น ผู้ที่เป็นเจ้าของภาษาส่วนมาก หรือแม้แต่ผู้ที่เชี่ยวชาญภาษาอังกฤษแม้จะไม่ได้เป็นเจ้าของภาษาก็ไม่ได้มีการสื่อสารภาษาอังกฤษที่เป็นในรูปแบบ Formal English ในชีวิตประจำวันทั่วไป เช่น เวลาเด็กนักเรียนไทยพูดภาษาอังกฤษแล้วบุคคลอื่นที่อาจเป็นเจ้าของภาษาอังกฤษ หรือไม่ได้เป็นเจ้าของภาษาแต่มีความเชี่ยวชาญทางภาษาอังกฤษฟังไม่เข้าใจหรือฟังไม่รู้เรื่อง บุคคลเหล่านั้นอาจโต้ตอบกลับมาว่า “Sorry I didn’t get your point.” หรือ “I am not sure I got your point, could you clarify that please?” แต่ไม่ได้ตอบกลับมาว่า “Sorry I don’t understand.” เสมอไป

สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ มีสาเหตุหลักมาจากผู้เรียนโดยเฉพาะผู้เรียนที่เป็นคนไทยนั้นมีคลังคำศัพท์น้อยและอาจไม่คุ้นเคยกับภาษาที่เจ้าของภาษาใช้ในชีวิตจริง อย่างไรก็ตาม ในสังคมทั่วไปยังคงมีคนบางกลุ่มที่มีความเชื่อว่า คนที่พูดภาษาอังกฤษแบบไม่เป็นมาตรฐานมักถูกมองว่าเป็นบุคคลที่ไม่ค่อยได้เรียนรู้ภาษาเท่าที่ควร และในบางครั้งกลับได้รับการด้อยค่าไปด้วย (Lippi-Green, 1994) เมื่อพิจารณาในแง่ผู้สอนภาษาอังกฤษที่เป็นเจ้าของภาษานั้นก็มีข้อได้เปรียบในบางประการมากกว่าผู้สอนที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา เช่น ผู้สอนภาษาอังกฤษที่เป็นเจ้าของภาษาสามารถอธิบายเกี่ยวกับความหลากหลายของภาษาอังกฤษ หรือเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยของภาษาอังกฤษ ซึ่งผู้สอนที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาอาจไม่สามารถเข้าใจ หรือบางครั้งเลือกที่จะไม่อธิบายให้ผู้เรียนเพราะคิดว่าตนเองไม่เชี่ยวชาญพอในสิ่งนั้น เช่น สำเนียงภาษาอังกฤษแบบอเมริกัน (American English) ที่พูดในเขต New England และ New York มีความใกล้เคียงกับสำเนียงภาษาอังกฤษแบบอังกฤษ (British English) เพราะมหานคร New York เคยเป็นเมืองท่าที่สำคัญขนาดใหญ่ในช่วงปีคริสต์ศักราช 1754 และมีความเกี่ยวข้องกับสหราชอาณาจักรในยุคสมัยล่าอาณานิคม จึงเห็นได้ว่า ลักษณะการออกเสียงของผู้คนในแถบนี้ เช่น ออกเสียงสระอา /a:/ ยาวขึ้นในคำ เช่น calm, father เป็นต้น (Clouet, 2006)

ในทางกลับกันความเชื่อที่ว่าเจ้าของภาษาคือผู้สอนภาษาที่ดีที่สุดในอุดมคติของผู้เรียนภาษาอังกฤษนั้นอาจเป็นสิ่งที่ไม่จริงเสมอไป ดังที่ Phillipson (1992) ชนนานามสิ่งนี้ว่าเป็นความเข้าใจผิดเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของภาษา (Native speaker fallacy) ซึ่งหมายความว่า

แม้ว่าบุคคลผู้นั้นจะมีภาษาแม่เป็นภาษาอะไรก็ตาม เขาคอนั้นสามารถเป็นผู้สอนภาษาอังกฤษที่มีประสิทธิภาพได้ นอกจากนี้ ผู้สอนภาษาอังกฤษที่ไม่ได้เป็นเจ้าของภาษาในบางท่านอาจมีความเข้าใจและมีประสบการณ์อย่างมากในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ บุคคลเหล่านั้นอาจเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติและประสบการณ์การสอนภาษาให้กับผู้เรียนที่ต้องเรียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศดีกว่าเจ้าของภาษา เห็นได้ว่าผู้สอนที่ไม่ได้เป็นเจ้าของภาษามีความได้เปรียบในเรื่องการเปรียบเทียบกฎไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ และไวยากรณ์ของภาษาแม่เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถก้าวผ่านอุปสรรคที่ยากในการผลิตภาษา (Language production) เนื่องด้วยผู้สอนเหล่านี้สามารถสื่อสารภาษาแม่ของผู้เรียนได้ เช่น ภาษาไทยเป็นภาษาที่ละลื่นนามบางประเภทที่ทำหน้าที่เป็นประธานของประโยคได้ หรือที่เรียกว่า “pro-drop language” การสื่อสารโดยไม่ละประธานในภาษาไทยไม่ใช่สิ่งที่ผิดแต่อาจทำให้รูปภาษาแปลกไป (Holmberg et al., 2009) เช่น ภาษาไทยสื่อสารว่า “เมื่อวานนี้ไปเซ็นทรัลพลาซ่า เวสต์เกต” เมื่อเราต้องการสื่อสารเป็นภาษาอังกฤษนั้น เราไม่สามารถแปลตรง ๆ และสื่อออกมาไม่ว่าจะอยู่ในรูปการพูด หรือการเขียนว่า “Yesterday went to Central Plaza Westgate.” รูปแบบการสื่อสาร หรือการผลิตภาษาอังกฤษดังตัวอย่างที่กล่าวมานี้ เห็นได้ชัดเจนว่าประโยคไม่มีส่วนของประธานทำให้ผิดไวยากรณ์ของภาษาอังกฤษจึงเกิดเป็นประโยคที่ไม่สมบูรณ์ (Fragment)

อีกตัวอย่างประการถัดไป เช่น ภาษาไทยกล่าวว่า “ถึงแม้ว่าฉันไม่ชอบการเรียนออนไลน์ในช่วงการระบาดของ Covid-19 แต่ฉันไม่มีทางเลือกอื่น” ผู้เรียนจำนวนมากมักสื่อสารว่า “Although I do not like to study online during the pandemic of Covid-19, but I have no choice.” จากตัวอย่างที่กล่าวมานี้เป็นการสื่อความในภาษาอังกฤษที่ผิดเพราะว่าคำว่า Although ที่แปลว่า แม้วานั้น มีความหมายขัดแย้งอยู่แล้วในตัวเอง ดังนั้น จึงไม่มีความจำเป็นต้องใช้คำว่า but ในประโยค (Murphy, 2013) ความผิดพลาดลักษณะนี้พบได้ไม่เพียงการพูดภาษาอังกฤษเท่านั้น แต่ผู้เขียนบทความในฐานะที่สอนวิชาการเขียนภาษาอังกฤษเชิงวิชาการในระดับอุดมศึกษาก็ประสบพบเจอข้อผิดพลาดในส่วนนี้ของผู้เรียนชาวไทยมากพอสมควร เนื่องจากว่าผู้เรียนจำนวนมากมักคิดเป็นภาษาไทยแล้วถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาอังกฤษตรง ๆ ตัว และความผิดพลาดเหล่านี้ดังปรากฏจากคำอธิบายก่อนหน้านี้มีความสอดคล้องกับ Walkinshaw and Oanh (2014) ที่ชี้ให้เห็นว่าผู้สอนที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาอังกฤษ แต่ใช้ภาษาแม่เหมือนกันกับผู้เรียนสามารถสอนไวยากรณ์ภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังมีการเตรียมตัวที่ดีกว่าในการสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้เรียนภาษาอังกฤษ

ในประเทศนั้น ๆ นอกจากนี้ Medgyes (1992) กล่าวเสริมในประเด็นที่สอดคล้องกับสิ่งที่อธิบายมาก่อนหน้านี้ว่า “ยิ่งผู้สอนภาษาอังกฤษเก่งภาษาอังกฤษมากเท่าไร การเรียนในห้องของผู้เรียนก็จะยิ่งมีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น” ควรได้รับการปรับเปลี่ยนเป็น “ยิ่งผู้สอนมีความเชี่ยวชาญภาษาแม่ของผู้เรียนภาษาอังกฤษมากขึ้นเท่าใด ก็จะกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนในห้องมีประสิทธิภาพในการเรียนมากขึ้นเช่นกัน”

กระนั้นก็ตาม มีประเด็นที่ต้องพิจารณาอย่างรอบด้านเกี่ยวกับมุมมองของ Medgyes (1992) ที่กล่าวมาก่อนหน้านี้ เนื่องจาก บดินทร์ แวลาเตะ และคณะ (2562) ได้ศึกษาความแตกต่างและประสิทธิภาพในการสอนภาษาอังกฤษของผู้สอนที่เป็นเจ้าของภาษาและไม่ใช่อเจ้าของภาษาในมหาวิทยาลัยไทย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาไทยจำนวน 200 คน และอาจารย์ชาวไทยที่สอนภาษาอังกฤษ จำนวน 20 คน โดยใช้แบบสอบถาม อีกทั้งยังเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักศึกษาไทย จำนวน 20 คน และอาจารย์ชาวไทยที่สอนภาษาอังกฤษ จำนวน 10 คน กลุ่มตัวอย่างของการศึกษานี้มาจากมหาวิทยาลัยของไทย จำนวน 4 แห่งในภูมิภาคต่าง ๆ ได้แก่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า ผู้สอนส่วนมากที่เป็นเจ้าของภาษามีการประยุกต์ใช้การสอนแบบการสื่อสาร (Communicative teaching) โดยที่ผู้สอนทำหน้าที่เปรียบเสมือนผู้สนับสนุนการเรียนรู้ การสอนด้วยวิธีแบบนี้มักเน้นไปที่การให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สำหรับผู้สอนที่เป็นชาวไทยจำนวนมากจะมีการสอนโดยวิธีการสอนแบบดั้งเดิม ซึ่งก็คือการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้โดยที่ผู้เรียนเปรียบเสมือนผู้รับ (Passive learner) ผ่านการฟัง การอ่าน และการดู นอกจากนี้ผู้สอนชาวไทยมักอธิบายกฎการใช้ไวยากรณ์ให้กับผู้เรียนอย่างมาก เพื่อให้ผู้เรียนเหล่านี้จดจำและได้คะแนนดีในการสอบเก็บคะแนน การสอนในลักษณะเช่นนี้ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่น้อยมากในระหว่างการเรียนในชั้นเรียนและอาจทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย

เหตุผลที่อาจทำให้ผู้สอนที่ไม่ได้เป็นเจ้าของภาษาประยุกต์ใช้วิธีการสอนภาษาอังกฤษในลักษณะที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นเพราะประสบการณ์ก่อนหน้าของผู้สอนที่ได้รับการฝึกฝนในช่วงของการเรียนภาษาอังกฤษก่อนที่จะมาสอนภาษาในสถานศึกษา ซึ่ง Saengboon (2006) ได้อธิบายว่า การเรียนภาษาอังกฤษในชั้นเรียนของไทยจำนวนมากมักมีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบ grammar translation หรือ audio-lingual method

ซึ่ง Harmer (2015) อธิบายว่า การจัดการเรียนการสอนแบบ grammar translation นั้นมีหลักสำคัญคือ เรียนหลักไวยากรณ์ เน้นความถูกต้อง และใช้ภาษาแม่ในการสอน เช่น ครูเข้ามาที่ห้องเรียนแล้วทำการสอนในหัวข้อ Present Perfect Tense ครูจดบนกระดานว่า โครงสร้างของ Present Perfect Tense นั้นมีรูปแบบคือ Subject + V. to have + V. 3 และการใช้ Present Perfect Tense นั้น ใช้สำหรับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีต และเหตุการณ์นั้นดำเนินต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน หลังจากนั้นครูยกตัวอย่างประโยคโดยเขียนบนกระดานเช่น I have worked in this company for three years. ต่อจากนั้น นักเรียนอ่านประโยคบนกระดานพร้อมกัน แล้วครูอธิบายต่อว่า ประโยคนี้แปลว่า ฉันได้ทำงานในบริษัทนี้เป็นเวลา 3 ปี และนักเรียนจะเห็นว่าประโยคนี้คำว่า work นั้นมีรูปกริยาช่อง ที่ 2 และ 3 คือ worked และ worked เราเรียกการผันกริยาแบบนี้ว่า “regular verb” ซึ่งมีรูปร่างของกริยาในอดีตที่เหมือน ๆ กัน คือ เติม ‘ed’

สำหรับการสอนแบบ audio-lingual method เป็นวิธีการสอนที่มุ่งหมายให้ผู้เรียนทำการเรียนภาษาด้วยการฝึกซ้ำ ๆ ข้อเสียของการเรียนการสอนในรูปแบบนี้คือผู้เรียนไม่มีความสามารถในการสร้าง/ปรับแต่งประโยคได้ดีเท่าที่ควร เพราะเรียนรู้โดยวิธีเลียนแบบเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ความรู้ความสามารถทางภาษาจึงอยู่ในวงจำกัด ยกตัวอย่างข้อเสียของการเรียนการสอนแบบ audio-lingual method เช่น ครูชาวไทยสอนภาษาอังกฤษเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 3 โดยที่คุณครูให้เด็กนักเรียนเริ่มพูดตามครู เช่น “I go to school every day.” หลังจากนั้นครูพูดว่า They แล้วนักเรียนก็พูดพร้อมกันทั้งห้องว่า “They go to school every day.” หลังจากนั้นครูพูดว่า We แล้วนักเรียนพูดลำดับถัดไปพร้อมกันว่า “We go to school every day.” ทีนี้ครูพูดคำว่า “market” นักเรียนพูดโดยอัตโนมัติว่า “Market go to school every day.” ซึ่งเป็นสิ่งที่ผิด ประเด็นที่กล่าวมาก่อนหน้านี้สอดคล้องกับ Borg (2003) และ Numrich (1996) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อและการปฏิบัติการสอนของผู้สอนภาษาอังกฤษ ผลการศึกษาพบว่า วิธีการที่ผู้สอนภาษาได้รับการเรียนรู้ภาษานั้นส่งผลกระทบต่อความเชื่อในศาสตร์การสอนรูปแบบนั้น และมักจะมีอิทธิพลต่อวิถีทางที่ผู้สอนเหล่านั้นนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในอาชีพของเขา

นโยบายในการจ้างงานผู้สอนภาษาอังกฤษและมุมมองของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ผู้สอนภาษาอังกฤษบางคนที่ไม่ได้เป็นเจ้าของภาษาอาจเคยประสบปัญหาของการเลือกปฏิบัติในกระบวนการจ้างงาน ดังที่ Crump (2007) กล่าวว่า การประกาศรับสมัครงาน

ในเว็บไซต์ออนไลน์บางแห่งมีความต้องการครูผู้สอนภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประกาศรับสมัครงานครูผู้สอนภาษาอังกฤษของประเทศในทวีปเอเชีย ซึ่งเมื่อศึกษารายละเอียด พบว่า บางครั้งประกาศรับสมัครงานเหล่านี้มีความต้องการผู้สอนภาษาอังกฤษที่เป็นเจ้าของภาษามากกว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของภาษา โดยที่ ไม่ได้คำนึงถึงคุณสมบัติที่เหมาะสมในการเป็นครูสอนภาษาอังกฤษ ความในข้างต้นนี้สามารถพบเห็นได้ว่า โรงเรียนสอนภาษาอังกฤษโดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนเอกชนที่อยู่ในรูปแบบสถาบันกวดวิชานั้น มักมีการโฆษณาเชิญชวนอย่างโจ่งแจ้งและโดยมากใช้ประเด็นนี้เป็นจุดขาย เช่น เรียนภาษา กับเจ้าของภาษาพูดได้คล่องภายใน 3 เดือน หรือผู้สอนของสถาบันเป็นเจ้าของภาษา 100 เปอร์เซ็นต์ ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วการที่ผู้เรียนเหล่านี้จะพูดภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์ใด ๆ ก็ตามไม่ว่าจะอยู่ในห้องเรียน หรือนอกห้องเรียนนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าผู้เรียนได้เรียนกับเจ้าของภาษาเพียงเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับความตั้งใจและความมุ่งมั่นในการใฝ่เรียนรู้ภาษาอังกฤษ จริงอยู่ที่ว่า การได้เรียนกับเจ้าของภาษาอาจเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเหล่านั้นพยายามพูดหรือสื่อสารในห้องเรียน (Ruecker & Ives, 2014)

ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นเหตุที่ Liang (2009) อธิบายเสริมว่า การจัดการเรียนการสอนในบางบริบทของประเทศที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักนั้น ผู้ที่สอนภาษาที่เป็นเจ้าของภาษามีความเป็นเจ้าของภาษาก็จริง แต่อาจไม่ได้มีความเกี่ยวเนื่องกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเลย เพราะคนเหล่านั้นมาจากหลากหลายอาชีพที่มีใช้ประกอบอาชีพครูสอนภาษาอังกฤษมาแต่เดิม ดังนั้น จึงอาจไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์ด้านการสอนอย่างถ่องแท้ อาชีพที่หลากหลายเหล่านี้ เช่น ช่างประปา ช่างไม้ หรือ เกษตรกร ฯลฯ อย่างไรก็ตาม กรณีที่กล่าวมานี้อาจมีความแตกต่างกับผู้สอนชาวต่างประเทศที่ต้องสอนในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการของไทย โดยปฏิบัติหน้าที่สอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ระดับก่อนอุดมศึกษา) เพราะผู้สอนเหล่านี้แม้จะได้รับหนังสือขออนุญาตประกอบวิชาชีพครูชั่วคราวซึ่งมีอายุคราวละ 2 ปีเมื่อเริ่มปฏิบัติงานสอนในสถานศึกษานั้น แต่ภายในระยะเวลา 6 ปีนับจากการเริ่มปฏิบัติงานสอนครั้งแรก ต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณสมบัติในการได้มาซึ่งใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู ซึ่งถือเป็นวิชาชีพควบคุมตามข้อบังคับของคุรุสภา ว่าด้วยใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2558 (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2563)

ประการถัดไป ในมุมมองของผู้มีส่วนได้เสีย หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) ก็เป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับผู้สอนภาษาอังกฤษเช่นกัน คำว่า ผู้มีส่วนได้เสีย หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

กับบทความนี้ หมายถึง ผู้เรียน ผู้ปกครอง นายจ้าง และภาคส่วนต่าง ๆ ด้านการศึกษาในสังคม ดังเช่น Kelch and Santana-Williamson (2002) กล่าวว่า ผู้เรียนมีทัศนคติที่เป็นบวกมากกว่าเมื่อเรียนกับผู้สอนที่มีสำเนียงแบบเจ้าของภาษา ซึ่งสอดคล้องกับ Ozturk and Atay (2010) ที่ชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนเอกชนจำนวนมากมักจ้างผู้สอนที่เป็นเจ้าของภาษาเพื่อเพิ่มจุดขายของโรงเรียน เพราะผู้ปกครองก็ต้องการให้บุตรหลานเรียนภาษาโดยตรงกับครูที่เป็นเจ้าของภาษา ซึ่งผลการศึกษาของ Kiczkowiak (2020) ที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สรรหาคูหาครูสอนภาษาอังกฤษให้กับองค์กรด้านการศึกษา (recruiters) จำนวน 150 คน ซึ่งมาจากหลากหลายประเทศ ประกอบด้วยทวีปยุโรปและทวีปเอเชีย โดยที่ร้อยละ 52 ของผู้ตอบแบบสอบถามมาจากประเทศสเปน ฝรั่งเศส และสหราชอาณาจักร ผลการศึกษาพบว่า แม้ว่าประสบการณ์ด้านการสอน คุณวุฒิทางการศึกษา และศักยภาพระหว่างการสัมภาษณ์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ กระนั้นก็ตาม เกือบครึ่งหนึ่งของผู้สรรหาคูหาครูสอนภาษาอังกฤษให้กับสถาบันศึกษายังคงเชื่อว่าความเป็นเจ้าของภาษามีส่วนสำคัญอย่างมาก ประเด็นที่กล่าวและอธิบายมานี้เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าการมีอยู่ของผู้สอนที่เป็นเจ้าของภาษานั้นเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือทางการตลาดอันทรงพลังอย่างหนึ่ง โดยในบางครั้งอาจมีการละเลยถึงคุณภาพการสอนหรือความรู้ด้านศาสตร์การสอนของผู้สอนเหล่านั้น ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรมีการอบรมผู้สอนภาษาอังกฤษที่เป็นเจ้าของภาษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์การจัดการเรียนการสอนเพิ่มเติมด้วย

คุณลักษณะที่สำคัญบางประการของผู้สอนภาษาอังกฤษที่ดี

การจะเป็นผู้สอนภาษาอังกฤษที่ดีนั้น อันที่จริงแล้วการที่บุคคลผู้นั้นเป็นเจ้าของภาษาไม่ควรถูกนำมาพิจารณาเป็นประเด็นหลักที่จะตัดสินว่าเป็นผู้สอนภาษาอังกฤษที่ดี หรือเป็นผู้สอนภาษาที่มีประสิทธิภาพ เพราะในโลกแห่งความเป็นจริงนั้นผู้สอนภาษาอังกฤษที่ดีจะต้องมีความสามารถทางภาษาที่ดีพอในการสอนและเป็นแบบอย่างที่ต้องการในการใช้ภาษาอังกฤษให้กับผู้เรียนทุกคน อีกทั้งต้องมีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ด้านการสอน รวมถึงการถ่ายทอดเนื้อหาให้ผู้เรียนด้วย (Renandya et al., 2018) นโยบายแต่ละโรงเรียนหรือของประเทศต่าง ๆ มักจะมีนโยบายเกี่ยวกับความสามารถด้านภาษาของผู้สอนที่แตกต่างกัน เช่น ที่เขตปกครองพิเศษฮ่องกงความสามารถทางภาษาขั้นต่ำของครูผู้สอนภาษาอังกฤษนั้นต้องมีระดับการได้รับการประเมินทางภาษาตามเกณฑ์ International English Language Testing System

(IELTS) อยู่ในระดับ 7 ขึ้นไป ซึ่งบุคคลใดก็ตามที่ได้ระดับคะแนน IELTS เท่ากับ 7 ในระดับนี้หมายความว่าโดยภาพรวมบุคคลนั้นสามารถใช้ภาษาอังกฤษอยู่ในระดับที่ดี แต่อาจมีข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาอังกฤษบ้างในบางครั้งบางคราว (Chonghui, 2019) ในขณะที่ประเทศไทยนั้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดแนวทางการพัฒนาภาษาอังกฤษตามกรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาอังกฤษ (CEFR) สำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาไว้ โดยครูผู้สอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษาต้องพัฒนาความสามารถทางภาษาอังกฤษของตนเองให้ได้อย่างน้อยระดับ B1 และตั้งแต่ระดับ B2 เป็นต้นไปสำหรับครูผู้สอนภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

สำหรับผู้เขียนบทความมีความเห็นว่า เกณฑ์การประเมินผลภาษาอังกฤษสำหรับครูไทยนั้นถูกใช้เป็นสิ่งกระตุ้นและเป็นขวัญกำลังใจในการทำวิทยฐานะของข้าราชการครูด้วย เพราะเมื่อครูมีวิทยฐานะเพิ่มขึ้นก็จะได้รับเงินค่าตอบแทนวิทยฐานะเพิ่มขึ้นด้วยนอกเหนือจากเงินเดือน ค่าอติบายในประเด็นนี้เป็นผลเนื่องจากว่าสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ได้ชี้แจงว่าข้าราชการครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สำเร็จการศึกษาในวิชาเอกจากสาขาวิชาภาษาอังกฤษ (คุณวุฒิ ครูศาสตรบัณฑิต ศึกษาศาสตรบัณฑิต หรือศิลปศาสตรบัณฑิต) และสอนภาษาอังกฤษนั้น หากได้รับการประเมินแล้วได้ระดับ C1 ตามเกณฑ์มาตรฐาน CEFR (The Common European Framework of Reference) ขึ้นไป สามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการขอลดระยะเวลาในการเลื่อนวิทยฐานะได้ (ครูอาชีพดอทคอม, 2564) ความหมายของเกณฑ์มาตรฐาน CEFR ระดับ C1 นั้นคือ สามารถเข้าใจและใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างหลากหลายและมีประสิทธิภาพในการทำงาน เข้าใจบทความที่ยาวและสลับซับซ้อนได้ อีกทั้งยังสามารถสื่อสารโดยการเขียนภาษาอังกฤษในรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนและใช้โครงสร้างทางภาษาที่ดี รวมทั้งมีแบบแผนการสื่อสารโดยใช้คำเชื่อมและการเชื่อมโยงความหมายได้

นอกจากนี้ Wichadee (2010) และ Meksophawannagul (2015) ชี้ให้เห็นว่า นักศึกษาไทยที่มาจากหลากหลายสาขาวิชาในระดับมหาวิทยาลัยมีความเห็นว่าผู้สอนที่มีประสิทธิภาพนั้นนอกจากองค์ความรู้ทางด้านภาษาแล้วยังต้องมีทักษะการสื่อสารและการถ่ายทอดที่ดีด้วย ซึ่งทั้งสององค์ประกอบที่กล่าวมานี้ผู้สอนจะต้องประยุกต์ใช้ไปพร้อมกันในการจัดการเรียนการสอน จากที่กล่าวมานี้ เห็นได้ชัดว่าภาษาอังกฤษในโลกทุกวันนี้มีการแพร่

ขยายอย่างมากไปในมุมของนานาชาติภาษาอังกฤษโลก (World Englishes) และภาษาอังกฤษในฐานะภาษาสากล (English as an International Language) ดังนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องให้ความรู้กับผู้เรียนทางด้านพหุภาษาและพหุวัฒนธรรม สามารถเลือกสรรปรับใช้ตำราและเนื้อหาการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพกับผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด เช่น ผู้สอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยระดับมหาวิทยาลัยสามารถปรับหรือสอดแทรกเกี่ยวกับวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งการใช้ภาษาของผู้คนที่มาจากประเทศที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ เช่น ประเทศอินเดียที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ เพื่อที่จะทำให้ผู้เรียนเหล่านี้เห็นว่าผู้คนที่มาจากประเทศนี้ที่มีศาสนา วัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของเรา และวัฒนธรรมเหล่านี้สามารถมีอิทธิพลต่อโลกใบนี้ได้เช่นกัน

บทสรุป

การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่มีประสิทธิภาพนั้นจะพิจารณาในด้านของผู้สอนเพียงอย่างเดียวว่าผู้สอนคนนั้นเป็นเจ้าของภาษาหรือไม่ได้เป็นเจ้าของภาษานั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องเสียทีเดียว แท้จริงแล้วผู้สอนภาษาอังกฤษที่ไม่ได้เป็นเจ้าของภาษาอาจสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการสื่อสารที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศได้เช่นกัน เช่น การพูดภาษาอังกฤษช้าลง หรือแม้กระทั่งการอธิบายหลักการเกี่ยวกับไวยากรณ์ภาษาอังกฤษในชั้นเรียนโดยใช้ภาษาแม่ของผู้เรียน จริงอยู่ที่ว่าผู้สอนภาษาอังกฤษที่เป็นเจ้าของภาษาหากพิจารณาในภาพรวมนั้นเป็นที่ยอมรับว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ที่ใช้ภาษาอังกฤษมาทั้งชีวิต หรืออาจกล่าวได้ว่าการซึมซับภาษาอังกฤษเข้าไปในสายเลือดเลยก็ได้ แต่ผู้สอนภาษาอังกฤษที่เป็นเจ้าของภาษานี้โดยส่วนมากก็ไม่ได้เรียนภาษาอังกฤษในแบบวิธีที่ผู้สอนที่มีได้เป็นเจ้าของภาษาและผู้เรียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศได้เรียนรู้ได้ซึมซับภาษาอังกฤษมา ในประเด็นนี้สามารถขยายความได้ว่า ครูผู้สอนภาษาอังกฤษที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาและมีภาษาแม่ (First language) เป็นภาษาเดียวกับผู้เรียนสามารถเป็นครูที่มีประสิทธิภาพในการมีกลยุทธ์การสอนภาษาอังกฤษที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเข้าถึงผู้เรียน เหตุผลประการสำคัญที่สนับสนุนใจความในประโยคก่อนหน้าก็คือภาษาที่ไม่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่ช่วยลดปัญหาอุปสรรคครั้งนี้ไปได้มากพอสมควร (Li & Jin, 2020) ในมุมมองของผู้คนทั่วไปจำนวนมากมักมีความเชื่อหรือมองเพียงโดยผิวเผินว่า ผู้สอนภาษาอังกฤษที่เป็นเจ้าของภาษาเหนือกว่าผู้สอนที่ไม่ได้เป็น

เจ้าของภาษา แง่มุมนี้ไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่มีความสมเหตุสมผล ความเชื่อเหล่านี้นำไปสู่การเลือกปฏิบัติต่อผู้สอนที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา จะเห็นได้ว่า ในโลกยุคปัจจุบันนี้ไม่ว่าผู้สอนภาษาอังกฤษจะเป็นเจ้าของภาษาหรือไม่ใช่เจ้าของภาษานั้นหาใช่ประเด็นที่สำคัญแต่อย่างใด

ข้อเสนอแนะ

จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในแวดวงการศึกษาควรประเมินผู้สอนโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานที่เป็นรูปธรรมและเห็นได้ชัดมากขึ้น เช่น คุณวุฒิทางการศึกษา ความเป็นมืออาชีพในการจัดการเรียนการสอน และประสบการณ์ แท้ที่จริงนั้นการที่ผู้สอนทั้งที่เป็นเจ้าของภาษาและไม่ใช่เจ้าของภาษาทำงานร่วมกันเป็นสิ่งที่ดีมาก และปัจจุบันนี้หลายสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเลือกที่จะประยุกต์ใช้การสอนเป็นทีม นั้นหมายความว่าผู้สอนไม่ว่าจะเป็นเจ้าของภาษาหรือไม่ ต้องได้สอนผู้เรียนในชั้นเรียนที่สถานศึกษาเหล่านั้น มอบหมายให้ผู้สอน อย่างไรก็ตาม บทบาทของครูผู้สอนที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาไม่ควรที่จะถูกจำกัดกรอบอยู่เพียงการสอนหลักไวยากรณ์ภาษาอังกฤษเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนไวยากรณ์เพื่อมุ่งเน้นการสอบ เป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปว่าภาษาอังกฤษได้กลายเป็นภาษากลางระดับสากล และจำนวนทั้งผู้เรียน และผู้สอนที่มีได้เป็นเจ้าของภาษานั้นมีมากกว่าเจ้าของภาษา ดังนั้น รูปแบบภาษาอังกฤษที่มีความหลากหลายควรต้องปรากฏและสืบสานต่อไปตามวิถีทางของภาษาและสังคมที่เป็นพลวัต แรงผลักดันนี้ไม่เพียงมุ่งไปสู่การสร้างอัตลักษณ์เท่านั้น แต่ต้องขับเคลื่อนไปให้ถึงความสามารถในการเรียนรู้ระดับสากล

จากที่กล่าวมานี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่สอนภาษาอังกฤษไม่ว่าจะเป็นเจ้าของภาษาหรือไม่ได้เป็นเจ้าของภาษาก็ตามต้องสอนให้ผู้เรียนเกิดความตระหนัก และแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของภาษาอังกฤษในบทบาทของการสื่อสารมากกว่ามุ่งไปที่การที่จะให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาได้เหมือนเฉกเช่นเดียวกับมาตรฐานของการใช้ภาษาของคนที่เป็นเจ้าของภาษา จริงอยู่แม้ว่าการมีความสามารถทางภาษาอังกฤษเฉกเช่นเดียวกับเจ้าของภาษาอาจเป็นเป้าประสงค์ของผู้คนจำนวนมากในสังคมนี้ การที่ผู้สอนภาษาสอนให้ผู้เรียนได้รับรู้และตระหนักว่าการมีภาษาอังกฤษที่หลากหลายที่ใช้โดยผู้คนที่ไม่ได้เป็นเจ้าของภาษา ซึ่งอาจมีการใช้ที่แตกต่างจากภาษาอังกฤษที่เป็นมาตรฐานแบบดั้งเดิมอาจไม่ใช่แง่มุมที่บกพร่องในการเรียนรู้ภาษา ความเป็นจริงที่หลีกเลี่ยงไม่ได้คือในชีวิตจริงนั้นเมื่อผู้เรียนเติบโตไปและต้องไปทำงานหรือเก็บเกี่ยวประสบการณ์ในโลกใบนี้ เขาเหล่านั้นต้องติดต่อสื่อสาร พบปะและมี

สัมพันธภาพโดยใช้ภาษาอังกฤษในฐานะภาษากลางเพื่อสื่อสารสื่อความกับบุคคลที่มาจากหลากหลายประเทศไม่จำเพาะเพียงคนที่มาจากประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่เท่านั้น

ผู้เขียนบทความนี้ขอเสนอมุมมองอีกประเด็นหนึ่งที่คาดว่าจะมีประโยชน์กับภาคส่วนการศึกษาด้านการสอนภาษาอังกฤษ คือ ทั้งรัฐบาลและสถาบันการศึกษาควรให้โอกาสแก่ผู้สอนที่มีได้เป็นเจ้าของภาษาไปศึกษาหรือเข้ารับการอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับเทคนิควิธีการสอนภาษา เพื่อให้ผู้สอนเหล่านี้จะมีความสามารถทางด้านภาษาอังกฤษและซึมซับกระบวนการสอนภาษาที่มีคุณภาพให้แก่ผู้เรียน โดยเฉพาะผู้เรียนภาษาอังกฤษในประเทศที่ภาษาอังกฤษมิได้เป็นภาษาแม่ สิ่งหนึ่งที่เป็นที่ประจักษ์ชัดก็คือ คุณค่าที่แท้จริงของผู้สอนภาษาอังกฤษในบริบทการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษ แต่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความรู้ทางด้านการศึกษาภาษา อีกทั้งยังต้องมีทักษะในการบูรณาการทั้งศักยภาพด้านภาษาและศาสตร์การสอนไปพร้อมกัน

เอกสารอ้างอิง

ครูอาชีพอททคอม. (2564). **คุณครูต้องรู้! เปิด 4 เงื่อนไข ระยะเวลาขอวิทยฐานะเหลือ 3 ปี.**

[http://www.kruachieve.com/เรื่องราว/เงื่อนไข-ระยะเวลาการขอวิทย](http://www.kruachieve.com/เรื่องราว/เงื่อนไข-ระยะเวลาการขอวิทยฐานะ)

บดินทร์ แวลาเตะ, ยุโสภ บุญสุข, อีริค เอ เอ็มเบเล และฟาอีซะห์ วาโซะ. (2562). มิติความแตกต่างและประสิทธิภาพในการสอนภาษาอังกฤษของผู้สอนที่เป็นเจ้าของภาษาและไม่ใช่เจ้าของภาษาในมหาวิทยาลัยไทย. **มนุษยศาสตร์สาร**, 20(2), 225-257.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). **แนวทางการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษตามกรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาอังกฤษ (CEFR).**

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2563). **คู่มือการใช้งานสำหรับสถานศึกษาระบบบริการสถานศึกษา (KSP school): การขออนุญาตให้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาโดยไม่มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพเป็นการชั่วคราว.** https://www.ksp.or.th/ksp2018/wpcontent/uploads/2019/02/KSPSCH_tmplicense_th.pdf

Borg, S. (2003). Teacher cognition in language teaching: A review of research on what language teachers think, know, believe, and do. **Language teaching**, 28, 81-109.

- Braine, G. C. (2010). **Nonnative speaker English teachers: Research pedagogy and professional growth**. Routledge.
- Canagarajah, A. (1999). **Resisting linguistic imperialism in English teaching**. Oxford University Press.
- Clouet, R. (2006). Native vs. non-native teachers: A matters to think over. **Revista De-Filogia, 24**, 69-75.
- Comprendio, L. (2019). **The beliefs of students, parents, Thai teachers and administrators toward international native and non-native English teachers: A study of three schools in Southern Thailand** [Masters' s thesis]. Prince of Songkla University.
- Crump, A. (2007). **Examining the role of assistant language teacher on the JET programme within the context of Nihonjinron and Rokusaika: Perspectives from ALTs** [Doctoral dissertation]. McGill University.
- Davies, A., & Elder, C. (2008). **The handbook of applied linguistics**. John Wiley & Sons.
- Dervic, M., & Becirovic, S. (2019). Native and non-native EFL teacher dichotomy: Terminology, competitiveness and employment discrimination. **Journal of Language and Education, 5**(3), 114-127.
- Floris, F.D., & Renandya, W. A. (2020). Promoting the value of non-native English-speaking teachers. **PASAA Journal, 59**, 1-19.
- Freeman, D., Katz, A., Gomez, P. G., & Burns, A. (2015). English-for-teaching: Rethinking teacher proficiency in the classroom. **ELT Journal, 69**(2), 129-139.
- Harmer, J. (2015). **The practice of English language teaching**. Pearson.
- Holmberg, A., Nayuda, A., & Sheehan, M. (2009). Three partial null-subject languages: A comparison of Brazilian Portuguese, Finnish and Marathi. **Studia Linguistica, 63**(1), 59-97.
- Kachru, B. B. (1982). The pragmatics of non-native varieties of English. In L. E. Smith (Ed.), **English for cross-cultural communication** (pp.15-39). Springer.

- Kelch, K., & Santana-Williamson, E. (2002). ESL students' attitudes toward native and non-native speaking instructors' accents. **CATESOL Journal**, *14*(1), 57-72.
- Kiczkowiak, M. (2020). Recruiters' attitudes to hiring 'native' and 'non-native speaker' teachers: An international survey. **The Electronic Journal for English as a Second Language**, *24*(1), 1-22.
- Krashen, S. (1982). **Principle and practice in second language acquisition**. Pergamon Press.
- Liang, J. (2009). The courage to teach as a nonnative English teacher: The confessions of a Christian teacher. In M. S. Wong, & A. S. Canagarajah (Eds.), **Christian and critical English language educators in dialogue: Pedagogical and ethical dilemmas** (pp.163-172). Routledge.
- Lippi-Green, R. (1994). Accent, standard language ideology, and discriminatory pretext in the courts. **Language in Society**, *23*(2), 163-198.
- Medgyes, P. (1992). Native or nonnative: Who's worth more? **ELT Journal**, *6*(4), 340-349.
- Meksophawannagul, M. (2015). Teacher and learner views on effective English teacher in the Thai context: The case of engineering students. **English Language Teaching**, *8*(11), 99-116.
- Murphy, R. (2013). **English grammar in use**. Cambridge University Press.
- Numrich, C. (1996). On becoming a language teacher: Insights from diary studies. **TESOL Quarterly**, *30*(1), 131-153.
- Ozturk, U., & Atay, D. (2010). Challenges of being a nonnative English teacher. **Educational Research**, *5*(1), 135-139.
- Phillipson, R. (1992). **Linguistic imperialism**. Oxford University Press.
- Renandya, W. A., Hamid, F. A., & Nurkamto, J. (2018). English language proficiency in Indonesia: Issues and prospects. **The Journal of Asia TEFL**, *15*(3), 618-629.

- Ruecker, T., & Ives, L. (2014). White native English speakers needed: The rhetorical construction of privilege in online teacher recruitment spaces. **TESOL Quarterly**, **49**(4), 733-756.
- Saengboon, S. (2006). CLT revisited. **NIDA Language and Communication Journal**, **11**(11), 136-148.
- Stevens, P. (2019). **Viewpoint: The silence of ESL speakers**. SHRM. <https://www.shrm.org/resourcesandtools/hr-topics/behavioral-competencies/global-and-cultural-effectiveness/pages/viewpoint-the-silencing-of-esl-speakers.aspx>
- Walkinshaw, I., & Oanh, D. H. (2014). Native and non-native English language teachers: Student perceptions in Vietnam and Japan. **Sage Open**, **4**(2). <https://doi.org/10.1177/2158244014534>
- Wichadee, S. (2010). Using wikis to develop summary writing abilities of students in an EFL class. **Journal of College Teaching & Learning**, **7**(2), 5-10.

หลักเกณฑ์การส่งบทความตีพิมพ์ในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ลักษณะของวารสาร

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา เป็นวารสารวิชาการที่ตีพิมพ์เผยแพร่งานค้นคว้าวิจัยและองค์ความรู้ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครอบคลุมสาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น การพัฒนาชุมชน นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิเทศศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ดนตรี ภาษา วรรณกรรม คติชนวิทยา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและศาสนา ภูมิศาสตร์ บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ และสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง

ข้อแนะนำทั่วไป

1. เรื่องที่ตีพิมพ์ในวารสารต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสาร รายงาน หรือสิ่งพิมพ์อื่นใดมาก่อน
2. เนื้อหาของบทความหรือข้อคิดเห็นใด ๆ ที่ตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียนเท่านั้น กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป
3. ต้นฉบับต้องได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนตีพิมพ์

ประเภทของผลงานที่จะรับตีพิมพ์

1. บทความวิจัย (Research articles)
2. บทความวิชาการ (Academic articles)
3. บทความปริทรรศน์ (Review articles)
4. บทความวิจารณ์หนังสือ (Book review)

รูปแบบการเตรียมต้นฉบับ

1. ต้นฉบับต้องพิมพ์บนกระดาษขาว ขนาด B5 พิมพ์หน้าเดียว ใส่เลขหน้ากำกับหน้าทุกหน้า โดยใช้แบบอักษร TH Sarabun PSK ขนาดตัวอักษร 16 ถ้ามีภาพประกอบ ควรเป็นภาพถ่ายขาวดำที่ชัดเจน นอกจากจำเป็นจึงควรใช้ภาพสี และถ้ามีภาพวาดลายเส้นให้วาดบนกระดาษขาว โดยใช้หมึกดำให้สะอาดและลายเส้นคมชัด ความยาวของเนื้อหารวมภาพและตาราง ไม่ควรเกิน 25 หน้า

2. การตั้งค่าหน้ากระดาษ

- ระยะขอบบน (Top margin) ขนาด 0.88” หรือ 2.25 เซนติเมตร
- ระยะขอบล่าง (Bottom margin) ขนาด 0.70” หรือ 1.80 เซนติเมตร
- ระยะขอบซ้าย (Left margin) ขนาด 0.70” หรือ 2.20 เซนติเมตร
- ระยะขอบขวา (Right margin) ขนาด 0.70” หรือ 1.80 เซนติเมตร

3. การส่งต้นฉบับ ผู้เขียนจัดส่งต้นฉบับทางระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (ThaiJO) ที่เว็บไซต์ <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/husoarujournal/about/submissions> โดยแนบไฟล์ข้อมูลที่เป็นบทความฉบับเต็มในรูปแบบ WORD และ PDF อย่างละ 1 ไฟล์

รายละเอียดการเตรียมต้นฉบับ

บทความที่ผู้เขียนจัดส่งให้กองบรรณาธิการพิจารณาให้เรียงลำดับตามองค์ประกอบดังนี้

1. **ชื่อเรื่อง (Title)** ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และจัดให้อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ ชื่อภาษาอังกฤษ อักษรตัวแรกของทุกคำให้พิมพ์ด้วยตัวพิมพ์ใหญ่ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องภาษาไทยใช้แบบอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 20 ตัวหนา และชื่อเรื่องภาษาอังกฤษใช้แบบอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 ตัวหนา ดังตัวอย่าง

ชื่อเรื่องภาษาไทย

English title

2. ชื่อผู้เขียน (Authors) ต้องระบุครบทุกคน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้แบบอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 ตัวหนา และให้จัดอยู่ชิดขวาหน้ากระดาษ หน่วยงาน และที่อยู่ที่พักติดต่อ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และ E-mail สำหรับผู้เขียนที่เป็น Corresponding ให้ใส่เครื่องหมายดอกจัน ที่ท้ายชื่อภาษาไทย

ชื่อ – นามสกุล* | Name Surname

ชื่อคณะ หน่วยงาน, ประเทศ;

Faculty University, Country.

*Corresponding author email: .....

3. บทคัดย่อ และ Abstract ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีความยาวไม่เกิน 200 คำ และให้ใช้แบบอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 ตัวปกติ

4. คำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ให้เลือกคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทความไม่เกิน 3 คำ โดยพิมพ์ต่อจากส่วนเนื้อหาของบทคัดย่อ และ Abstract ให้ใช้ตัวอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 ตัวปกติ และให้จัดชิดซ้ายของหน้ากระดาษ อักษรตัวแรกของทุกคำให้พิมพ์ด้วยตัวพิมพ์ใหญ่

5. เนื้อเรื่อง (Main body) ให้จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ โดยใช้แบบอักษร TH Sarabun PSK ดังนี้

- หัวข้อใหญ่ ใช้ตัวอักษรขนาด 18 ตัวหนา จัดชิดซ้ายคอลัมน์
- หัวข้อย่อย ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา จัดชิดซ้ายคอลัมน์
- เนื้อความ ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวปกติ บรรทัดแรกทุกย่อหน้าเยื้อง 0.5 นิ้ว

ของบรรทัดถัดไป ซึ่งบทความวิจัย บทความวิชาการและบทความปริทรรศน์มีส่วนเนื้อเรื่องดังนี้

5.1 บทความวิชาการและบทความปริทรรศน์ ประกอบด้วย บทนำ เนื้อหา บทสรุป และเอกสารอ้างอิง

5.2 บทความวิจัย ประกอบด้วย บทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย สรุปและอภิปรายผล กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) และเอกสารอ้างอิง

6. การอ้างอิง (Citation) การอ้างอิงเอกสารให้เขียนตามแบบ APA (American Psychological Association) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 7 ดังนี้

1. การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ (In-text citations) ประกอบด้วยการอ้างอิงเอกสารที่ปรากฏก่อนข้อความ และการอ้างอิงเอกสารที่ปรากฏหลังข้อความ ดังนี้

กรณีเอกสารอ้างอิงปรากฏก่อนข้อความ

ผู้แต่งเป็นคนไทย ใช้ชื่อและชื่อสกุล สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ใช้เฉพาะชื่อสกุล ตามด้วยปีพิมพ์ และ/หรือใส่เลขหน้าหลัง น. สำหรับเอกสารภาษาไทย และใส่เลขหน้าหลัง p. กรณีมีหน้าเดียว หรือ pp. กรณีมีหลายหน้า สำหรับเอกสารภาษาอังกฤษ ไว้ในวงเล็บ โดยใช้เครื่องหมายจุลภาค (,) คั่น ดังนี้

รูปแบบ

ชื่อและชื่อสกุล (ปีพิมพ์) .... หรือ ชื่อและชื่อสกุล (ปีพิมพ์, เลขหน้า) ...

ชื่อสกุล (ปีพิมพ์) .... หรือ ชื่อสกุล (ปีพิมพ์, เลขหน้า) ...

ตัวอย่าง

ประพันธ์ วรรณบวร (2543) ... หรือ ประพันธ์ วรรณบวร (2543, น.42-58) ...

เอกพล วิงวอน และวีระพล น้อยคล้าย (2565) ... หรือ เอกพล วิงวอน และวีระพล น้อยคล้าย (2565, น.77) ...

ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ (2565) ... หรือ ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ (2565, น.72-73) ...

Yamane (1967) ... หรือ Yamane (1967, pp.886-887) ...

Sanchez and Ruiz (2008) ... หรือ Sanchez and Ruiz (2008, pp.121-122) ...

Athanasidou et al. (2008) ... หรือ Athanasidou et al. (2008, p.12) ...

กรณีเอกสารอ้างอิงปรากฏท้ายข้อความ

รูปแบบ

... (ชื่อและชื่อสกุล, ปีพิมพ์) หรือ ... (ชื่อและชื่อสกุล, ปีพิมพ์, เลขหน้า)

... (ชื่อสกุล, ปีพิมพ์) หรือ ... (ชื่อสกุล, ปีพิมพ์, เลขหน้า)

ตัวอย่าง

... (ประพันธ์ วรรณบวร, 2543) หรือ ... (ประพันธ์ วรรณบวร, 2543, น.42-58)

... (เอกพล วิงวอน และวีระพล น้อยคล้าย, 2565) หรือ ... (เอกพล วิงวอน และวีระพล น้อยคล้าย, 2565, น.77)

... (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565) หรือ ... (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565, น.72-73)

... (Yamane, 1967) หรือ ... (Yamane, 1967, pp.886-887)

... (Sanchez & Ruiz, 2008) หรือ ... (Sanchez & Ruiz, 2008, pp.121-122)

... (Athanasiou et al., 2008) หรือ ... (Athanasiou et al., 2008, p.12)

2. การอ้างอิงท้ายบทความ (Reference list) ประกอบด้วยการอ้างอิงเอกสาร
ในรูปแบบต่าง ๆ ที่ปรากฏท้ายบทความ ดังนี้

(1) หนังสือ

รูปแบบ

ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อหนังสือ (ครั้งที่พิมพ์). สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

ขวัญเมือง แก้วดำเกิง. (2556). คู่มือตรวจสอบสุขภาวะระดับองค์กรด้วย Happy workplace index (พิมพ์ครั้งที่ 3). สองขาครีเอชั่น.

Likert, R. (1961). New patterns of management. McGraw-Hill.

(2) บทความหรือบทในหนังสือ

รูปแบบ

ผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ใน/In ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ/Ed./Eds.), ชื่อเรื่อง (เลขหน้า). สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

ประภัสสร ชูวิเชียร. (2559). การเกิดขึ้นของ “เสاهาน” ในเจดีย์ทรงระฆังของอยุธยา. ใน เชษฐ ดิงส์ภูซลี และคณะ (บรรณาธิการ), **ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย: การสังเขปประเด็นใหม่ จากงานวิจัย** (น.19-22). ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Sills, R. H., & Deters, A. (2003). Normocytic anemia. In Z. Hochberg (Ed.), **Practical algorithms in pediatric hematology and oncology** (pp.8-9). Karger.

(3) บทความวารสาร

รูปแบบ

ผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า.

ตัวอย่าง

เอกพล วิงวอน และวีระพล น้อยคล้าย. (2565). ประวัติศาสตร์ชุมชนกับการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาชุมชนสามเรือน ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา**, 10(2), 69-92.

Ferrara, P., Ianniello, F., Villani, A., & Corsello, G. (2018). Cyberbullying a modern form of bullying: Let's talk about this health and social problem. **Italian Journal of Pediatrics**, 44(14), 1-3.

(4) วิทยานิพนธ์

รูปแบบ

ชื่อผู้เขียนวิทยานิพนธ์. (ปีพิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์ [ระดับของวิทยานิพนธ์].
มหาวิทยาลัย.

หลังชื่อวิทยานิพนธ์ให้ใส่วงเล็บเหลี่ยม [ ] ระบุระดับของวิทยานิพนธ์ในวงเล็บเหลี่ยม โดยใช้คำว่า วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต Master's thesis และ Doctoral dissertation

ตัวอย่าง

กัญญาณิตย์ กาฬภักดี. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน บ้านไม้รูด ตำบลไม้รูด อำเภอกลองใหญ่ จังหวัดตราด [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต].
มหาวิทยาลัยบูรพา.

วิสิษฐุ์ คิดคำส่วน. (2557). วาทกรรมความขาว: อัตลักษณ์ความงามของผู้หญิงลาวในวัฒนธรรมสมัยใหม่ [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

Ramirez, E. (2023). Investigating preclassic occupation in the site core of Xunantunich [Master's thesis]. Northern Arizona University.

Jentzsch, T. H. (2023). Creating an inclusive community of practice with micro-credentials [Doctoral dissertation]. University of Delaware.

(5) เอกสารการประชุมสัมมนา

รูปแบบ

ผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ใน/In ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ/Ed./Eds.),
ชื่อเรื่อง (เลขหน้า). สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

เยาวลักษณ์ ตรีสกุลเมธี และวิมล งามยิ่งยวด. (2564). ความสุขในการทำงานของบุคลากรด้านสุขภาพในโรงพยาบาลภาครัฐ 4 จังหวัดภาคใต้. ใน การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12 (น.1522-1530). มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

Jensantikul, N. (2021). Concept and elements of a network model for effective management. In **Proceedings of 16th International Conference on Humanities and Social Sciences 2021** (pp.285-294). Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University.

(6) บทความในหนังสือพิมพ์

รูปแบบ

ผู้เขียนบทความ. (วันที่ เดือน ปีพิมพ์ หรือปีพิมพ์, เดือน วันที่). ชื่อบทความ. ชื่อหนังสือพิมพ์, เลขหน้า.

ตัวอย่าง

สมลักษณ์ จัดกระบวนพล. (15 กันยายน 2558). ระบอบประชาธิปไตยกับกฎหมายการชุมนุมสาธารณะ. **มติชน**, 21.

Vallibhotama, S. (2015, September 15). Promenade risks river's cultural history. **Bangkok Post**, 11.

(7) การอ้างอิงการสื่อสารส่วนบุคคล

กรณีที่ผู้เขียนต้องการอ้างอิงการสื่อสารส่วนบุคคล เช่น การสัมภาษณ์บุคคล จดหมายหรือไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ให้อ้างอิงเฉพาะในเนื้อหาเท่านั้น โดยระบุชื่อของผู้สื่อสารที่ให้ข้อมูล ตามด้วยคำว่า การสื่อสารส่วนบุคคล และวันเดือนปีที่สื่อสาร แต่ไม่ต้องเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

รูปแบบ

... (ชื่อของผู้สื่อสารที่ให้ข้อมูล, การสื่อสารส่วนบุคคล, วันเดือนปีที่สื่อสาร)

ตัวอย่าง

... (สำราญ เกิดผล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มกราคม 2558)

(8) บทความหรือเอกสารจากอินเทอร์เน็ต

รูปแบบ

ผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์). **ชื่อบทความ**. ชื่อเว็บไซต์. ยูอาร์แอล.

ตัวอย่าง

จิราภรณ์ คุหาทิน. (2565). ร่าง พ.ร.บ. สมรสเท่าเทียม-คู่ชีวิต: ต้องผ่านขั้นตอนอะไรบ้าง ก่อนบังคับใช้เป็นกฎหมาย. ปีซีซี. <https://www.bbc.com/thai/thailand>
กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร. (2563). ยุทธศาสตร์การพัฒนา จังหวัด ชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2563-2565. <https://shorturl.asia/xEJgY>
Burton, J. (2010). WHO healthy workplace framework and model: Background and supporting literature and practice. Thailand Environment Institute Foundation. https://tei.or.th/th/blog_detail.php?blog_id=94

หมายเหตุ

* การใช้คำย่อ สัญลักษณ์ คำย่อในบทความต้องมีคำเต็มเมื่อปรากฏเป็นครั้งแรกในบทความ หลังจากนั้นสามารถใช้คำย่อเหล่านั้นได้ตามปกติ หลีกเลี่ยงการใช้คำย่อที่ชื่อเรื่องและในบทความย่อ ไม่แนะนำให้ใช้คำย่อเกิน 4 ครั้ง ใน 1 บทความ สำหรับสัญลักษณ์ที่ใช้ในบทความจะต้องมีการใช้คำจำกัดความหรือคำอธิบายเมื่อปรากฏเป็นครั้งแรกในบทความ หลังจากนั้นไม่จำเป็นต้องมีคำจำกัดความหรือคำอธิบาย

** รูปภาพ จัดกิ่งกลางหน้ากระดาษ คำบรรยายรูปภาพให้พิมพ์ไว้ใต้รูปภาพตัวอักษร
ขนาด 14 ตัวปกติ

*** ตาราง จัดชิดซ้ายของคอลัมน์ คำบรรยายตารางพิมพ์ไว้ด้านบนของหัวข้อตาราง
และใช้ตัวอักษร ขนาด 14 ตัวปกติ

ประกาศเกี่ยวกับลิขสิทธิ์

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นลิขสิทธิ์ของ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน
บทความ และไม่ได้เป็นทัศนะและความรับผิดชอบของ กองบรรณาธิการหรือของมหาวิทยาลัย
ราชภัฏพระนครศรีอยุธยา